

Hajakuvia JYK:in historiasta

Välähdyksiä Jyväskylän yliopiston kirjaston henkilökuntalehdistä valinneet
Oili Kokkonen, Aira Lehtinen ja Leena Väisänen yhdessä kirjaston eläkeläisryhmän
1990-2000 kanssa. Toim. Oili Kokkonen

Sisällysluettelo

1. Kirjasto Seminaarinmäellä

Oili Kokkonen
Kilpisen kirjasto

Ritva Loimio
Eeron juhla

Eero Penttinen
Muistelmapalasia sieltä ja täältä

Oili Kokkonen
Pekka Raittila 28.9.1923 - 25.3.1990

Irma Nummiala
Hupin aikakaudesta tietokoneaikaan

Kalervo Niemi
Eino Eskelinen - JYK:n legenda jo
eläessään

Anja Agander, Ritva Loimio ja Anneli
Riihimäki
Kampuksen kasvatti

Oili Kokkonen
Timo Haajanen 1946 - 1984

Eeva-Maija Tammekann
Uuteen kirjastorakennukseen

Tuulikki Rantala
Minä ja runo - elämänfilosofiaa

Varpu Mäkelä
Elokuu 1974

Irma Nummiala
Ai niin, aikanaan sanoin...

2. Ihmisiä kirjastossa

Varpu Mäkelä
Henkilökohtaista

3. Kirjojen kertomaa

Eino Eskelinen
Suljetun kaapin salaisuus

Miksi valitsin kirjastoalan
elämäntehtäväkseni

Oili Kokkonen
Kirjojen kertomaa

Eero Penttinen
Kirjastonhoitaja Walter Appelqvistia
muistellessa

Varpu Mäkelä
Puuttuva kurssikirja

Eino Eskelinen
Juho Veikko Kiilunen 20.8.1909 -
13.2.1970

4. Kirjaston arkea...

Aira Lehtinen
Rakkaudentunnustus kirjastolle

Irma Nummiala
Muistelen... Luettelointihistoriikki

Toini Alhainen
Luettelot online-käyttöön?

Vesa Niinikangas
Puhe kirjaston aamupikkujoulussa
18.12.1990

Oili Kokkonen
Tiedonhankintataitojen uusia haasteita

"Eläkeläisille tuntitöitä"

Varpu Mäkelä
Eläkkeelle lähtijän laulu

Katri Astala
Näin jälkeensä

Leena Hähkiöniemi
Tervehdys Aallon salista

Viola Manninen
Liikunnan lukusalista

Varpu Mäkelä
Ovipäivystys
Yleisöpalveluosaston viisu

Uutinen

5. ...ja juhlaa
Eeva-Maija Tammekann
Kuuluisin vieras

Leena Väisänen
Kirje jykkiläisille. Muisteluksia menneiltä vuosilta.

Moskova - Place

Ritva Loimio
Ja me nostimme maljakoita

Varpu Mäkelä
Retkilaulut

6. Lopuksi

Varpu Mäkelä
Slut på den saken

*****

Ellei erikseen ole mainittu, jutut on aikaisemmin julkaistu kirjaston lehdissä.

Kirjaston lehdet (ilmestymisvuodet tarkistamatta):

Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia 1996 - 1992

Jyväskylän yliopiston kirjaston sisäinen uutislehti

Lehdykkä

Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedote 1976-

Kyläkirjaston kuvalehti 1988 - 1990

Kirjamakasiini 1993 - 1999

1. Kirjasto Seminaarinmäellä

Oili Kokkonen

KILPISEN KIRJASTOSTA JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON KIRJASTOKSI

Pääkaupunkilainen aloite

Vuoden 1909 toisilla valtiopäivillä tehtiin anomusehdotus, allekirjoittajina mm. A. W. Koskimies, E. S. Yrjö-Koskinen, Wilh. Malmivaara ja Juho Malkamäki, jossa ensimmäisen kerran virallisesti esitetään Jyväskylän yliopiston kirjaston perustamista. Ehdotuksessa perustellaan kirjaston tarvetta maan pohjois- ja keskiosien tiedon ja tutkimuksen tarpeilla. Lisäksi todetaan, että ”yliopiston kirjasto Helsingissä, ainoa tähänastinen kansalliskirjastomme, voi joutua tapaturman kautta häviöön. Silloin koituisi koko suomalaiselle kulttuurille arvaamaton vahinko, jota ainoastaan ehdottamamme rinnakkaiskirjasto saattaisi jossain määrin korvata”. Anomusehdotuksessa esitetään myös, että perustettavan kirjaston tulisi nauttia oikeutta ”vapaakappaleeseen kaikkia valtion ja yksityisten kustantamia julkaisuja, joko kirjoja, aikakaus- ja sanomalehtiä tai tilapäisiä tuotteita”.

Kilpisen kirjasto

Kun Wolmar Schildtin 1800-luvun puolivälin kuningasajatus, Jyväskylän yliopiston perustaminen, tuli uudelleen esille vuonna 1910, tukena oli tämä pääkaupunkilainen aloite. Olipa yliopiston ala mikä tahansa, ”yksi asia on selvä: ilman kirjastoa ei tämä laitos kykene toimimaan”, totesi seminaarin lehtori Martti Airila vuonna 1911. Hänen mielestään kirjaston tulisi sisältää kaiken kotimaisen, erityisesti suomalaisen kirjallisuuden Agricolasta alkaen, tavoitteena täydellinen Fennica-kokoelma. Hän tiesi myös keinot kokoelman kartuttamiseksi: Jyväskylän Seminaarin ja Lyseon kirjastot, kirjakeräykset, vapaakappaleoikeus, Helsingin yliopiston kirjaston ja muiden kirjastojen kaksoiskappaleet ja painohallituksen ns. pakkokappaleet. Yksityisistä kirjalahjoituksista hän mainitsee W. S. Schildtin tälle tulevalle kirjastolle jo ennen kuolemaansa, vuonna 1893, testamenttaaman kokoelman. Kirjasto saisi myös Jyväskylän Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arvokkaat 446 nidosta, jotka oli sijoitettu Jyväskylän Lyseon ullakolle.

Kirjastosta käytettiin nimityksiä Kilpisen kirjasto, Jyväskylän Maakuntakirjasto ja Kansalliskirjasto Pohjois- ja Keski-Suomea varten.

Kotimaisen aineiston vuosikymmenet

Jyväskylän tieteellinen kirjasto, jonka perustamispäivänä pidetään lokakuun 1. päivää 1912, kasvoi nopeasti 1910-luvulla, vaikka Jyväskylä hävisikin kilpailun yliopistosta Turulle. Monien arvokkaiden kirjalahjoitusten lisäksi kirjasto oli vuonna 1914 ostanut antikvariaatti Minervan varaston. Sen yhdeksän rautatievaunua täyttäneestä kirjamassasta kirjaston virkailijana toiminut Juhani Siljo seuloi ns. Fennica-kirjallisuuden. Tärkeää kirjaston kehittymiselle oli valtioneuvoston päätös vuodelta 1919, jonka mukaan Jyväskylän

tieteellinen kirjasto alkoi saada yhden kappaleen painovapauslain mukaan luovutettavista neljästä vapaakappaleesta.

Kirjasto eli ensimmäisen vuosikymmenen jälkeen suhteellisen hiljaista elämää, mutta erityisesti kotimaisen aineiston kokoelmat karttuivat vakaasti. Fennica-osasto sisälsi jo vuonna 1927 38 329 nidettä, joka Martti Airilan mukaan oli n. 75 % Helsingin yliopiston kirjaston vastaavasta kokoelmasta. Seuraavat kolme vuosikymmentä olivat kirjaston elämässä suhteellisen hiljaisia ja Fennica-kokoelman kartuttaminen vapaakappalein, lahjoituksin ja ostoin oli tärkein tehtävä. Näiden vuosikymmenten perusteella Jyväskylän yliopiston kirjasto voi ylpeillä suomalaisen kirjallisuuden kokoelmasta, joka kattaa arviolta n. 80 % Fennica-kirjallisuudesta.

Fennica - kirjaston ydin

Kotimainen kokoelma on Jyväskylän yliopiston kirjaston tärkein kokoelma. Vaikka sitä nykyisenä uutta tietoa arvostavana aikana pidettäisiinkin ylellisyytenä, sen kansallinen kulttuurimerkitys on suurempi kuin paikallisesti ehkä ymmärretään. Kokoelmalla ei ole vain historiallista ja sivistyksellistä merkitystä. Sen avulla Jyväskylän yliopiston, kaupungin ja koko Keski-Suomen kirjastonkäyttäjillä on saatavilla suomalainen kirjallinen kulttuuri harvinaisen kattavasti omalla alueellaan.

Voimme vain ihailia Jyväskylän yliopistoajatuksen pioneerien kaukonäköisyyttä, kun he aikanaan ymmärsivät, että "sivistysyliopisto tarvitsee kirjaston, jota ei luoda joidenkin vuosien, eikä vuosikymmenenkään kuluessa; siihen tarvitaan vuosikymmenien ututteraa keräystointa". Tämän Wolmar Schildtin ja Martti Airilan perinnön vaaliminen on erityisen ajankohtainen, kun Jyväskylän yliopiston kirjasto täyttää tänä vuonna 75 vuotta ja kun ensi vuonna koko maassa juhlimme suomalaisen kirjan 500-vuotista taivalta.

* Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia 1987:1, s. 1-5.

Eero Penttinen

MUISTELMAPALASIA SIELTÄ JA TÄÄLTÄ

En oikein tiedä mistä aloittaisin, kun on niin paljon kerrottavaa. Ylikirjastonhoitaja pyysi minua kirjoittamaan jotain kirjastomme alkua ajoilta - Jyväskylän Tieteellinen kirjasto muuttui vuonna 1936 Jyväskylän Kasvatusopillisen Korkeakoulun kirjastoksi.

Kun me Jussi Kiilusen kanssa aloitimme työmme 1937 nykyisessä Kaupunginkirjastossa, oli kirjastossa muistaakseni vain seuraavat virkailijat: kirjastonhoitajana Walter Appelqvist, amanuenssina Irma Koskimies ja kirjastoapulaisena nti Martta Hovila. Sitten jo ennen meitä virastovaratyöläisenä oli maisteri Eemil Virkkunen. Hän oli ollut latinan ja suomen kielen lehtorina, erikoinen ja erittäin älykäs herra. Työskentelimme yhdessä Rakennus II:n ylimmäisessä kerroksessa sanomalehtien järjestäjinä. Hän meni sitten täällä naimisiinkin jonkin helsinkiläisnaisen kanssa ja he ottivat kasvattipojan, jonka kummina olin. Poika ei kuitenkaan elänyt kauan, ja saatoimme hänet Jyväskylän hautausmaan multiin. Perheestä riittäisi juttua kuinka paljon tahansa mutta miksi penkoa muistojen kasaa.

Ensimmäisen kerran otin osaa vuosijuhlaan maisteri Aino Paksulan kanssa. Juhlat pidettiin Valtion talossa (nykyinen postitalo¹). Siellä oli oikein illallinen. Tanssin aloittivat ylioppilaskunnan puheenjohtaja herra X ja vallan ihastuttava rehtorin rouva Ahlman. Aino Paksulalla oli täysi työ saada minut tottumaan ylioppilaselämän seremonioihin. Siitä asti olen ollutkin vuosijuhlissa mukana. Nykyisin ne on kai jo lopetettu tarpeettomiksi katsottuina. Silloin leijaili kaiken yllä vielä seminaarihengen henkevyys.

Kirjastonhoitajien Appelqvistin ja Berndtsonin aikana hoidin lainaustoimistoa ja kaukolainoja. Iltavuorossa kävivät lainaamassa luettavaa rouva Ahlman ja Lehtovaara. Viimeksi mainittu oli vt. kirjastonhoitajanakin. Muistelen rouva Ahlmanin lainanneen etupäässä ruotsinkielistä kaunokirjallisuutta, etenkin Margit von Willebrand-Hollmeruksen kirjoittamia. Kun sitten menin naimisiin tuli vaimoni mukaan kirjaston töihin. Hän ei osannut suomea, mutta joutui joskus kahvilla ollessamme hoitamaan lainaustoimistoa. Asiakkaita kävi sangen vähän siihen aikaan. Tulipa silloin eräs neitonen ja pyysi Topeliuksen teoksia lainaksi. Vaimoni vastasi: "Ich kenne keine Werke von Topelius". - "Ette tunne Topeliusta! Hän on Suomen lasten satusetä", sanoi neitonen. Johon vaimoni vastasi: "Ich hole meinen Mann."

Kirjastovirkailijalta vaaditaan paljon. Hänen täytyy tietää paikat ja systeemit. Tämä tapahtui vielä Kaupunginkirjastossa oltaessa. Professori Sakari Kuusi oli ahkera kirjastossa kävijä ja tunsikin kirjaston. Hän myös opetti siihen aikaan kirjastonhoitoa korkeakoululaisille. Martta Hovila oli palveluvuorossa, kun Kuusi halusi jotain historian teosta. Martta hermostui. Tällöin Kuusi tuli hyllyn luokse ja sanoi: "Mitä Te pelkääte, minuako? Kirjahan on tuossa nenänne edessä." Rehtorit Ahlman ja Penttilä olivat hyvin säyseitä hienoja persoonallisuuksia samoin - kuin professori Arvo Lehtovaara kirjastokäynneillään. Heitä palveli usein kirjastonhoitaja Appelqvist itse, jos sattui olemaan paikalla. Tulkoon mainitukseksi vielä, että sain kirjoittaa puhtaaksi rehtori Ahlmanin kirjoituksia, joita hän lähetti kirjapainoihin. Ne olivat ihmeellistä filosofiaa ja vaikeatajuisia. Näiden kolmen herran läheinen tuttavuus on jättänyt mieleeni unohtumattomat muistot vuosien saatossa.

Ja lopuksi vielä pieni muistelmia. Sallittakoon se minun kertoa, vaikka Walter Appelqvist ja Jussi Kiilunen ovat jo poistuneet elämän näyttämöltä. Kuinka iloisia me, Jussi ja minä olimme saadessamme sinulta Walter kirjeesi, jossa kerroit tuleviasi viettämään 60-vuotispäivääsi vain meidän kanssamme Jyväskylään. Vain me kolme, ei muita, sinä kirjoitit. Niin me sitten kokoonnuimme määräaikaan Klubin kabinettiin, ja juttua riitti aamutunneille asti rakkaiden muistojen parissa. Saatoin sitten Walterin Jyväshoviin nukkumaan. Aamulla hän matkusti Keuruulle vaimonsa luokse jatkamaan kesälomaansa.

Kirjastonhoitaja ja toinen oppipoikasi Jussi olette jättäneet minut. Pian laskee aurinko minunkin kohdallani ja päivien luku on täynnä.

*Jyväskylän yliopiston kirjaston sisäinen uutislehti 1971: 3, s. 13-14

---

¹ Nykyään Jyväskylän Taidemuseo Suoja

Irma Nummiala

HUPIN AIKAKAUDESTA TIETOKONEAIKAAN

Hupi suurella alkukirjaimella liittyi aikanaan Jyväskylän yliopiston tai oikeammin Kasvatusopillisen korkeakoulun nimivahvuuteen - etten sanoisi henkilökuntaan. Hupi oli jo palveluksessa tultuani 1962 työpaikkaani. Hupin aika loppui joskus saman kymmenluvun loppupuoliskolla.

Tämän hetken jykkiläisistä suurelle osalle ei nimi Hupi sano varmaankaan mitään, joten pieni johdanto lienee paikallaan. Raotetaan verhoa ja kurkistetaan historian näyttämölle. Silloin joskus 1960-luvun alussa kerrotaan tunnetun jyväskyläläisprofessorin Niilo Mäen lyhyen ytimekkäästi todenneen huolestuneille, jotka voivottelivat autovarkauksien suuresti lisääntyneen, että vastaavasti näyttävät hevosvarkaudet huomattavasti vähentyneen. - No, tämä aasinsilta - anteeksi Hupi - osoittaa jo ajattelevalle lukijalle, että on kyse, ei suinkaan aasista, vaan kunniallisesta suomalaisesta liinaharjahevosesta, kutsumanimeltään Hupi. Tämä suomalaisittain juro, vähän äkäinenkin työjuhta ajomiehensä Topin kanssa hoiti tärkeää tehtävää korkeakoulun palveluksessa moninaita vuosia. Kutsuttiinpa Hupia myös kunnianimellä Suomen ainoa akateeminen hevonen, joka jo sanoo paljon arvonannosta sitä kohtaan. Hupin ikä ei ole tarkkaan tiedossani, mutta varsin nuori se ei enää ollut, kun se 1967-68 tienoilla sai kutsun ikivihreille laitumille. Sen sukupuolesta on myös keskusteltu ja päädytty todennäköisimpänä ruuna vaihtoehtoon.

Ja mikä sitten oli Hupin ja Topin varsinainen toimenkuva? Se koostui päivittäisestä postilähetysten viemisestä ja noutamisesta ja mahdollisista muistakin kuljetuksista. Ei liene ollut vallan harvinaista nähdä Hupin kumipyörärattailla joitain huonekaluja tai muutakin muuttotavaraa, kun esim. joku ulkomaalainen opettaja oli saanut Eero Penttisen välittämänä asunnon. Mutta tärkeintä oli siis postin kuljetus ja niinpä Hupi rattaineen tulikin hyvin tutuksi jyväskyläläisille kulkiessaan säännöllistä reittiään postiin ja takaisin. Hupi tunsu reitin, ei sitä tarvinnut paljoakaan ohjastaa, ja niinpä saattoi sattua, että Hupi Topin "väsyneenäkin" ollessa toi kuormansa tinkimättä perille.

Kirjasto oli niihin aikoihin "uusi" ja sijaitsi päärakennuksen siivessä. Laitimmaisena oli ovi, josta purettiin lähetykset eteisen kautta suoraan kellaritiloihin. Tässä eteisessä Aimo Karhu, valpas vahtimestarimme oli Hupia vastassa ja otti postipaketit haltuunsa. Pienessä vetoisessa eteistilassa käsiteltiin niin paketoinnit kuin purkaustyötkin. Hupi tuli mielellään kirjaston hommiin, tiesihän se saavansa aina myös jonkin makupalan vaivan palkaksi. Eero ja Elina kantoivat vuosien aikana monen monta kuivanutta viineriä tai muuta hyvää Hupin mutusteltavaksi. Muutkin kirjastolaiset toivat Eeron pussiin Hupille tuomisensa, niin että pussi ei koskaan ollut aivan tyhjillään. Toisinaan Hupi ei ollut saamaansa ihan tyytyväinen, ja niin se tökkäsi turvallaan antajaa tai vallan nipisti hampaillaan käsivarresta. Sen pahempia sen mielenosoitukset eivät kuitenkaan olleet.

Niin vuodet kuluvat ja Hupikin vanheni, ja tarvittiin kauramoottoria kovempaa tekniikkaa. Yliopistolla oli jo jonkin aikaa Hupin ohella ollut traktori peräkärriyineen, jolla tehtiin erinäisiä ajoja. Tämän lisäksi alkoi olla vaikea saada Topille lakisääteisen kesäloman ajaksi tuuraajaa, joka olisi osannut hevosella ajon, ja Hupin käsittelytaidon lisäksi jonkin verran liikennesääntöjäkin. Hupi ei nimittäin suuremmin perustanut niistä, vaan liikkui Kauppakadun kulmauksissa vähän siihen malliin, että "autot väistäkööt". Taisi olla Hupin

viimeinen kesä, kun tämä lomasijaiskysymys oli erittäin vaikea. Löytyi näet vanhempi mies, joka kyllä hallitsi ajohommat, mutta ei osannut lukea eikä kirjoittaa, joten oli otettava toinenkin mies tähän tehtävään. Niinpä Topilla oli - harvinaista valtion töissä - yhtäkaa kaksi sijaista!

Tällaisia kodikkaita tunnelmia siis liittyi työpaikkaani Jyväskylän kasvatusopillisen kirjastoon, johon tulin nuoremaksi alikirjastonhoitajaksi aprillipäivästä 1962. Taisi kyllä olla maanantai 2.4., kun aamulla astelin kohti kirjastoa. Yöllä oli ollut yllättävän kylmä ja silloisten monien puutalojen savupiipuista nousi aamuauringossa valkeita savupilareita ilmaan, nenässä tuntui tunnelmallinen palavan tuohen tuoksu. Helsingissä, josta tulin, oli kevät jo paljon pitemmällä ja kadut lumettomat. Niinpä olin liikkeellä melko kepeissä kengissä ja jouduin Alvarin aukiolla väistelemään vetisiä paikkoja. Eeva-Maija kertoi jälkeensä ikkunasta todenneensa vaikeuteni, jonka Helsingin muoti minulle aiheutti.

Kirjaston alakerrassa oli kolme huonetta, joiden ikkunat olivat aukiolle, ensimmäisessä asusteli Aira, jonka huonetoveriksi tulin - Oilin tilalle muuten - toisessa huoneessa olivat Helvi Järvenpää ja Jussi Kiilunen, viimeistä hallitsi Eero Penttinen. Tiedotus pelasi hyvin, koska oli näköyhteys kaikkiin tulijoihin ja menijöihin aukiolla. Eeva-Maijan työhuone oli yläkerroksessa, joitakin työpaikkoja oli välihuoneissa, joissa oli vain kattovalaistus, joitakin myös kellarissa. PiS muistaakseni oleili hankintoineen siinä Eeron turvallisen selän takana.

Sittemmin levittäytyttiin yläkertaan, vallattiin ns. pikkulukusali ja vähitellen tutkijahuoneetkin, joita oli neljä. Lopulta hankintaosasto "hajasijoitettiin" lähemmäs marmoriaulaa, silloisen monistamon taakse. Ja sitten vihdoinkin tapahtui se suuri muutto, joka toi meidät tähän nykyiseen uuteen kirjastoon 1974. Väljältä tuntui olo, kun jokainen sai ainakin oman pöydän ja tuolin ja vaatekaapin ja sitten aikanaan avaimenkin "sähköiseen työajan laskimeen". Miten ihanalta tuntui elämä ja työpaikka "kolmen kerroksen väestä", ja kirjakokoelmillekin tuntui olevan mittaamattomat kasvun mahdollisuudet.

Mutta, mutta, kehitys on kehittynyt, tilanpuutettakin jo on, ja automaattinen tietojenkäsittely rynnii vauhdilla eteenpäin, on off-linea ja on-linea, kirjoituspöytä ja lukulaitetta. On TITO-ohjelmaa, filmikorttia, levyjen formatointia, on MINTTUA, TENTTUA, FINMARCia ja FINUCia, ja ties mitä kaikkea onkaan ja mitä vielä tuleman pitääkään.

Niin että tuntuupa, tuntuupa tosiaan siltä, että vaihtunut on aika ja vaihduttava on myös vähitellen niiden, jotka ovat "uransa" aloittaneet noina kaukaisina aikoina verkkaiseen hevosen astunnan tahtiin. Pyörät pyörivät nykyisin vallan eri vauhdilla, tietokoneet raksuttavat yhä tihentyvään tahtiin eikä mukana tunnu pysyvän vanha jolla on jo ns. hidas sytytys.

Voipa allekirjoittanut kuitenkin lopuksi sanoa, että nämä runsaat kaksi vuosikymmentä elämästäni Jyväskylässä ovat olleet rikkaita ja antoisia, rikkaita kokemuksista, henkilösuhteista, antoisia työn kannalta. Olen työpaikassani viihtynyt ja tuntenut työn omakseni. Tietysti aina joskus on jokin "ottanut päähän" ja - ehkä - joskus on myös tuntenut tullessa väärin ymmärretyksi, kun on aivan toista tarkoittanut.

Siis, hyvät työtoverit, reilu kiitos teille kaikille yhteistyöstä näiden vuosien aikana. En minä teitä mitenkään "jätä", vaan aion oleilla täällä lähellänne vielä vuosia. Jos ei muualla, niin ainakin Kauppakadulla kohdataan!

Anja Agander, Ritva Loimio ja Anneli Riihimäki

KAMPUKSEN KASVATTI

Pirkko Saarijärvi muistelee elämää ja kirjastotyötään Jyväskylän yliopiston kampuksella

Amanuenssi Pirkko Saarijärvi jäi vuodenvaihteessa eläkkeelle virastaan Jyväskylän yliopiston kirjastossa yli neljäkymmenen vuoden työrupeaman jälkeen. Paitsi että hänellä on hallussaan yliopiston ennätys virkavuosien määrässä, hän on viettänyt kampuksella muutoinkin lähes koko elämänsä. Noihin vuosikymmeniin mahtuu uskomaton määrä kulttuurihistoriaa, johon tässä kerronnan lomassa yksityisen ihmisen elämäntarinan kietoutuminen antaa oman persoonallisen leimansa. Kauniina kevätpäivänä istuimme haastattelemassa Pirkkoa hänen kotonaan Älylässä Vivi Lönnin talon vilpolassa.

Olisitko jaksanut vielä jatkaa työtäsi?

- Olisin kyllä jaksanut, mutta sehän ei pykälien mukaan olisi ollut mahdollista. Poisjäänti työstä olikin hirveä muutos elämässäni. Toisaalta kuitenkin tekniikan pakollisuus teki sen helpoksi. Mutta virkailijana olisin jaksanut vielä vaikka kuinka.

Lapsuus kampuksella

Kampuksella kohtasivat ja rakastuivat 1930-luvun vaihteessa Siiri-neito ja Eemeli-nuorukainen, maalta seminaarin palkollisiksi tulleita, ja niin alkoi kasvaa Saarijärven perhe: pienessä ajassa 5 lasta.

- Olin parivuotias, kun perheeni muutti kampukselle. Silloin elettiin vielä seminaarin aikaa. Vuonna 1934 seminaari muuttui korkeakouluksi, mutta seminaarilaisia oli vielä vuoteen 1937, koska miehet, jotka eivät olleet käyneet niin paljon kouluja kuin naisopiskelijat, olivat täällä neljä vuotta, ja viimeisten opiskeluaika päättyi vuonna 1937. Tuolloin siis seminaari muuttui täydellisesti korkeakouluksi. Isäni tuli seminaarin sirkkelimieheksi, eläkkeelle hän jäi vahtimestarina. Äitini oli tullut apulaiseksi seminaarin keittiöön vuonna 1927. Keittiötöiden lisäksi hän toimi myös siivoojana ja myöhemmin nykyisessä opiskelijaruokala Lozzissa. - Kotini on kampuksella ollut neljässä eri paikassa, joista kaksi on enää jäljellä. Ensin asuimme seminaarin miestenpuolen ruokalan emännöitsijän pienessä huoneessa. Sen jälkeen asuimme nyt jo puretussa nykyisen kasvatustieteen laitosrakennuksen kyljessä olleessa ulokkeessa. Seuraavaksi muutimme Villa Ranaan ja sieltä Ryhtilän takana olevaan henkilökunnan asuinrakennukseen, joka onkin jo Aallon suunnittelema ja toimii nykyisin yliopiston vierastiloina.

Jyväskylän yliopiston kampuksen sanotaan olevan eräs Euroopan kauneimmista ja kaupunkikuvassa se muodostaa keitaan kaupungin sydämessä. Pirkolle koko kampus oli suuri pihamaa, josta löytyi myös puutarha: lapsena hän muistaa työskennelleensä äitinsä kanssa kampuksen puutarhalla ja kylväneensä kurkkua nykyisen kirjaston parkkipaikalla sijainneessa vihannestarhassa!

Kouluaika

- Koulunkäyntinikin aloitin kampuksella. Ensimmäinen kouluni oli tyttöharjoituskoulu, johon ei ollut kuin muutama askel kotoa viereiseen rakennukseen. Nykyisin rakennuksessa toimii historian laitos. Siinä kävin neljä luokkaa, jonka jälkeen menin Tipulaan (= tyttökoulu). Se oli jo kampuksen ulkopuolella kahden korttelin päässä. Käytyäni siellä keskikoulun siirryin käymään lukiota Kauppakatu 4:ssä sijaitsevaan puurakennukseen, missä tyttölukion lisäksi toimi lastentarha.

Pirkon kouluaikoina seminaarin ja kampuksen väki muodosti oman erityisryhmänsä kaupungin asukkaiden joukossa. Koko kampus opettajineen, opiskelijoineen ja henkilökuntineen oli ikään kuin suuri perhe, joka piti aina yhtä.

- Meidän perheen lapsilla oli jokaisella oma tätiystävä kampuksella, oli Hanna-täti ja Ammi-täti ja Hartmanin täti ja esim. minä olin jatkuvassa yhteydessä omaan Hanna-tätiini hänen kuolemaansa asti.

- Vuoden mittaan järjestettiin monenlaista yhteistä toimintaa, varsinkin opiskelijoilla oli omat perinteensä. Joka syksy tehtiin retki Roninmäelle, sekä opiskelijat, opettajat että henkilökunta.

Uusille opiskelijoille pidettiin syksyisin pestiäiset vanhassa juhlasalissa. Pirkko muistaa kiivenneensä juhlasalin parvekkeelle seuraamaan juhlintaa, joka sisälsi monennäköistä ohjelmaa. Opiskelijat mm. esittelivät itsensä ja kertoivat harrastuksistaan. Kaikki opiskelijat tulivat kampuksella leikkivälle pikkutyölle vuosien mittaan tutuiksi, vaikka opiskelijoita oli yhteensä n. 300. Muita vakinaisia opiskelijoita ei ollutkaan ennen kuin neljäkymmentäluvulla, jolloin valmiit kansakoulunopettajat saattoivat ryhtyä suorittamaan arvosanaopintoja kasvatustieteessä, psykologiassa, suomen kielessä ja erityispedagogiikassa.

Pirkko aloitti siis koulunkäyntinsä yliopiston harjoituskoulussa, jossa opetusharjoittelijat vaihtuivat tuon tuostakin.

- Minulla on sellainen mielikuva, että me alle kymmenvuotiaat yritimme jotenkin auttaa opetusharjoittelijoita, niin että ne eivät häkelyisi eivätkä tekisi mitään lapsuksia, jotta ohjaavat opettajat eivät joutuisi kauheasti haukkumaan heitä. Yritimme olla myötämieltä ja kiltisti. Opettajien vaihtuminen ei minua häirinnyt, kunhan ne vain osasivat esittää asiansa hyvin. Silloinhan oli sota-aika ja muistan, että opetusharjoittelijoina oli myös poikkeuskurssilaisia eli henkilöitä, jotka olivat jo toimineet opettajina ja tulivat hankkimaan muodollisen pätevyyden pikakurssilla. Mieleeni on jäänyt erityisesti Veli Laukkala, joka käytti luokassa luutnantin pukua. Jo siinä iässä olimme ihastuneita tähän reippaaseen luutnanttiin. Kun vastasi oikein ja hyvin hän sanoi aina, että sehän tuli kuin apteekin hyllyltä.

- Olin kouluaikoinani hirveän kova lukemaan ja kävin kaupunginkirjastossa. Tieteellinen kirjasto ja kaupunginkirjasto olivat silloin samassa rakennuksessa vanhassa viljamakasiinissa Lounaispuistossa. Tulevan työpaikkani olemassaoloa en silloin vielä edes tiennyt. Silloinhan kaupunginkirjastokin oli niin suljettu, että siellä piti suurin piirtein ovelta pyytää kirjoja. Sitten virkailijat antoivat sieltä mitä antoivat. Lainaustiski oli heti ulko-oven takana, eikä sinne voinut edes mennä sisälle. En tiedä saattoiko silloin mennä tieteellisen kirjaston puolellekaan. Muistan senkin, että ensimmäinen kirja, mikä minulle ojennettiin, oli satukirja *Sudenkorentojen lentonäytös*. Sen jälkeen ryhdyin oikein ahmimaan satukirjoja.

Kirjastouran alku

- Lukion viimeisillä luokilla jouduin miettimään ammatinvalinta-asioita. Puoli luokkaa oli

menossa opettajankoulutuslaitokseen ja minäkin kuvittelin vastentahtoisesti, että opettajan ammatti on kohtaloni. Mutta sitten abiturienttikesänäni vuonna 1952 korkeakoulun kirjaston legendaarinen työntekijä Eero Penttinen kysyi, tulisinko kirjastoon kesäapulaiseksi. Menin luonnollisesti viivana. Silloinen kirjasto oli Oppio -rakennuksessa, johon se oli muuttanut vuonna 1948 kaupunginkirjaston yhteydestä. Olin koko tuon olympiakesän apulaisena kirjastossa. Tein aivan kaikkea: kirjasin postia ja aikakauslehtiä, lähetin ja tilasin kaukolainoja, tilasin kirjakaupasta ne muutamat kirjat mitä pystyttiin hankkimaan. Silloisessa kirjastossa ei ollut varsinaisia työhuoneita, ainoastaan johtaja Nils Berndtsonilla oli oma huone. Lainaustiskinä toimi "Luettelohallissa" kirjoituspöytä ja sen vieressä hyllyissä olivat kesäyliopiston kurssikirjat. Varastoissa säilytettiin Fennica-kirjoja ja ulkomaisia kirjoja.

- Työvälineinä oli kaksi kirjoituskonetta, toisella kirjastoapulainen Jussi Kiilunen luetteloi ja minä työskentelin toisella. Asiakkaan tullessa sisään mentiin lainaustiskin eli kirjoituspöydän ääreen palvelemaan. Kortistolaatikat olivat aivan vieressä ja niistä katsottiin tarvittavat tiedot. Kirjaston kävijämäärät tuolloin 50-luvun alussa eivät nykytilanteeseen verrattuna olleet suuren suuria. Vuosittaisia lukusalikäyntejä oli n. 6 000 ja lainaajia kävi n. 2 000. Lukusalissa istuvat asiakkaat valmistelivat yleensä oppituntejaan. Kävijät olivat pääasiassa korkeakoulun opiskelijoita ja opettajia.

- Kesäyliopiston aikana oli sitten paljon vilkkaampaa. Silloin kävi paljon ulkopuolisia, jotka tosin suurimmaksi osaksi olivat valmiita, kasvatustieteen arvosanoja suorittavia opettajia. Kaupungilta ei juurikaan eksynyt asiakkaita kirjastoon vielä niihin aikoihin. Muistan lukusalityöskentelijöistä esim. O.K. Kyöstiön, joka teki väitöskirjaansa, aina iloisen Veli Nurmen, Norssin matematiikan yliopettaja Aatu Nykäsen ja Niilo Mäen. Ahkeria kirjastonkäyttäjiä olivat myös Pirkko Saarinen, Kyllikki Röman ja Olavi Nöjd.

Johtajapersoonallisuuksia

Pirkko on ehtinyt työskennellä yhteensä viiden johtajan alaisuudessa.

- Ensimmäisenä harjoittelukesänäni kirjaston johtaja oli *Nils Berndtson*. Hän oli ollut meillä Tipulassa historianopettajan sijaisena ja koska hän änkytti, oppilaat kiusasivat häntä kauheasti. Kirjaston johtajana Berndtson oli hiukan epävarma. Hän istui vain huoneessaan enkä muista hänen olleen koskaan "käytännön" työssä lainauksen puolella. Berndtson oli johtajana kevääseen 1953 saakka, jonka jälkeen hän siirtyi Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteelliseen kirjastoon.

- Samana vuonna kun itse valmistuin kirjastokurssilta eli vuonna 1954 tuli johtajaksi *Pekka Raittila*, joka oli pappi. Hän oli enemmän tekemisissä käytännön töiden kanssa, ja muistan kun kävin häneltä aina kysymässä kesäyliopiston kirjoja: saako tilata yhden kappaleen, ja jos oli kova kysyntä, saako tilata toisen kappaleen. Sen enempää ei varmaan koskaan tilattukaan. Laina-aika oli kaksi kuukautta. Kun joku sattui saamaan kirjan, saattoi siinä sitten mennäkin koko kesä.

- Raittilan papillisuus heijastui kyllä jollain tavoin kirjaston toiminnassa. Esimerkiksi pukeutumiseen kiinnitettiin huomiota. Tosin kovin paljon huomautettavaa ei ollut, koska meitä oli aluksi vain kuusi henkilöä, kaikki työntekijät, paitsi minä, olivat jo vanhoja. Raittila kulki aamuisin työntekijän luota toisen luo toivottelemassa hyvää huomenta ja kysymässä, esim. luettelijoilta, missä kirjaimessa olette menossa. Muistan erään huomautuksen, joka ei tosin liittynyt pukeutumiseen. Kun eräänä päivänä katsoimme ikkunasta puissa lentelevää liito-oravaa, johtajamme huomautti, että nyt pitäisi mennä töihin eikä olla siinä ikkunan ääressä oravia tuijottelemassa. Pekka Raittilalla oli kahdeksan lasta, ja muistan, että koko henkilökunta kävi säännöllisesti vierailulla hänen kodissaan. Raittila jäi kuusikymmenluvun alussa virkavapaalle tekemään väitöskirjaansa eikä palannut enää kirjastoon.

- Syksyllä 1958 kirjastoon saapui alikirjastonhoitajaksi *Eeva-Maija Tammekann*. Eeva-Maija, varsinkin alussa, oli yksi meistä ja olimme paljon yhdessä. Kirjaston naisporukalla oli mm. yhteinen mökki Vatialla, jonne kesäviikonloppuisin kiirehdimme. Eeva-Maijan aikana alkoivat myös opintomatkat ympäri Suomea eri kirjastoihin. Hän ei ehtinyt olla kovinkaan monta viikkoa kirjastossa, kun muutto uuteen Aallon suunnittelemaan kirjastorakennukseen alkoi. Hänen johtajakauteensa, joka alkoi virallisesti 1965, mahtui vielä toinenkin muutto vuonna 1974 nykyiseen rakennukseen.
- Eeva-Maijan jälkeen tuli johtajaksi *Oili Kokkonen*. Oili oli ollut kirjastossa Imatralta tullessa jo 60-luvun alussa, mutta parin vuoden jälkeen hän siirtyi Tampereelle. Oili tuli takaisin vuonna 1977 kirjaston henkilöstöpäälliköksi ja koko talon johtaja hänestä tuli vuonna 1980, kun Eeva-Maija Tammekann siirtyi Eduskunnan kirjaston ylikirjastonhoitajaksi. Viimeisin johtajani on sitten ollut *Kai Ekholm*, jonka alaisuudessa en ehtinytkään pitkään työskennellä.

Pirkolla on kokemusta sekä nais- että miesjohtajista. Hänen mielestään sukupuolierot näkyvät toimintakulttuureissa. Naiset ovat olleet paljon enemmän tekemisissä käytännön kirjastotyön kanssa, selvillä kokonaisuuksista ja usein kasvaneet tehtäviinsä kirjastojen sisällä, kun taas miehet ovat tulleet kirjastojen ulkopuolelta.

Ikimuistettavia työtovereita

Pirkon työvuosien alkuaikojen työtoverit olivat persoonallisuuksia. Hän mainitsee erityisesti *Jussi Kiilusen*, joka opetti uutta harjoittelijaa erittäin tarkasti kirjain kirjaimelta, asia asialta ja huolehti siitä, että oppi meni perille. Kuusikymmenluvulla Jyväskylän Kesien aikaan Kiilunen opetti suomea ulkomaisille diplomaateille ja sotilasasiamiehille. *Eero Penttinen*, kaikkien tuttu ja auttaja korkeakoulun ja yliopiston piirissä tutustutti enemmänkin ihmisiin. *Helvi Järvenpää* luetteloi parvekkeen alla uskollisesti Fennicaa, hyllyjen välissä ei ollut paljonkaan tilaa. Vilkas ja kielitaitoinen *Lilli Grönholm* oli kirjaston eläväinen väriläiskä muutaman vuoden ajan.

Jussi Kiilunen ja Eero Penttinen olivat tulleet kirjastoon työttömyyden kautta, kummallakaan ei ollut kirjastoalan koulutusta eikä kokemusta. Kiilunen oli luutnantti ja Penttinen oli peräti tulenkantaja-runoilija-, taiteilija- ym. persoonallisuuksia Helsingistä. Molemmat tulivat kirjastoon vuonna 1937. Kiilunen työskenteli luetteloijana kuolemaansa saakka vuoteen 1971. Eero Penttinen jäi eläkkeelle 67-vuotiaana 1972.

Useat maamme nykyisistä korkeakoulukirjastojen johtajista ovat aloittaneet kirjastouransa Jyväskylän yliopiston kirjastosta tai olleet täällä harjoittelijoina.

- Olin kesäharjoittelijoille jonkinlainen ohjaaja. Eli JYK on kouluttanut runsaasti päteviä kirjastoammattilaisia ympäri maan ja JYK:n maine hyvänä harjoittelukirjastona levisi laajalle.

Tuttuja asiakkaita

- Aallon kirjaston alkuaikoina opiskelin itsekin työn ohella ja olin samoilla luennoilla joidenkin persoonallisuuksien kanssa. Opiskelin kirjallisuutta ja historiaa. Aikaisemmin olin suorittanut kasvatustiedettä ja suomen kieltä. Erityisesti jäi mieleen ensimmäinen Suomen kirjallisuuden professori Vilho Suomi. Hän lausahti kesken luennon: "Lähtekäämme tekemään kunniaa tekniikalle", ja niin me kunnioittavasti tuijotimme Alvarin aukiolla taivaalle, kun sputnik lensi ylitsemme. Suomen historiasta muistan luonnollisesti Mauno Jokipiin ja Pekka Lappalaisen.

- Silloin tiedekuntien alkuaikoina kaikki opettajat - rehtoria myöten - kävivät kirjastossa. He keskustelivat ja juttelivat ja tulivat nauravin naamoin. Opettajat tekivät ahkerasti hankintaehdotuksia. Opettajien kiinnostus tietenkin selittyi sillä, ettei silloin vielä ollut laitoskirjastoja. Opettajat olivat innokkaita kehittämään kirjastoa, mutta eihän meillä silloin ollut kauheasti määrärahoja. Kun esim. kurssivaatimukset muuttuivat, täytyi kaikki kirjat ensin tarkistaa kirjastolla että ne tulivat vaatimuksiin oikein. Se oli hurja työ.

- Henkilökunnan piti hakea jokainen kirja varastosta, koska kirjahississä ei ollut eivätkä asiakkaat saaneet mennä varastoon. Halutun kirjan nimi kirjoitettiin pitkulaiselle pahviliuskalle, joka jäi kirjan tilalle hyllyyn. Niitä sitten hiljaisina aikoina kumin kanssa pyyhittiin puhtaiksi seuraavaa käyttöä varten. Sitten tulivat pienet kortit, jotka klemmareilla pantiin pahviin kiinni.

- Mutta opettajien kanssa tosiaan keskusteltiin. Se oli sellainen ilon aihe silloin. Nyt ei juuri kukaan käy eikä opettajista tunne enää ketään. Ainoastaan ne jotka siirtyvät opiskelijasta opettajaksi saattavat vielä olla tuttuja.

Kolmen kirjaston kokemukset

Jyväskylän yliopiston kirjasto on Pirkon kirjastouran aikana sijainnut kolmessa eri rakennuksessa. Ensin Oppiossa, sitten Aallon päärakennuksen siivessä ja sen jälkeen nykyisessä rakennuksessa. Kokonaisen kirjaston muutto paikasta toiseen ei ole aivan pikku juttu.

- Kun muutimme Oppiosta Aallon kirjastoon, olivat poliisit muuttomiehinä. Me kirjastolaiset pakkasimme innokkaasti hyllymäärin kirjoja aamusta iltaan, ja sitten poliisit lykättävillä kärryillä veivät laatikoita uuteen kirjastoon, jossa kirjat sitten pantiin hyllyihin. Poliisit olivat voimamiehiä - kuulantyoöntäjiä, moukarinheittäjiä jne. -, joten he harjoittelivat samalla. He tulivat vapaa-aikanaan tienaamaan hiukan ylimääräistä ja kilpailivat siitä, kuka pystyy kantamaan suurimman kantamuksen. Muuttotouhua kesti koko kesän ja syntyi jopa romansseja kirjastolaisten ja muuttomiesten kesken.

- Aallon salia ei ensin oltu ajateltu kirjastoksi ollenkaan. Kun yliopiston uusi päärakennus oli suunniteltu ja sitä oli alettu rakentaa, niin vasta sitten alettiin toivoa, että kirjaston pitäisi saada uudet tilat, koska nykyisessä Oppiossa sijainnut kirjasto oli käymässä ahtaaksi. Sen jälkeen Alvar Aalto ryhtyi paikkaamaan suunnitelmaansa ja suunnitteli päärakennuksen siipeen osittain maanalaiset kirjastotilat. Myöhemmin Alvar Aalto teki myös jatkosuunnitelmia kirjaston laajentamiseksi. Aivan loppusuoralla hanke kuitenkin kaatui ympäristötekijöihin ja kalleuteen. Aallon kirjastossakin olimme loppuvuosina tosi ahtaissa tiloissa. Koko rakennus oli ja on edelleen epäkäytännöllinen nimenomaan kirjastokäyttöön. Pienissä huoneissa, joita ei oltu edes suunniteltu työhuoneiksi, oli aina vähintään kaksi virkailijaa. Samassa huoneessa saattoi olla kolmeakin eri toimintaa. Ympäristö oli uskomattoman "aaltomainen". Hissejä ei ollut. Yläkerrassa sijaitsevaan ulkomaiseen varastoon käveltiin jalansyten ylös rappuja ja kirjat haettiin ja palautettiin sinne kantamalla. Fyysinen työ oli siellä hyvin konkreettista.

- Työn fyysisuus on vähentynyt vuosien mittaan. Aikaisemmin kirjoja kannettiin käsivoimin eikä käytetty niin paljon vaunuja kuin nyt. Tietysti tämä johtui myös ahtaista ja sokkeloisista tiloista. Hyllyt olivat lisäksi korkeita, ylimmät niin korkealla että piti olla ne kaikkein korkeimmat porrasjakkarat. Muistan itsekin useita kertoja keikkuneeni korkeimpien porrasjakkaroitten ylimmällä oksalla.

- Kun muutettiin sitten Aallosta tähän nykyiseen rakennukseen, muuttomiehet olivat palokuntalaisia. Muuttoruljanssi oli siinä vaiheessa valtava. Aallon kirjastossa oltiin 16 vuotta, nykyisessä rakennuksessa on oltu kohta 24 vuotta. Vuosikymmenien varrella on lisäksi ollut lukemattomia "sivukirjastoja" ympäri kaupunkia teurastamoista lähtien.

Ihanat Jyväskylän Kesät

- Kuusikymmentäluvun Jyväskylän Kesät olivat unohtumatonta aikaa, kun kaikki Suomen kuuluisuudet olivat Jyväskylässä. - Oi... Oleg Kagan... yötä myöten juostiin perässä, töistä konserttiin, työvuoroja vaihdeltiin. Toinen juttu olivat ne yöelokuvat, joita vielä puolen yön aikaan jaksettiin katsella. Myös kirjastossa vieraili paljon Kesän kuuluisuuksia, jotka kävivät ihailmassa Aallon arkkitehtuuria. Kesän toimistohan oli yliopiston päärakennuksessa. Sitten vielä nämä kaikki nuoret radikaalit risuparrat, Taanilat ja Saarikosket ynnä muut. Okko Kamu oli sellainen pikkuinen poika, Olli Alhon muistan hyvin. Kesän aikana yliopiston pääpiha oli ihastuttava lippuinen ja ihmisvilinöinen. Päärakennuksen takana oli seremoniapiha, kiviä, joilla käytiin näitä keskusteluja. Kirjasto oli keskeinen vielä siksikin, että Eero Penttinen järjesti kaikille näille kuuluisuuksille asunnon ja tiesi yleensä kaiken. Raisujen juhlien jälkeen joutui aina selittelemään, kun oli mennyt rikki sitä ja tarveltynyt tätä. Muistan myös Roswithan (Heikkilä, nyk. Möhring) joka pyöri kirjastossa ja hurmasi Eeron mustine letteineen ja paljaine jalkoineen. Muistupu mieleen myös mukava tapaus eräältä kesältä, jolloin Eero Penttistä pyydettiin hankkimaan yösiija Pentti Saarikosken parivuotiaalle pikkupojalle, jonka äiti halusi mennä juhlimaan. Vanhempani lupasivat hoitaa lasta sen yön. Pojan äiti tuli joskus aamulla juhlista ja toi hoitopalkaksi muovisen gladioluksen.

- Ne olivat värikkäitä aikoja. Lozissa oli suuria ulkomaalaisjuhlia, mihin piti aivan välttämättä mennä. Siellä oli kaikenlaista musisointia ja ohjelmaa ja tanssia.

Kirjastoautomaation vallankumous

Neljässä vuosikymmenessä on kirjastotyö muuttunut täydellisesti. Suurinta muutosvauhti on ollut viimeisten kymmenen vuoden aikana. Muutos on vaatinut pitkään alalla olleilta sekä asenteellista että henkistä sopeutumista.

- Kirjastoautomaation alkuaikoina luettelointitietojen vienti atk:lle oli tavattoman hankalaa. Kustakin kirjasta kirjoitettiin käsin tiedot formaattilomakkeelle. Tiedot tallennettiin aluksi Incoterm-päätteellä ja myöhemmin Mikromikolla lerpulle. Lerput toimitettiin sen jälkeen silloiseen Valtion tietokonekeskukseen Espooseen, missä niistä tuotettiin mikrokortit. VTKK teki lähettämästämme aineistosta myös magneettinauhan, josta yliopistomme oma atk-keskus loi "vanhan" JYKDOKin. Se siis oli jo tietokanta.

- Kaukopalvelussa käytettiin reikäkorttiavusteista telexiä. Kaikki luettelotiedot etsittiin mikrokorteilta, joiden käyttö siihen aikaan tuntui aivan järkevältä ja luontevalta. Totta kai, kun vertaa nykytilannetta JYKDOKeiseen ja Lindoineen parinkymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen, ollaan nyt aivan eri tilanteessa.

- Toisaalta olen aina sanonut, että se mitä kirjastossa nyt tarjotaan on massatarjontaa massoille ja yksilöt unohtuvat. On massaelektroniikkaa, ja multimediaa massana, ei niinkään yksilöllisenä tietona käyttäjille. Eikä haluta että yksilöä palvelee yksilövirailija. On hienoa sanoa, että meillä on niin hienoja systeemejä ja niin hienoja tiedostoja, mutta harvoin ajatellaan, tarvitaanko kaikkea. Tarvittaisiin paljon enemmän yksilöidympää tietoa ja yksilöllisempää palvelua.

*Kirjamakasiini 1998:1 s. 13-20.

*****

Pirkko Saarijärveä haastattelivat ja tekstin toimittivat Anja Agander, Ritva Loimio ja Anneli Riihimäki.

Eeva-Maija Tammekann

UUTEEN KIRJASTORAKENNUKSEEN

Vuoden 1962 alussa esimieheni, kirjastonhoitaja Pekka Raittila anoi ja sai virkavapautta väitöskirjatyötä varten. Rehtori Aarni Penttilä kysyi minulta, suostuisinko hoitamaan sijaisuutta. Suostuttuani "käärin hihani" ja ryhdyin töihin. Kirjastossa työskentelivät silloin minun lisäkseni Oili Kokkonen ja Aira Lehtinen sekä "vanhan polven" kokeneet konkarit Jussi Kiilunen, Eero Penttinen ja Helvi Järvenpää, jotka viimeainitut tunsivat minua paljon paremmin kokoelmat ja luettelot, mutta joilla ei ollut muodollista pätevyyttä kirjastonhoitajan virkaan. He kaikki suhtautuivat minuun, untuvikkoon johtajaan, positiivisesti ja lojaalisti.

Rajoitun tässä käsittelemään suurinta urakkaani, *kirjaston uudisrakennusta*. Perin tehtävän Pekka Raittilalta. Sinänsä hanke oli outo, koska Alvar Aallon suunnitteleman päärakennuksen siipeen sijoitetut kirjastotilat oli vihitty käyttöön vasta keväällä 1959. "Perimätiedon" mukaan ne eivät olisi sisältyneet Alvar Aallon 50-luvun alussa saamaan toimeksiantoon. Koska Aalto oli kuitenkin halunnut suunnitella myös kirjaston, hän olisi lisännyt sen omasta aloitteestaan, mutta mitoitettuna pienelle opiskelijamäärälle. Jyväskylään tultuaan Pekka Raittila oli onnistunut laajentamaan sitä mm. lukusalia ympäröivillä varastotiloilla ja joillakin työtiloilla.

1960-luvulla laajennussuunnitelmat etenivät monien mutkien ja käännteiden kautta. Alkuvaiheessa pohjustettiin erityisesti Alvar Aallon toimiston arkkitehdin Heikki Tarkan kanssa suunnitelmaa laajentaa silloisia kirjastotiloja lisärakennuksella, joka kapuaisi ns. Kilistiikan viereistä rinnettä ylöspäin. Niihin aikoihin minulle tehtiin keskussairaalassa pieni leikkaus; muistan, että herättyäni nukutuksesta ensimmäinen ajatukseni oli: lisärakennuksesta tulisi täten liian sokkeloinen ja epäkäytännöllinen. Hämärästi muistan myös idean sijoittaa kokonaan uusi kirjastorakennus ns. Vanhan Ryhtilän tilalle. Sen estivät Pitkäkadun tienoon epäselvät liikenne- ja ratkaisut. Muistan Alvar Aallon tokaiseen, ettei hän uskonut Jyväskylän Pitkäkadulle tulevan yhtä paljon liikennettä kuin Pariisin Place de l'Opéralle - viimeiset sanat aitoranskalaisittain äännettyinä. Jos olisin onnistunut saamaan Alvar Aallon "ulkoilmaneuvoitteluun" ilman todistajia, olisin ehkä ehdottanut hänelle kirjastotornia, joka olisi peittänyt näkyvistä Kilistiikan. Jälkeenpäin ihmettelin, miksei Aallon toimistolle ehdotettu myöhempää rakennuspaikkaa. Ehkei tohdittu ehdottaa luopumista "Aallon kirjastosta"?

Onneksi Aallon toimiston ehdotusta ei hylätty minun aloitteestani; rakennushallitus päätti siitä. Rohkenen epäillä, että syynä olivat vähemmässä määrin Jyväskylän kampanin ja kirjaston edut kuin pääjohtaja Lappi-Seppälän konflikti Alvar Aallon kanssa. Henkilökohtaisesti olisin kovin mielelläni - päinvastoin kuin jotkut luulivat - halunnut saada

kirjastolle laajemmat tilat päärakennuksen läheisyyteen, samoin olisin mielelläni jatkanut yhteistyötä Aallon toimiston kanssa.

Suunnittelijaksi arkkitehti Arto Sipinen

Seuraavassa vaiheessa kuvaan tuli arkkitehti Arto Sipinen ja rakennuspaikaksi sisääntulo kampukselle Seminaarinkadulta. Ymmärsin yliopiston rakentamisen neuvottelukunnan puheenjohtajan professori Asko Vilkunan pyrkimyksen kiirehtiä ratkaisua. Olin itsekin kuullut, että rakennushallitus oli valmis ottamaan JYK:n uudisrakennuksen työn alle nopeasti, koska varsinaisesti "vuorossa olleen" Oulun yliopiston Linnainmaan kampuksen töitä ei vielä silloin voitu aloittaa kunnallisteknisten töiden keskeneräisyyden vuoksi. Tätä haittaa ei tietenkään ollut Jyväskylän vanhaan keskustaan sijoittuvan suhteellisen pienen kirjastorakennuksen kohdalla.

Yllätyin kuitenkin, kun näin ensimmäisen asiaa käsittelevän kokouksen esityslistan. Siinä luki: "Hallinto-kirjastorakennus". Minulle tuntemattomia teitä myöten hallintomiehet olivat ujuttautuneet kirjaston siivelle. Hallinnon tilat yliopiston päärakennuksessa olivat epäilemättä pienet. Hetken nikoteltuani huomautin, että kyseessä ilmeisesti oli "kirjasto-hallintorakennus", koska kirjastotilat olivat paljon suuremmat. Muutosehdotukseni hyväksyttiin, mikä pitemmällä tähtäyksellä oli kirjastolle haitallista. Hallinnon etusijan korostaminen olisi ollut eduksi ns. puistosodassa. Hallintorakennuksen alta kaadettiin suurempi määrä yliopiston puiston puita kuin kirjaston alta, koska kirjasto sijoittui suureksi osaksi seminaarin entiselle kasvimaalle.

Puistosotaa johti latinisti ja Jyväskylä-fani professori Päivö Oksala. Hän järjesti Lounaispuistoon mielenosoituksen. Siellä esitetyt "Caveant consules" -kehotukset saivat ymmärrettävästi paljon vastakaikua Jyväskylässä; uudisrakennushan muutti mm. monien ihmisten asunnoista avautuvia näköaloja. Rakennushallitusta tämä aktio ei järkyttänyt, vaan eräänä aamuyönä puut kaadettiin. Avatessani seuraavana aamuna radion kuulin mieskuoron laulavan "Hongat ryskyen kaatuu".

Rakennuksen laajuudesta ja rakentamisaikataulusta ei muistaakseni ollut tehty lopullista päätöstä ennen sijainnin määrittelyä. Vasta puistosodan jälkeen ryhdyttiin laatimaan varsinaista huonetilaohjelmaa. Yliopiston hallinnon mielestä minun olisi pitänyt tehdä se muiden töitteni ohessa. Professori Martti Takala, joka tällöin työskenteli opetusministeriössä, järjesti minulle yhden kuukauden palkallisen virkavapauden, jonka aikana omistin koko valveillaoloaikani tälle työlle - lukuun ottamatta pieniä hiihtolenkkejä Jyväsjärvellä.

Laatimiani huonetilalaskelmia ja niiden pohjalta tehtyjä rakennussuunnitelmia pohdittiin eri vaiheissa lukuisissa sekä kirjaston ja yliopiston sisäisissä että rakennushallituksen kokouksissa. Huonetilaohjelmia koskevat ohjeet olivat silloin paljon epämääräisemmät kuin myöhemmin. Esim. tasalukuihin päättyviä neliömääriä moitittiin huitaistuiksi; jotkut halusivat osoittaa virkaintoaan karsimalla niitä ($50\text{m}^2 - 2,5\text{ m}^2 = 47,5\text{ m}^2$ eli säästää $2,5\text{ m}^2$). Itse asiassa ne olivatkin viitteellisiä ja tarkentuivat vasta lopullisissa rakennuspiirustuksissa.

Toiminnan ja rakennuksen suunnittelua

Suunnitelmia käsiteltiin useita kertoja myös koko henkilökunnan kanssa. Vaikeutena oli se, että ihmisillä on taipumus nähdä suunnitelmat ikään kuin nykyolojen läpi. Esim. torjuttiin tiettyjen toimintojen yhdistäminen samoihin tiloihin väittämällä, että ne eivät mahtuisi sin-

ne, koska lähtökohtana pidettiin olemassa olevia tiloja. Maisemakonttoria vastustettiin ja vaadittiin jokaiselle "omaa koppia"; kun myöhemmin omiin koppeihin piti suunnitella lukot, huomautettiin, ettei niitä oikeastaan tarvittu, koska "juoksemme koko ajan toistemme huoneissa"; periaatteessa olisi siis voitu työskennellä maisemakonttorissa. Koska ihmisten on yleensäkin vaikeata kuvitella suunnitteilla olevia tiloja, paras tapa olisi ollut tehdä laaja kiertomatka lähes koko henkilökunnan kanssa joihinkin muihin hyväksi havaittuihin rakennuksiin; siihen ei tietenkään ollut varaa. – Minä olin ainakin jossain määrin vapautunut "nykyisyyden painolastista" tutustuttuani lukuisiin kirjastorakennuksiin ulkomaanmatkoillani, suureksi osaksi omalla kustannuksellani.

Sain luvan kutsua avukseni yhden ulkomaisen asiantuntijan. Mielestäni parhaat asiantuntijat olivat olleet Oslossa, missä Blindernin kampusalueen rakentaminen oli juuri aloitettu. Lentolippuja Oslost Jyväskylään pidettiin kuitenkin liian kalliina. Kutsuin siis Tukholmasta Karolinska Institutet'in (Lääketieteellisen korkeakoulun) ylikirjastonhoitajan Erik J. Knudtzonin, joka oli perehtynyt rakennusongelmiin sekä Lundin yliopiston kirjastossa että Tukholmassa ja johon oli tutustunut Kööpenhaminassa vuonna 1963 järjestetyssä tieteellisten kirjastojen hallintoa käsitelleessä seminaarissa. - Ao. seminaari oli ollut minulle erittäin antoisa, päivästoin kuin monille kokeneemmille johtajille. - Myöhemmin saapui professori Vilkun ehdotuksesta Tukholmasta Vetenskapsakademin kirjaston johtaja Wilhelm Odelberg.

Asiantuntijain kanssa käymistäni yksityiskohtaisista keskusteluista oli ainakin minulle paljon hyötyä. Minun oli mahdollista esittää heille suoraan "tyhmiäkin kysymyksiä". Oletin, että he olisivat havainneet, mikäli suunnitelmissa olisi ollut olennaisia virheitä. Rakentamisen neuvottelukunta ei ilmeisesti saanut heidän käynnistään vastaavaa hyötyä; asiantuntijain lausunnot eivät nähtävästi olleet riittävän kriittisiä eivätkä sisältäneet riittävästi muutosehdotuksia. Ilmeisesti rakentamisen neuvottelukunta oli odottanut kannanottoja nimenomaan rakennuspiirroksiin, kun asiantuntijat taas keskittyivät enemmän pohtimaan olettamuksiani käyttäjäkunnan tarpeista ja siihen, missä määrin suunnitelmat vastasivat niitä.

Olin saanut paljon hyödyllisiä tietoja Jyväskylässä v. 1967 NVBF:n (Nordiska vetenskapliga bibliotekarieförbundet) järjestämästä yliopistokirjastojen rakennuksia käsitelleestä ns. pyöreän pöydän kokouksesta. Siihen osallistui sekä arkkitehtejä että kirjastonhoitajia eri Pohjoismaista, Suomesta silloin vastavalittu Teknillisen korkeakoulun kirjastonjohtaja Elin Törnudd. Kokouksesta ovat erityisesti jääneet mieleeni Oslon Blindernin kampuksen suunnittelijan, arkkitehti Moenin ajatukset. Hän ehdotti mm. että jokaisen rakennuksen sisäänkäynnin lähettyville ripustettaisiin taulu, jossa lukisi: "tämän rakennuksen suunnittelijat tietävät, että rakennuksessa on niitä ja niitä ja niitä virheitä; ne johtuvat kuitenkin suureksi osaksi niistä ja niistä, mm. tonttiin ja rakennuksen sijaintiin liittyvistä tekijöistä." - JYK:n rakennuksen eräs, jollei virhe niin kuitenkin haitta, on kahden "pääsisäänkäynnin" olemassaolo; jollei näin olisi, täytyisi joko puiston puolelta tulevien kiertää puoli rakennusta tai Seminaarinkadulta sisään pyrkivien hakea sisäänkäyntiä ympäri taloa.)

Hyödyllinen rakennussuunnittelun kannalta oli myös sveitsiläisen kirjastomiehen Clavelin kesällä 1971 Lausannessa järjestämä rakennuskokous. Siellä sain tuntumaa keskieurooppalaiseen, brittiläiseen ja myös USA:n kirjastosuunnitteluun.

Tiesin, että yliopiston rakentamisen neuvottelukunnan puheenjohtaja ja arkkitehti

normaalisti edustivat kirjastoakin sen kokouksissa. Minä tuppauduin kuitenkin niihin mukaan eivätkä rakennushallituksen arkkitehdit ajaneet minua pois. Kokoukset olivat mielestäni hyvin hyödyllisiä, ne mm. auttoivat minua ennakoimaan niitä toimenpiteitä, joihin kirjaston oli varauduttava suunnittelu- ja rakennustöiden eri vaiheissa.

Yleensäkin pidin yhteistyötä rakentajien kanssa tehokkaampana ja helpompana kuin yhteistyöhankkeita yliopiston sisällä, ehkä sen vuoksi, että kyse oli käytännön hankkeesta, jolla oli selvä aikataulu. Monet tapaamistani rakennushallituksen "herroista" olivat herrasmiehiä, kohteliaita ja ystävällisiä eivätkä suhtautuneet alentuvasti rakennusasioihin perehtymättömään humanistiin. Tosin oli päinvastaistakin suhtautumista: kun kerroin eräälle suomalaiselle keskustelleeni ulkomaanmatkan aikana rakennuksestamme erään ulkomaisen kollegan kanssa asianomainen - meidän rakennuksemme vastuuhenkilöitä - tokaisi: "Onko jotain mennyt pieleen?".

Rakennustyöt alkavat

Rakennustöiden aloitus v. 1972 syksyyn johtui käsittääkseni edellä mainitusta Oulun yliopiston kampuksen töiden viivästymisestä. JYK:n rakennus otettiin tällöin ohjelmaan jonkinlaisena "välityönä".

Koska halusin varmistaa, että rakennus todella voitaisiin ottaa käyttöön syksyllä 1974 eikä käyttöönottoa edeltävä kokoelmien muutto viivästyisi ajoin läpi, että varastokerrosten metallihyllyt tilattiin ajoissa, muistaakseni jo syksyllä 1972. Tietämättäni tulin aikaansaaneeksi Suomen valtiolle suuren säästön, koska vähän myöhemmin teräksen hinta nousi. Hyllyjen asentaminen aloitettiin jo hyvissä ajoin kesällä, varsinainen muutto alkoi vasta elokuussa.

Jos minä olin varpaisillani varsinkin ensimmäisissä neuvotteluissa Alvar Aallon toimistossa, niin minusta näytti, että Aallon toimiston tilalle valittu Arto Sipinen ja hänen avustajansa tunsivat olevansa samassa tilanteessa minuun nähden. Kun olin käydessäni läpi ensimmäisiä luonnoksia merkinnyt eri väreillä ihmisten ja kirjojen kulkureitit he kauhistuivat: niin paljon korjauksia. Mutta aikaa myöten totuimme toisiimme ja tulimme hyvin toimeen, minulla ei ainakaan ollut mitään valittamista. Ilmeisesti ei heilläkään: kuulin, että he olivat pitäneet Mattilanniemen suunnittelua paljon rasittavampana, ei vain sen suuruuden vuoksi, vaan myös koska siellä oli pakko neuvotella kokonaisten laitosneuvostojen kanssa; kirjastossa minä päätin yksin useimmista kesken rakennustöiden ilmenevistä ongelmista.

Paras tukeni rakennustyön aikana oli Olli Latvala, rakennushallituksen puolesta töitä valvova rakennusmestari. Arkkitehdit ja muut suunnittelijat kävivät tietenkin kokouksissa, mutta työskentelivät varsinaisesti Helsingissä, fakseja ja kännyköitä ei vielä oltu keksitty, piirustukset tulivat arkkitehtitoimistosta postitse. Valvova rakennusmestari oli aina paikalla. Pitkä mies joutui kumartumaan syvään keskustellessaan työmaan melussa kanssani. Hän on harvoja tuntemiani varsinaisia herrasmiehiä, asiantunteva, aina ystävällinen ja avulias. Myös vastaavaan rakennusmestariin, ts. rakennusfirman paikalliseen edustajaan, minulla oli hyvät yhteydet.

Oli ilmeisesti heidän ansiotaan, että saimme luvan aloittaa muuton uuteen rakennukseen jo loppukesästä 1974, ennen kuin rakennustyö oli virallisesti päättynyt, "rakennus otettu vastaan". Latvala oleskeli silloin pääasiallisesti uudisrakennuksen sisätiloissa, piti silmällä muuttoa, tarkkaili, ettei seinäpintoja vahingoitettaisi jne. Niinpä hänellä oli edellytykset sanoa minulle, ettei ollut koskaan nähnyt niin hyvin järjestettyä muuttoa. Yliopistolaiset

olivat kai pitäneet sitä itsestään selvänä, he eivät olleet katsomassa, miten yli puoli miljoonaa julkaisua siirtyi tasaista tahtia uuteen rakennukseen, osin aikaisemmassa järjestyksessä, osin täysin uusiin elintiloihin - lukusaleihin.

Kunnia muuton onnistumisesta kuuluu suureksi osaksi Tuulikki Nurmiselle, joka avusti laskelmissa ja myös suunnitteli muuton yksityiskohtaisesti, järjesti "kenraali-harjoituksenkin". Tosin hän itse juuri samoihin aikoihin siirtyi Joensuun korkeakoulun kirjastonhoitajaksi; muutto kuitenkin toteutui hänen kaavailemallaan tavalla.

Rakennustöiden aikana 1972 - 74 tutkin saapuvia uusia piirustuksia usein iltamyöhään, pienessä työhuoneessani, entisessä tutkijanhuoneessa - varsinaisen työhuoneeni olin jo aikaisemmin luovuttanut kolmelle työtoverilleni. Kerran ollessani klo 21 jälkeen yksin rakennuksessa kuulin kirjaston alaoven avautuvan, sitten tarmokkaita askeleita portaissa, minkä jälkeen kulkija pysähtyi oven taakse, ilmeisesti tutkimaan nimikilpeä. Sen jälkeen hän painoi "koputusnappulaa". Näytin vihreätä valoa, mutta nousin paikaltani. Olin arvannut, että tulija todennäköisesti oli yövartija, mutta hätkähdin ovea avatessani: minua tuijotti tiukasti, mutta hiiren hiljaa ja hievahtamatta, iso schäfer. Olin varma, että jos olisin liikahtanut kohti ikkunaa, se olisi hyökännyt kimppuuni. Koiran isäntä kysyi, olinko minä se, jonka nimikilpi oli ovesa. Vastattuani myöntävästi hän selitti, että hänen velvollisuutensa oli käydä sammuttamassa vahingossa palamaan jääneet sähkövalot. Vaatimatta minulta henkilöllisyystodistusta hän toivotti hyvää yötä. Taisi ihmetellä kirjaston työaikoja.

Sisustussuunnittelu

Sisustussuunnittelukin olisi eräiden hallinnon herrojen mielestä pitänyt hoitaa kirjaston omin voimin. "Sinä vain valitset ja ostat sopivat". Onneksi sain heidät ylipuhutuiksi siihen, että sisustusarkkitehti Totti Laakso tuli avuksemme. Hän otti työnsä vakavasti ja aloitti tutustumalla työnkulkuun eri vaiheissa tehden joskus aiheellisia hämmäntäviä kysymyksiä. Hyvin nopeasti havaitsin, miten paljon hyötyä hänestä oli, koska hän tunsikin kaikki markkinoilla olevat kalusteet ja pystyi arvioimaan, mitä hankittaisiin valmiina, mitä teetettäisiin. Tuulikki Nurminen - jolla on paljon parempi laskupää kuin minulla - laati hänen ohjeittensa mukaan tarjouspyynnöt ja myös tiivistelmät saapuneista tarjouksista. Ainakin tuolit Totti Laakso piirsi itse. Hän pani minut kokeilemaan useamman tuolin "takajaloilla", kaatuuko se - nuoret kuulemma harrastavat sellaista. Osa kalusteista valmistettiin Tikkakoskella SOK:n tehtailla. - Kun vuonna 1997 kävin Jyväskylässä JYK:n 85-vuotisjuhlassa, autonkuljettaja-vahtimestari valittiin ensi töikseen, että tuolien kuluneiden kangaspäällysteiden vaihtaminen oli vaikeata - "suunnitteluvirhe". Suunnitteluvirheitä, tai pikemminkin erehdyksiä arvioinneissa, sisältyi rakennukseen varmaan lukuisia muitakin. Ne jäävät elämään, mutta unohtetaan, millaista vaivannäköä ja ponnisteluja rakennuksen aikaansaaminen on vaatinut.

Kirjaston tilojen ja kalusteiden värisuunnitelma oli syntynyt ilmeisesti Arto Sipisen ja Totti Laakson yhteistyönä. Ehkä osuutta asiaan oli myös Totti Laakson silloisella vaimolla, jolla kuulemma oli "absoluuttinen värisilmä". Oranssilla ja keltaisella haluttiin kuvata yliopiston puiston syksyistä loistoa. Minä olin alkuvaiheessa toivonut useampia värejä oranssin, keltaisen sekä valkoisen ja mustan ja niiden yhdistelmän, seepraraitojen, tilalle. Totti Laakso kuitenkin korosti, että koska kirjat itsessään ovat niin värikkäät, monien värien käyttö tekisi tiloista liian levottomat. - Etukäteen hän oli esittänyt minulle yllättävän kysymyksen: minkä värisiä kirjojen kannet ja selät yleensä ovat? Mietin sitä tuijottaessani joskus 70-luvun alussa Lontoon British Museumin kirjaston lukusalin kirjarivejä. Jäin vastausta vaille. Myöhemmin, nähtyäni kovin "monivärisiä" kirjastoja, olen ymmärtänyt Totti Laakson

olleen täysin oikeassa.

Totti Laakso oli maininnut, ettei hän ollut koskaan ennen suunnitellut kalusteita kirjastotiloihin, sen sijaan moniin ravintoloihin, sekä maalla sijaitseviin että merellä kulkeviin. Tällöin hän oli huomannut, että yhden- tai kahdenistuttavat täytyivät ensimmäisinä, ainakin Suomessa. Tiesin, että USA:n ja Ison-Britannian kirjastoissa traditionaalisten suorien pöytäriivien sijasta käytettiin yksittäisiä, eri tavoin ryhmiteltyjä pöytiä ja pöytäryhmiä. - Tällaista ratkaisua puolsivat myös omat kokemukseni; kun liseniaatin työtä tehdessäni olin istunut Helsingissä eri kirjastoissa minua häiritsi se, että aina sisään tullessani kaikki kääntyivät katsomaan.

Sijoitimme pyöreät isot pöydät - myöhemmän kokemuksen mukaan ehkä liian isot - sisäänkäynnin lähetyville. Täten säästettiin myös tilaa, koska opetusministeriö oli määrännyt hyvin tiukat normit lukupaikkojen neliömäärille. Myös idea lukupaikkojen ja kirjahyllyjen "sekoittamisesta" ei lainkaan miellyttänyt rakennustöiden päällikköä, joka intti, että "varasto on varasto ja lukusali lukusali". Ratkaisu oli periaatteessa rakennushallituksen hyväksymä; tosin sisustussuunnitelma tehtiin myöhemmin, joten hyväksymisvaiheessa ei ehkä osattu riittävästi ottaa huomioon kirjahyllyjen aiheuttamaa suurempaa kuormitusta. Myöhemmin mietin, olisiko juuri minun pitänyt perehdyttää kaikki osapuolet muuttuneeseen "kirjastoideologiaan".

Lukusalien työpöytiä ei tehty varattaviksi, koska kammoksuimme monissa tieteellisissä kirjastoissa näkemiämme pöytien kirjapyramideja. Sen sijaan Totti Laakso suunnitteli varastoista haettujen kirjojen säilyttämiseksi iloisenväriset pienet kirjavaunut, ja arkkitehdit löysivät sopukoita, missä ne odottivat lukijoitaan, joiden piti viedä vaunut kulloinkin vapaan pöydän äärelle. Kysymys tutkijain tietoturvasta ei silloin vielä ollut ajankohtainen.

JYK:n uudisrakennusta suunniteltaessa 70-luvun alussa luku- ja varastotilojen yhdistämisen lisäksi hämmennystä herättivät myös erillinen tupakkahuone, ryhmätyöhuoneet ja kahden hengen tutkijahuoneet. Viimemainitut onnistuttiin sijoittamaan erillisen käytävän varrelle, jonne oli pääsy myös kirjaston ollessa suljettuna. Rakennushallituksesta puhumattakaan myös erälle JY:n opettajille näytti ajatus ryhmissä työskentelystä olleen täysin vieras. Myöhemmin niiden määrä osoittautui liian pieneksi. Kun vuosien mittaan olen nähnyt tietoja JY:n väitöksistä ja tunnistanut tutkija- ja ryhmätyöhuoneisiin sijoittamieni nimiä, olen tyytyväisenä ajatellut ehkä jotenkin myötävaikuttaneeni heidän menestykseensä.

Kirjaston huonetilaohjelmaa käsiteltäessä yliopiston hallintokollegiossa varsinkin tupakkahuone herätti ihmetystä: "miksi vain yhtä pahetta varten on erillinen tilansa"? - Myöhemmin ilmeni, että tilaa yritettiin käyttää muihinkin paheisiin, koska vahtimestari joutui eräänä iltana poistamaan sieltä omien pullojensa kanssa seurustelevan porukan.

Ilmeisesti lähinnä kirjaston väritys sai erään vieraan ensi käynnillään lausahtamaan: "Tämähän ei ole lainkaan vanhan arvokkaan kirjaston näköinen". Koska asianomainen kuului Jyväskylän Yliopistoyhdistykseen, joka vuosikymmeniä oli ollut kirjaston aulis tukija, en halunnut vastata, kuten olisi pitänyt: ei JYK olekaan vanha ja arvokas. Pääasialliset käyttäjät, opiskelijat, ja varmaan suuri osa varttuneemmistakin, näyttivät kuitenkin alusta alkaen viihtyvän kirjastossa. Kari Itkosen 70-luvun lopulla tekemän selvityksen mukaan "joillakin näytti olevan tarvetta oleskella kirjastossa myös öisin". Kun luovuin JYK:n ylikirjastonhoitajan tehtävästä helmikuun lopussa 1980, puheilleni tuli ylioppilaskunnan lähetystö, joka kiitti minua siitä, että olin uuden rakennuksen kautta

merkittävällä tavalla "muuttanut opiskelijain opintotottumuksia". - On myös mainittava, että kuulemani mukaan JYK:n kirjastorakennuksen kokonaiskustannukset olivat yllättävän huokeat, osittain johtuen suurista, väliseinättömistä varastotiloista.

Muutto

Olimme suunnitelleet sitä perusteellisesti vuodesta 1973 lähtien esim. koepakkaamalla kymmeniä laatikkoja. Samoin arvioimme työvoiman tarvetta luettelokorjauksia varten mm. sijoitettaessa aineistoa uusiin lukusaleihin - atk-luetteloitahan ei vielä ollut, vaikkakin atk-kokeiluja oli jo tehty tietopalvelun alalla. Olin pyytänyt, että yliopiston taloustoimisto anois vuonna 1974 ensimmäiseen lisämenoarvioon määrärahan tilapäisen työvoiman palkkaamiseksi. Kun en keväällä 1974 ollut saanut tietoa miten paljon lisävaroja saisimme, tiedustelin asiaa rehtorinvirastosta. Minulle selitettiin levollisesti, ettei toivottani oltu pidetty aiheellisena: yliopiston oma väki voisi yhden iltapäivän talkoilla siirtää kirjaston kokoelmat uuteen rakennukseen. Tulin sanattomaksi ja poistuin. Kävellessäni Kauppakatua pitkin kirjastoon Vanhasta tiilitalosta, missä osa rehtorinvirastoa oli "evakossa", mietin, miten tällainen väärinkäsitys oli voinut syntyä. Lopulta tajusin, ettei rehtorinvirastossa tunnettu kokoelmien laajuutta, luultiin kirjaston omistavan vain lukusaliin sijoitetun kirjallisuuden.

Tietenkin oli oman vikani, etten ollut riittävästi "antichambreerannut" eli lobbannut esitykseni puolesta, ts. kiertänyt rehtorinviraston henkilöstön kanssa kaikkia varastoja. Toisaalta ihmettelin, ettei hallinnossa oltu kummasteltu niin suuren uuden rakennuksen rakentamista niin pientä kirjakokoelmaa varten, ja laajemmin sitä, etteivät hallinnon virkamiehet pitäneet tarpeellisena tutustua yliopiston laitoksiin - ei ainakaan kirjastoon. - Otettuani asiasta yhteyttä rehtoriin saimme määrärahoja lisätyövoiman palkkaamiseksi, ei kylläkään alunperin toivomaamme summaa. Myöhemmin yhteistyö rehtorinviraston kanssa sitten kyllä sujui.

Muutto sujui odotettua nopeammin. Siihen osallistui lähes koko henkilökunta, lukuun ottamatta minua ja toimistoapulainen Kerttu Erviä, jotka "vartioimme puhelimia". Muistan tosin itsekin rientäneeni apuun, puhdistamaan sahanpuruisia hyllyjä, jottei laatikoiden purkaminen hidastuisi. Muutossa vapaapäivinä avustaneet poliisivoimailijat ja palomiehet tajusivat laatikoiden numeroinnin idean ja myös siirtelivät jo sisään kantamiaan laatikoita, jotta "hentojen tyttöjen" ei tarvitsisi niitä nostella. Uskon, että muutto sujui joutuisasti - muistaakseni 45 päivässä arvioidun 50 sijasta - osittain sen vuoksi, että kaikki näyttivät joutuneen eräänlaisen urheiluhengen valtaan, osittain koska se fyysisesti raskaanakin oli arkipäivästä poikkeavaa työtä.

Vihkiäisjuhlat

Olimme tähänneet siihen, että kirjasto voitaisiin avata heti syyslukukauden 1974 alussa. Se ei täysin onnistunut, koska osa kalusteista oli myöhässä - oli korkeasuhdanne eivätkä myöhästymissakotkaan pureet. Opiskelijatkin tuntuivat ymmärtävän tilanteen, vaikka kirjasto olikin ollut suljettuna jo suuren osan kesästä.

Koska olin syksyllä 1974 kovin uupunut, olin toivonut, että vihkiäisjuhlaa voitaisiin siirtää. Väsymyksestäni johtuen muistan varsinaisen vihkiäispäivän vain hämärästi. Iloisena yllätyksenä professori Vilkuna vaati kuitenkin sitä pidettäväksi heti, jotta "rakennus ei menettäisi uutisarvoaan". Niinpä juhla järjestettiin marraskuussa(?) 1974. Professori Vilkuna kutsui juhlapuhujaksi opetusministeriön kansliapäällikön Jaakko Nummisen. Neuvottelin opetusministeriön silloisen tiedesihiteeri Juhani Hakkaraisen kanssa siitä, mitä hän sisällyttäisi Nummiselle kirjoitettavaan tekstiin, jotta tietäisin, mitä voisin antaa rehtori

Louhivaaran puhuttavaksi. Molemmat puhujat noudattivat varsin tarkkaan kauko-ohjausta. Aamun aloitti yliopiston(?) kuoro, joka tuli ala-aulaan laulamaan. Aamupäivällä onnittelemassa kävivät mm. Jyväskylän Yliopistoyhdistys ja Helsingin yliopiston kirjasto. Ylikirjastonhoitaja Jorma Vallinkoski luovutti virallisesti JYK:n omistukseen siellä jo sotavuosista lähtien "turvassa" olleen Missale Aboense -teoksen. Yliopiston juhlasalissa pidetyssä pääjuhlassa jännitin sitä, osaisiko kaupunginorkesteri palata lavalle soittamaan toista ohjelmaan merkittyä sävellystä - mikä ei liene ollut heille outoa!

Olin saanut luvan kutsua yliopiston varoin yhden ulkomaisen vieraan pitämään juhlaesitelmän kirjaston uuteen luentosaliin. Kutsuin Kööpenhaminan humanistisen yliopistokirjaston ylikirjastonhoitajan Torben Nielsenin. Hän oli - ja on - suuri Suomen ystävä, joka puhuu - monien muiden kielten ohessa - myös vähän suomea ja suomenruotsia täysin oikealla aksentilla. Hänen aiheensa olivat eräät Tanskan ja Suomen varhaisemmat kulttuurisuhteet (?). - Kirjaston vihkiäispäivänä rehtori Louhivaara oli läsnä kirjastossa koko päivän; olihan hän myös kirjaston johtokunnan puheenjohtaja. Kun myöhemmin kiitin häntä tästä, hän sanoi huomanneensa väsymykseni ja halusi auttaa. – Rehtori Louhivaaraa monet pelkäsivät. Aluksi hän vaikuttikin tönkeyltä, kun häneen tutustui paremmin, löysi karheen kuoren alta hienotunteisen ja avuliaan ihmisen.

Vihkiäispäivän iltana Jyväskylän klubilla järjestetystä illallisesta en myöskään muista juuri mitään - en edes, kuka istui vieressäni. Minun oli kuulemma odotettu puhuvan. Olisinkin halunnut kiittää hyvää työstä sekä rakennuksen suunnittelijoita, rakentajia että kirjaston henkilökuntaa. Mutta olin liian uupunut, ja pelkäsin myös sekoittavani rakentamisen neuvottelukunnan laatiman ohjelman. Oli sääli, että kiitokseni jäivät esittämättä.

Klubin illallisen jälkeen olin kutsunut vieraita kotiini. Saara Sihvola oli varannut tarjoiltavat ja auttoi tarjoilussa. Silloinkin tapahtui kömmähdyksiä: olin unohtanut viimeisellä taksilla tulevat - mm. Riitta Huuhtasen - ulko-ovi oli lukossa, eivätkä myöhäiset tulijat saaneet edes soitetuksi läheisestä ylioppilaskylästä, koska puhelinnumeroni oli erään rakennusvaiheen aikana sattuneen väärinkäsityksen vuoksi muuttunut salaiseksi. Lopulta he kuitenkin pääsivät perille nauttimaan tällöin täysin vapautuneesta tunnelmasta. Torben Nielsen sanoi minulle vuosia myöhemmin: "Det var då när Olof Mustelin och jag började tala på vers".

* Kirjoitettu huhtikuussa 2000 tätä julkaisua varten.

Varpu Mäkelä

Elokuu 1974

*Nuo muuttopäivät mieleen usein palaa
se tapahtui siis seitkyt'-luvulla.
Ol avaruutta sekä tyhjää alaa
ja hyllyn täyttö oli mukavaa.
"Laatikko 1. ja 2. siirräppäs tuonemmaks"
Me "nuotin" mukaan tarkkaan toimittiin
ol' apulaisia, miehiä naisia
no, palokunnasta ihan poliisiin.*

*Me katselimme kattoikkunoita
sieltä näkyi aurinko ja kuut.
Sen runsas valo lämmitteli meitä
ja kasvatti nuo kukat sekä puut.
Nyt kaikki ihailee
ja niitä kuvailee
kun kurottuvat kohti kattoa.
Mut joskus harmitti - lehtikin kirjoitti -
kun sade täällä kastoi mattoa.*

(Oi niitä aikoja)

2. Ihmisiä kirjastossa

Varpu Mäkelä

HENKILÖKOHTAISTA

Tytöt

*Kaipaam kohta kahvipöytäjuuttuja
teidän iloisia kasvojanne tuttuja
Käsiteltiin muodin oikut
kalorit ja kuntohoidot
aina ilot sekä surut jaettiin
Ympärilläni ol energiaa naisten
sekä vakituisten että vaihtuvaisten
tutut kertomukset toistuu
joku pöydästämmä poistuu
silti riittää hyvää energiaa naisten.*

(Vanha salakuljettaja)

Pojat

*Voi te pojat kirjaston
vaikka teitä vähän on
mulla paljonkin oli teistä iloa
teiltä avun heti sain
kun mä sitä pyysin vain
(kaikki painoi niin monta kiloa)
Sadat laatikot sinne tänne roudattiin*

*hakuongelmat yhteistyöllä ratkes niin
Antit, Ollit, Kalervot,
Pekat, Eskot, Ramit, Vesat, Markut, Harrit, Timot...
mulla paljon oli teistä iloa.*

MIKSI VALITSIN KIRJASTOALAN ELÄMÄNTEHTÄVÄKSENI

Tähän kysymykseen saadut vastaukset ovat kaikki erilaisia, kaikissa niissä on jotakin omaperäistä ja ”kirjastoihmiselle” ominaista tyyliä ilmaista itseään. Nämä lausunnot osallistuvat arvontaan, joka suoritetaan kaikkien vastanneiden kesken kesäkuun aikana. Palkintona on Eero Penttisen lahjoittama täytekakku. Vastaukset ovat siinä järjestyksessä, missä ne tulivat toimitukselle, eikä niissä ole lähettäjän nimeä. Voitte yrittää itse arvata, kuka kukin on?

1)

a) Koska 1940-luvulla asuessani Tukholmassa ihailin Tukholman kaupunginkirjaston tyttöjen puhtaita valkoisia puseroita.

b) Kun keväällä 1950 tulin - takaisin - Helsinkiin ja hain kesätyötä, satuin kulkemaan kaupunginkirjaston ohi; sain semmoisen pähänpiston, että menisin kysymään sieltäkin. Hämmästyksekseni sainkin työtä jopa ilman, että silloinen kirjastonjohtaja, prof. Saarnio, olisi tiedustellut minulta Pythagoraan teoreemaa, jonka osaamisen perusteella hän - sikäli kuin myöhemmin kuulin - valitsi työntekijät. Kun olin ollut yleisöpalvelussa pari päivää, ihastuin suuresti huomattessani, että ensimmäisen kerran elämässäni saatoin käyttää tietojani jollain tavoin hyödyksi: osasin sanoa eräästä romaanista, onko sen loppu onnellinen vai onneton.

- Tieteelliseen kirjastoon jouduin siten, että kaupunginkirjastossa oli eräänä kesänä työssä tyttö, jonka äiti oli erään tieteellisen kirjaston johtaja; hän oli ilmeisesti kertonut minusta, joten syksyllä ao. kirjastosta soitettiin ja kysyttiin, halusinko työtä. Puoli vuotta olin sitten kahdessa työpaikassa samanaikaisesti. - Koko opiskeluajan olin näissä kirjastoissa ja pelkäsin jatkuvasti, että kun opinnot päättyisivät, joutuisin lähtemään kirjastojen turvallisesta ja lämpimästä suojasta ulos kylmään maailmaan eli opettajaksi. Kirjastoista ei näet näyttänyt olevan mitään mahdollisuuksia saada virkaa. Lopuksi kuitenkin ilmaantui virka, jota saatoin ruveta hoitamaan, enkä sen jälkeen ole ajatellut muuta alaa. Tutkijan työllä voisi tietenkin olla positiiviset puolensa. Olen kuitenkin pelännyt, kun kirjastossa helposti tulee uskonpuute siitä syystä, ettei millään pysty tekemään kaikkea, mitä työ vaatisi, tutkijan kiusana luultavasti on epäily siitä, onko tutkimus yleensäkin järjellistä ja mielekästä.

2)

On vaikeata tarkalleen sanoa, miksi valitsin kirjastoalan. Olin suunnitellut ja kokeillutkin monia erilaisia ammatteja. Eräillä kutsuilla jouduin istumaan erään miellyttävän ja tasapainoisen tuntuisen naisen viereen. Uteliaana kysyin hänen ammattiaan, koska mainitun henkilön silmiinpistävä tasapainoisuus teki minuun syvän vaikutuksen ja luulin, että siihen on - ainakin osaksi - ammatilla vaikutuksensa. Hän oli kirjastonhoitaja. Havaituin, etten ollut

siihen mennessä koskaan läheltä nähnyt ketään saati sitten keskustellut kenenkään tämän ammattikunnan jäsenen kanssa. Sain kutsuilla kuulla miten voi aloittaa kirjastonhoitajan uran ja heti ensimmäisenä arkena aloin hakea harjoittelijan paikkaa. Sattuma korjaa satoa.

3)

En muista enää tarkkaan juonen järjestystä, valitsiko Penttinen minut ensin kesäapulaiseksi kirjastoon vai olinko jo päätynyt kirjastoalaan kauhistuneena siitä, että muut halusivat minusta kansakoulunopettajaa ja minä en. Joka tapauksessa olin jo abiturakesänä kirjastossa töissä ja siitä tämä ura urkeni. Ei minusta opettajaksi, lieneekö sitten kirjastoihmiseksi.

4)

1) Aira Taulun moittiessa kirjastotyötä likaiseksi tylsäksi heräsi minussa vastustamaton halu tulla sottaamaan itseni.

2) Rahan himo.

3) Satunnainen työnkin himo.

4) Loistotilaisuus valita dekkareita iltalukemiseksi.

5) Vastustamaton korsdraagi kohti poikkeavasti lahjakkaiden populaatiota.

5)

Olen aina RAKASTANUT kirjoja. Varhaisessa lapsuudessa *revin* ja söin niitä. Sitten opin suurella vaivalla tavaamaan ja lukemaan niitä. Sitten kukkeassa nuoruudessa opin hoitamaan niitä. Ja niin elän onnellisena elämäni loppuun asti.

6)

Kirjastoalalle tuli tultua ihan sattumalta ehkä ulkonäköni ansiosta. Noh, ei tämä ole työtä kummemmaksi osoittautunut. Työtä on tehtävä, mitä käsketään. Se minua ihmetyttää, että täällä on niin monenmoisia virkailijoita. On ylikirjastonhoitaja, tavallinen kirjastonhoitaja, sitten vanhempia ja nuorempia alikirjastonhoitajia, on amanuensseja, kirjastoavustajia ja apulaisia, virastoapulaisia jne. Tarvitaanko niin monenlaisia virkoja tai toimia? Koulutus on akateemisen loppututkinnon suorittaneista kansakoulun käyneisiin. Minusta riittäisi vähemmätkin virat mutta tietysti eroa palkoissa. Nuori neitonen hoitaa työmaademokratiaa pontevin askelin ja on pääluottamusnainen. Kun tätä nyt jonkin aikaa katselen, voin muuttaa alaakin, on tuota ikääkin vasta niin vähäsen. Mielenkiintoinen ala mutta monimutkainen ja aikaa vaativa oppiakseen kaiken, kun aina vaihdellaan paikasta toiseen. Oh, ja miehiä niin siunatun vähän!

7)

Valitsin opiskeluaineeni hovin vuoksi. Yhdistelmästä tuli sellainen, ettei sillä pääse moneen virkaan. Kirjastoon sopivat. Pyrin JYK:hon ja pääsin - ihan sattumalta. Elämäntehtävänä - toisaalta mielenkiintoinen - toisaalta puolen epätoivoinen.

8)

En ole valinnut kirjastoalaa elämäntehtäväkseni, vaan tullut toivorikkaasti rahanhankkeeseen. Kovan puhuttelun jälkeen huolitettiin, vaikka ilmoitinkin tulevani vain väliaikaisesti... kohta 10 vuotta: Ei taida olla elämäntehtävä vielääkään, jalka on yhä oven välissä.

9)

Aivan sattumalta. Olin työttömänä ja olin valmis ottamaan työtä mitä vain. Varsinaista elämänuran valintaa ei siis tapahtunut.

10)

Olen kirjastoalalla, sillä pidän kirjastoja yhteiskunnan sosiaalisen, sivistyksellisen ja taloudellisen kehityksen kannalta tärkeinä. Koska kirjastot ovat yhteiskunnan omistuksessa, ne pyrkivät tarjoamaan korkeatasoisia palveluksia mahdollisimman monille. Kirjastot ovat laitoksia, joita voi kuka tahansa käyttää taloudellisesta asemastaan riippumatta, koska käyttäjien ei tarvitse välittömästi maksaa saamistaan palveluista. Kirjastot ovat sitä paitsi mielestäni erittäin viihtyisiä paikkoja.

11)

Pienenä tyttönä kirjastossa käydessäni tädit oli illalla työssä.

Lueskelin romskuja kaiket yöt enkä kouluun olisi herännyt millään.

Äiti se suri ja valitteli mitähän sustakin tulee:

- "Kas kirjastonhoitajaksi ruveta meinaan, saan aamulla maata ja illat vaan kirjoja leimaan!."

Se oli silloin...

* *Jyväskylän yliopiston kirjaston sisäinen uutislehti 1971: 3, s. 13-17.*

Eero Penttinen

KIRJASTONHOITAJA WALTER APPELQVISTIA MUISTELLESSA

Istun yksin huoneessani ja kuuntelen hiljaisuutta. Minun on aina pakko olla kaukana maailman melusta voidakseni keskustella elämästä lähteneiden kanssa, Taivas on jossain pilvien yläpuolella, on vaikea saada kosketusta meidät jättäneisiin lähimmäisiin. Mutta unelmissa voi palata aikaan menneeseen noin 33 vuotta sitten Jyväskylän Tieteelliseen kirjastoon nykyisessä Kaupunginkirjastossa.

Ilmoittauduimme työhön Jussi Kiilusen kanssa samana päivänä, virastovaratyöläisiksi. Me tulimme tuntemaan, että Sinä Walter otit meidät oikealla tavalla vastaan ja että me jäisimme tähän taloon, jos vain saisimme. Nyt on kulunut jo kolme vuosikymmentä – ja minä olen täällä yksin. Sodan syttyessä jouduimme kaikki sotatoimiin. Tapasimme toisemme jatkosodan aikana. Sinä yritit saada minut kirjastohommiin Viipurissa, muttei se onnistunut.

Viipuri oli kotikaupunkisi - ihana, kansainvälinen, vilkas ja omaperäinen. Sinussa oli juuri sitä heleää karjalaisuutta ja välitöntä inhimillisyyttä. Johtajana olit suorastaan erinomainen. Kaikki me tunsimme viihtyvämme Sinun seurassasi. Olit erinomainen johtaja, mutta samalla myös hyvä ystävä. Mitä me emme osanneet, neuvoit meitä tekemään. Itse Sinä translitteroit venäjänkieliset kirjojen tekijät ja nimet. Puhuit hyvin venäjää, ruotsia, saksaa ja muitakin kieliä. Sinä tunsit kirjat omiksesi ja kirjat Sinut. Sinun lisäksesi meitä oli kirjastossa amanuenssina Irma Koskimies-Apiala, virastotyöläisenä maisteri Emil Virkkunen ja kanslia-apulaisena neiti Martta Hovila.

Täytit elokuussa 70 vuotta, Onnitteluihini sain Sinulta vastaukseksi kirjeen, jossa kerroit

seuraavaa: ”Vietimme juhlaa sukuhuvilallamme Inkoossa. Molemmat poikani olivat siellä. Kirjoittaminen on vähän vaivalloista, kun näkökin on heikentynyt, Toivon hartaasti, että kävisit luonani, jos tulet Helsinkiin. Vielä kerran kiitos onnitteluihastasi. Tuus Walter.”

Kiitos Walter kaikesta siitä mitä olet antanut oppipojallesi kirjaston asioissa ja yhdessäolon pidosta vuosien aikana. Ne ovat muistojen kultaa.

On ihanaa jättää tämä karu, kova maa, Kun tähkä on kypsynyt, se leikataan ja jyvät kerätään laariin.

* *JYK:n sisäinen uutislehti 1970:6, s. 3.*

* Fil. kand. Viljo Walter Olavi Appelqvist (1900-1970) toimi Jyväskylän Tieteellisen kirjaston kirjastonhoitajana 1930-1944.

Eino Eskelinen

JUHO VEIKKO KIILUNEN 20.8.1909 - 13.2.1970

Jyväskylän yliopiston kirjaston kirjastoapulainen Juho (Jussi)Veikko Kiilunen kuoli Jyväskylässä helmikuun 13 päivänä. Hän oli syntynyt Viitasaarella elokuun 20 päivänä 1909, tullut ylioppilaaksi Jyväskylän yhteislyseosta 1928 ja tuli lokakuussa 1937 Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun kirjaston palvelukseen. Hän tuli siten olleeksi yli 32 vuotta kirjastomme palveluksessa. Suurin osa tästä ajasta kirjastoa kehitettiin tulevia tehtäviä varten, luotiin se pohja, jolle nykyinen suurimittainen toiminta on voitu rakentaa. Jussi Kiilusen osuus tässä perustamistyössä on mittava.

Jussi Kiilusen ensimmäiseksi tehtäväkseen tuli järjestää kirjaston perustamisvaiheessaan eri tahoilta saamat monet tuhannet ulkomaiset kirjat systemaattiseen järjestykseen, erotella kaksoiskappaleet jne., toisin sanoen: luoda sekavasta kirjamäärästä käyttökelpoinen kirjakokoelma. Kirjaston kotimaisen ja ulkomaisen kokoelman luetteloissa on myös pysyvästi hänen työnsä jälki. Hänen päätehtävänään oli ulkomaisen kirjallisuuden luetteloiminen. Jussi Kiilusen erittäin laajat tiedot kaikilta aloilta, hänen monipuolinen kielitaitonsa ja suuri täsmällisyyden vaatimuksensa tekivät hänestä erinomaisen luetteloijan. Opettaessaan luettelointia hän oli vaativa, selkeäsanainen ja pyrki yksilölliseen opetukseen. Hänen antamansa neuvot ja ohjeet sekä luetteloinnissa että muissa kirjastoammattillisissa asioissa olivat mieleenpainuvat. Suurin osa kirjaston nykyisestä henkilökunnasta on juri häneltä saanut ulkomaisen kirjallisuuden luetteloinnin opetuksen.

Jussi Kiilusen monipuolisia tietoja ja taitoja tarvittiin myös kirjastotyön ulkopuolella. Hän toimi historian tunti- ja sijaisopettajana Jyväskylän oppikouluissa, mutta varsinaisesti hänet tunnettiin pikakirjoituksen opettajana. Pikakirjoitustaitoa hän jakoi monille sadoille oppilaille Jyväskylän Lyseossa, Tyttökoulussa, Työväenopistossa ja Jyväskylän kansalaisopistossa. Viimeisten vuosiansa aikana hänen opetustyönsä suuntautui harvinaiselle alueelle: hänestä tuli englantilaisten diplomaattien suomen kielen opettaja. Monet diplomaatit ovat olleet Jyväskylässä Jussi Kiilusen oppilaina puolen vuoden ajan kukin ja tänä aikana he ovat oppineet suomen kielen.

Jussi Kiilunen osallistui sekä talvi- että jatkosotaan keskisuomalaisen patteriston mukana toimien patteriston adjutanttina ja patterin päällikkönä. Sotilasarvoltaan hän oli majuri. Ansioistaan sodan ja rauhan aikana hänelle myönnettiin seuraavat kunniamerkit: VR 3, VR 4, SVR m.1 kr, Ts.mm., Js.mm.

* Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia 1970: 2, s. 1-5.

Ritva Loimio

EERON JUHLA

Lähtölaskenta: 10 vuotta, 20, 30 ja rapiat. Pamaus: huhtikuun viimeisen perjantain (1972) iltapäivällä tasan kello 14.10 Lotte ja Eero saapuivat juhlaan sonnustautuneeseen Lozziin ystävien keskelle. Oikukas kevätsade jäi tämän lämpimän piirin ulkopuolelle. Iloisenhaikean juhlinnan kohteena oli meidän kaikkien Eero, joka näin vietti viimeistä "työpäiväänsä".

Alkajaisiksi harjoituskoulun pienet valkopuseroiset musiikkiluokkalaiset lauloivat opettajansa Torsten Lindforsin johdolla. Yliopiston tervehdyksen esitti rehtori Ilppo Simo Louhivaara. Eeron pitkäaikainen työskentely kirjaston ja koko yliopiston hyväksi sai rehtorinkin harvinaisen monisanaiseksi. Rehtorin puheen jälkeen yliopiston piiristä juuri tätä tilaisuutta varten koottu kvartetti tai paremminkin oktetti viritti soinnukkaan laulunsa. Siinä lauloivat Eeron virkamiesveljet "vihtori" vahvistein, yksi vakinainen uimahallin käyttäjä ja kaksi sukulaispoikaa.

Eeva-Maijan sydämellisen puheen johtoaiheeseen taisi yhtyä koko salillinen väkeä "Emme tule toimeen ilman Eeroa,". Eikä tämä totisesti ole tyhjää puhetta, sillä paitsi varsinaista kirjastotyötä, Eeron tietoja, taitoja ja ehtymätöntä apua on tarvittu mitä moninaisimmissa asioissa ja yhteyksissä. Eeron suurten ansioiden toteamisessa täytyi ottaa avuksi leikkimieli: työtovereiden suunnittelemat iloiset ansiomerkit saivat raikuvat suosionosoitukset, joten eipä syntynyt epäilystä siitä, etteikö nyt ensi kertaa maailmassa jaettava "Viestinnän ja informaation ansiomitali kultaisin laakerein" olisi myönnetty juuri oikealle henkilölle. Simamaljat Eeron ja kevään kunniaksi!

Professori Päivö Oksala aloitti hauskan puheensa omalla tyyllillään "jo vanhat roomalaiset", kuvaili sitten vanhan ystävänsä keskisuomalaisia sukujuuria, lyseon toverikunnan touhuja ja pääsi muisteluissaan korkeakouluajan iloisiin konjakkeihin (lue: kontakteihin). Eeron monitoimisuus sai vahvan todistuksen, jopa niin että "jos Eero olisi tehnyt asunnonvälityksestä bisneksen, olisi hän rikas mies". Puhuja ei myöskään unohtanut Loten erinomaisia perheenemännän taitoja. Seuraava puhuja, maisteri K. Sorjonen aloitti nauruhermoja kutkuttavasti toteamalla, että hän oli saanut ennen juhlan alkua kouraansa ohjelmajärjestyksestä kertovan lapun, missä luki: "Jos professori Oksala lopettaa, on hänen vuoronsa astua esiin".

Puheiden jälkeen kvartetin herrat piirittivät päivänsankarin ja Lotte sai kuulla kaksi

serenadia: molemmat sukulaispojat halusivat näin esittää tervehdyksensä. Tervehdyksiä tuli sitten myös kukkien ja lahjojen muodossa. Pieni söpö harjoituskoulun tyttö ojensi tomerana koululaisten kukkatervehdyksen. Kaupunginkirjasto, Goethe-instituutti ja monet muut muistivat Eeroa. Lopuksi Seija-Liisa Honkanen haastatteli päiväsankaria. Eero kertoili muistoja menneiltä vuosilta. Sitten hän halusi esittää kiitoksensa kaikille mukanaolijoille ja hän teki sen Koskenniemen "Kevät elegian" säkein. Lämmintunnelmaisen yhdessäolon päätteeksi salintäysi ystäväjoukko kävi kukin lausumassa omat henkilökohtaiset tervehdyksensä Eerolle ja Lotelle.

Eeron pitkä työpäivä yliopiston piirissä on päättynyt. Kummallinen ristiriita: juhlaa oli hartaasti valmisteltu, kukaan ei halunnut jäädä sitä kokematta, kukaan ei kuitenkaan olisi toivonut, että se olisi ollut jo nyt. On hyvä että Eero on silti lähellä, sillä varmasti häntä tarvitaan jatkuvasti.

* JYK:n sisäinen uutislehti 1972:3 s. 2-6.

Oili Kokkonen

PEKKA RAITTILA 28.9.1923 - 25.3.1990

Jyväskylän yliopiston Suomen kirkkohistorian luennot on vuosittain pidetty kirjaston luentosalissa. Viimeinen luentosarja pidettiin viime marraskuussa. Luennoitsijana on ollut kirkkohistorian dosentti, Helsingin yliopiston apulaisprofessori Pekka Raittila. Luennot eivät enää jatku. Pekka Raittila poistui luotamme 25.3.1990.

Vaikka kirjastorakennus on toinen kuin 50- ja 60-luvuilla, ja vaikka vain muutama henkilökunnan jäsen tunsi apulaisprofessori Pekka Raittilan, hän saattoi tulla kirjastoon kuin kotiinsa: Pekka Raittila toimi Jyväskylän Kasvatusopillisen korkeakoulun kirjastonhoitajana (nyk. ylikirjastonhoitaja) vuosina 1954 - 1962.

Teol. kand. Pekka Raittila tuli Jyväskylän yliopiston kirjaston johtoon ajankohtana, jolloin se oli voimakkaassa kehitysvaiheessa. Alvar Aalto oli aloittanut korkeakoulun kampuksen suunnittelun, siinä yhteydessä oli myös kirjasto saava uudet tilat korkeakoulun päärakennuksesta. Kirjastonhoitajan viran täyttövaiheen aikana suunnitelmat olivat ehtineet jo pitkälle. Kun Raittila tuli virkaansa Helsingin yliopiston kirjastosta, ensimmäisenä tehtävänä oli vaikuttaa suunnitelmiin niin, että kirjastosta tulisi mahdollisimman käytännöllinen: tehtävä ei ollut helppo, kun vastassa oli maailmankuulu, myös kirjastoarkkitehtina mainetta saanut Aalto. Määrätietoisten vaatimustensa takia kirjastonhoitaja saikin arkkitehdilta monomaanin maineen, mutta parannuksia myös toteutettiin. Vuonna 1957 kirjasto muutti vanhasta seminaarin rehtorin rakennuksesta (nyk. Oppio) päärakennuksen siipeen valmistuneeseen kirjastoon. Tilat olivat parannus aikaisempaan, mutteivät riittävät: Raittilan ponnisteluista huolimatta osa kokoelmista jäi edelleen ulkopuolisiin varastotiloihin.

Suurimmaksi haasteeksi tämän jälkeen tuli kirjaston kehittäminen palvelemaan vuonna 1958 alkanutta korkeakoulun laajentumista yliopistoksi. Ensimmäisenä aloittanut

filosofinen tiedekunta oli erityisen lähellä Pekka Raittilan sydäntä. Kirjaston kotimainen kokoelma tarjosi vakaan pohjan kansallisten alojen, historian ja kotimaisen kirjallisuuden tutkimukselle. Kirkkohistorioitsijana Pekka Raittila pani erityistä painoa kokoelman vanhimpien osien kartuttamiselle. Jyväskylän yliopiston humanistit voivat kiittää häntä tästä työstä, jota ei niinkään näy, mutta jonka puuttuminen kyllä huomattaisiin.

Korkeakoulun laajeneminen vaati myös uusien alojen peruskokoelmien hankintoja. Ruotsin, saksan ja englannin kielen sekä yleisen historian ja kirjallisuuden professuurien perustaminen edellytti näiden alojen kokoelmien perustamista. Määrärahat olivat tuohon aikaan hyvin niukat.

Yliopistoyhdistyksen tuki, ns. ASLA-varat ja muiden kotimaisten kirjastojen kaksoiskappaleet olivat apuna tilanteessa, jossa kirjaston johtaja aivan toisella tavoin kuin 1960-luvun kasvuvuosina joutui taistelemaan varoista peruskokoelmien luomiseksi. Toimintaa helpottivat Pekka Raittilan läheiset suhteet tutkijoihin ja muihin humanistisiin kirjastoihin. Tähän aikaan luotiin myös kirjaston vaihtotoiminta, jonka avulla saatiin arvokasta ulkomaista aineistoa. Vaihtotoiminnan käynnistäjäksi alikirjastonhoitajan virkaan Raittila sai myöhemmän seuraajansa Eeva-Maija Tammekannin.

Viranhoidon ohella Pekka Raittila jatkoi kirkkohistoriallista tutkimustyötään ja suoritti teologian lisensiaatin tutkinnon. Vuonna 1962 hän jäi virkavapaalle tehdäkseen väitöskirjansa Suomen Akatemian tutkimusassistentin virassa. Tältä virkavapaalta hän ei enää palannut kirjastoon, vaan siirtyi tutkimus- ja opetustyöhön.

Apulaisprofessori Pekka Raittila oli Suomen ulkopuolella mainetta niittänyt lestadiolaisutkija. Hänen näkemyksellistä tutkijanuraansa täydensi myös hänen toimintansa kirjastonhoitajana. Jo ennen väitöskirjansa valmistumista hän julkaisi laajan lestadiolaisbibliografian, ja hänen tutkimuksensa perustuivat aina tarkkaan hyödynnettyyn ja dokumentoituun kirjallisuus- ja lähdeaineistoon. Pekka Raittila myös pystyi, ja halusi, poikkeavalla tavalla opastaa tulevia tutkijapolvia kirjallisuuden ja kirjaston käyttöön. Lopettaessaan viimeisen luentosarjansa Jyväskylän yliopiston kirjastossa viime marraskuussa, hän kirjoitti luentosalin käytöstä kiitoskirjeen, jonka hän aloitti: "Tämä on rakkauskirje /kirjastolle/...".

* Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia 1990:1, s.12-13

Kalervo Niemi

EINO ESKELINEN - JYK:N LEGENDA JO ELÄESSÄÄN

Aamulla työhuoneen ovi aukeaa, PA-O saapuu ojentaen kotimaisen osaston kokouksen ilmoituslistan. Kuitatkaa nähneenne, kokous on tänään klo 13. Ja mikä on kokouksen aihe, kysytään. Minua on kielletty ilmoittamasta - aihe on vakava - sanoo Pirkko totisena ja poistuu. Mitä villoimmät huhut kokouksen syystä sinkoilevat työhuoneissa ja käytävillä.

Osa I. Ihminen

Tasan klo13.00 kotimaisen osaston johtaja Eino Eskelinen avaa kokouksen. Ensimmäinen asia. "Olen puoli tuntia sitten saanut viimeiset tiedot, jotka varmistavat sen, että jään ensi vuoden helmikuun 1. päivä eläkkeelle. Sitä ennen pidän jäljellä olevan lomani, jolle jään kolmen viikon ja yhden päivän kuluttua." Kaikki ovat tyrmistyneitä, uutisen aiheuttama järkytys purkautuu lähes hysteerisinä nauruntyrskkeinä sitten laantuen ja vaihtuen täydeksi hiljaisuudeksi. Se mitä joskus on osattu ounastella, on nyt toteutunut.

Mikä mies on EE?

Yhteiskuntatieteiden maisteri Eino Eskelinen (59) on syntyperäinen jyvaskyläläinen ja täällä koulunsa käynyt. Koulu keskeytyi, poika lähti seitsemänneltä luokalta sotaan, palasi elävänä ja kirjoitti sotilasylioppilaskirjoituksissa 1945 ylioppilaaksi. Vaimo, Vappu, on myös alan ihmisiä, Lohikosken sivukirjaston kirjastonhoitaja. Lapsista ei kuitenkaan ole tullut heidän ammattinjatkajia, pojista toinen on arkkitehti, toinen atk-suunnittelija. Tyttö on nuoriso-ohjaaja. Ja Eino yhden lapsen isoisä. Kirjastovuosia on hänelle kertynyt 34, niistä kaupunginkirjastossa 11, loput Seminaarinmäellä.

Miten jouduit kirjastoalalle?

Ylioppilaaksi kirjoitettuani olin ilman töitä, kysyin korkeakoulun kirjaston johtajalta ja pääsin tammikuussa 1946 harjoittelijaksi. Helmikuussa sain sijaisuuden kaupunginkirjastosta, mistä tulin tänne takaisin syksyllä kirjastoapulaiseksi. Seuraavan vuoden syksyllä läksin Helsinkiin vuodeksi suorittaakseni kirjastotutkinnon Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa. Keväällä 1948 palasin ja olin korkeakoulun kirjastossa 1949 heinäkuuhun, jolloin siirryin Tourulan sivukirjastoon kirjastonhoitajaksi runsaaksi kymmeneksi vuodeksi. Tammikuussa 1960 tein rajun päätöksen, läksin opiskelemaan yhteiskuntatieteiden kandidaattia ensin Helsinkiin ja sitten Tampereelle. Opiskeluaikanani korkeakoulun kirjastosta sanottiin että työtä kannattaa tulla kysymään. Uusia virkoja saatiin joka vuosi. Ensin olin tilapäistöissä ja 1963 minut nimitettiin nuoremman alikirjastonhoitajan virkaan.

Missä rakennuksissa olet Seminaarinmäellä työskennellyt?

Neljäkymmentäluvulla kirjasto toimi silloisen kaupunginkirjaston, nykyisen kotiteollisuusmuseon, yläkerrassa. Henkilökuntaa oli neljä miestä ja yksi nainen. Kirjastonjohtaja oli Nils Berndtson, hänen lisäkseen Martta Hovila, Eero Penttinen, Jussi Kiilunen ja minä. Muutos henkilökunnan määrässä ja rakenteessa on suuri ja ihan toiseen suuntaan. Vuonna 1948 siirryttiin kadun tälle puolelle entiseen seminaarinjohtajan rakennukseen, joka oli sisustettu kirjastoa varten. Rakennuksen toisessa päässä olivat psykologian laitoksen tilat. Sieltä kirjasto siirtyi Aallon suunnittelemaan päärakennukseen.

Koko 60-luku suunniteltiin jollain tavoin uutta kirjastoa, vaihtoehtoja oli lukemattomia. Lopulta ja arkkitehti Sipinen suunnitteli nykyisen rakennuksen johon muutettiin 1974.

Miten aiot viettää eläkepäiviäsi?

Lainaan erästä tunnettua henkilöä, joka äskettäin jäi eläkkeelle. Kun häneltä kysyttiin, mitä hän aikoo tehdä, hän sanoi istuvansa kaksi ensimmäistä viikkoa keinutuolissa - kysyttiin, mitä hän sitten tekee, sen jälkeen hän rupeaa keinuttamaan sitä tuolia. Eiköhän nämä samanlaisia ole minunkin eläkepäiväni. Ja mitä olen seurannut näitä muita eläkkeelle jääneitä, eivät he työn puutteessa ole olleet, kyllä heillä tahtoo liikaakin rientoja olla.

Minulle on tullut monesti mieleen, että eläkkeellä ollessani ryhdyn tutkimaan tuota tai tätä, mutta näköni asettaa oman rajoituksensa. Olin aikonut tehdä esim. sukututkimusta, mutta en

pysty lukemaan filmimuotoista aineistoa kuin hetken aikaa kerrallaan joten se ei käy. Se hyvä puoli tässä on, että jos aikoo matkustaa, niin voi vapaasti valita matkansa ajankohdan.

Mikä on hyvän kuntosi salaisuus?

Kyllä se varmasti on nuoruuden aikaiset urheiluharrastukset. Varhain hankittu pohjakunto on säilynyt, ja se vaikuttaa läpi elämän. Liikuntaa olen harrastanut myöhemminkin jatkuvasti. Kävelen ja kesällä ajan polkupyörällä. Myös uimahallissa käyn usein.

Kuinka aktiivisesti harrastit urheilua?

Nuoruudessani urheiluharrastukset olivat monipuolisia, ei erikoistuttu mihinkään kovin varhain. Parhaimmillani, 17 - 18-vuotiaana, saavutukset olivat piirikunnallista tasoa. Sitten tuli sota joka lopetti vakavammat urheiluharrastukset moneltakin ikuisiksi ajoiksi. Sodan jälkeen jatkoin urheilua pienessä joukossa, mm. heitimme moukaria kaupungin nykyisen uuden hautausmaan paikalla, jossa meillä oli oma heittopaikka.

Mieleenpainuvien urheilusaavutuksesi?

Ilman muuta rykmentin mestaruus kivääriammunnassa syksyllä 1943. Siinä oli nimittäin palkintona kymmenen vuorokauden loma. Se oli niihin aikoihin suurenmoinen palkinto.

Millainen olet mielestäsi?

Siihen vastaan siteeraamalla kansakoulutoverini, myöhemmin hyvinkin tunnetun henkilön runoa. Lainaan vapaasti: "Olen saanut nurkkapöydän elämän ravintolasta ja usein sieltä itseni löydän – tarkkailemasta..."

Eino kääntää katseensa työhuoneensa ikkunasta avautuvaan huurteisen talviseen maisemaan. "Tällainen kirkkaan kaunis päivä oli myös silloin, kun ensimmäisen kerran tulin kirjastoon töihin", sanoo Eino.

OSA II. Kirjastomies

Päätettyäsi pintosi ja palattuasi Korkeakoulun kirjastoon 60-luvun alussa sinut nimitettiin nuoremman alikirjastonhoitajan virkaan, mille osastolle?

Olen ollut alusta lähtien kotimaisen osaston palveluksessa. Osastojako ei ollut silloin näin selvä, varsinaisesti muita ei ollutkaan. Kotimainen puoli oli oma kokonaisuutensa ja olin sen johdossa, vaikka ei sitä virallisesti osastoksi nimitetty.

Ketkä tunsivat kotimaisen kokoelman parhaiten ennen sinua?

Eero Penttinen oli aika hyvin perillä, samoin ulkomaisen kirjallisuuden luotteloijana toiminut Jussi Kiilunen. Koska kotimainen kokoelma oli silloin niin vallitseva, kaikki joutuivat tekemään myös sen töitä.

Osattiinko kuusikymmentäluvulla ennustaa nykyistä kirjamäärän räjähdysmäistä kasvua?

Kyllä silloin jo tiedettiin tiedon kasvun olevan yleismaailmallinen ilmiö. Opiskeluaikani Tampereella professori Paavo Koli totesi tiedon määrän kaksinkertaistuneen edellisellä kymmenvuotiskaudella ja parhaillaan kahdeksankertaistuneen jatkuen samalla lailla.

Kuusikymmentäluvulla jotkut ennustivat, ettei 80-luvulla enää ole kirjoja nykyisessä muodossa, vaan pääpiirteissään tieto on mikromuotoista. Kaikki eivät olleet samaa mieltä, ja esim. tätä taloa suunniteltaessa oletettiin kirjojen aseman säilyvän. Hyvä niin, sillä vaikka mikromuotoinen aineisto on tullut, kirjojen määrä on myös kasvanut.

Kuinka kirjojen fyysinen muoto on muuttunut kirjastoajanasi?

Vielä 60-luvun loppuun saakka valtaosa aineistosta oli "oikeita" kirjoja. Nykyään on melkein yhtä paljon erilaista sarjaa, monistetta ja muuta pienikokoista materiaalia.

Olet jossain yhteydessä puhunut tiedon tallentamisen ja arkistoinnin sekä informaation jakamisen välisestä painotuksesta.

Koko kirjastotoimi on muuttunut. Professoriaiheen nimihän on nykyään kirjastotiede ja informatiikka painottuen jälkimmäiselle osalle. Kirjastojen yhteydessä on aina ollut tiedonhakua ja jakelua, mutta vasta nykyinen tekniikka on tehnyt mahdolliseksi tiedon nopean ja laajan levittämisen. Vaara piilee informaatiopuolen voimakkaassa kehityksessä varastoinnin jäädessä toissijaiseksi. Täytyisi huomata varastoinnin merkitys, näin olisi jotain mistä tietoa kaivellaan. Informaation osuuden liiallinen painotus ei koske yksin vapaakappalekirjastoja vaan myös kaikkia muita. Tiedon tallennusta ja jakelua täytyisi kehittää tasapuolisesti.

Eikö vapaakappalekirjaston tulisi nykyistä korostuneemmin olla arkistoiva kirjasto?

Totta kai. SEHÄN ON LAKISÄÄTEINEN tehtävä. Mutta siinä on erilaisia asteita. Muut kuin Helsingin yliopiston kirjasto voivat käyttää aineistoa vapaammin ja antaa tutkijoiden käyttöön, edellyttäen ettei aineisto vahingoitu tai katoa.

Kun tulit kirjastoon, oli henkilökuntaa viisi, nyt lähes sata. mitä sanot heidän keskinäisestä kanssakäymisestäään. oliko se vilkkaampaa alkuaikoinasi kuin nyt.

Sehän on luonnollista, kun työpaikassa on muutama ihminen. Nyt meitä on seitsemisenkymmentä ja suuri talo. Menee toista viikkoa ellei pidempäänkin, ettei edes näe kaikkia. Yksistään tämä vaikuttaa kanssakäymisen määrään. Minusta olisi erittäin tärkeää kokonaisuuden kannalta - vaikka se ilmeisesti on pelkkää utopiaa - että ihmiset voisivat työskennellä välillä vaikkapa vuoden toisella osastolla. Näin tulisi tutuksi talo, toiset työtoverit ja heidän työnsä. Muistaakseni tällaisen järjestelmä on käytössä Ruotsissa erittäin hyvin kokemuksin. Tämä vaatii riittävää henkilökuntaa, jotteivät vaihdettaessa työt kasaannu ja että omalle osastolle jää riittävästi väkeä. Näin saatu talon tunteminen olisi esimerkiksi neuvontatyössä tavattoman hyödyllistä.

Sinun on sanottu olevan Fennican sielu, hallitsevan suvereenisti kotimaisen kokoelman. Miten me täytämme jättämäsi tiedon aukon?

Naurahtaen Eino sanoo, kyllä te pian huomaatte, etten minä niin tärkeä ollutkaan. Täällä on hyvä työntekijäkunta, joka saa selville asian kuin asian, kun siihen paneutuu. Kotimainen kirjallisuus kaikkein laajimmassa merkityksessään - 1500-luvulta nykyaikaan - on niin mittava, ettei sitä kukaan yksin hallitse. Tieto täytyy etsiä bibliografioiden, sanakirjojen ja muiden apuneuvojen avulla. Ei ole viisastakaan ryhtyä kaikkea muistamaan.

Kun joskus tutkii historiakirjoja, jotka käsittelevät laitoksia ja instituutioita, tuntuu kuin ne olisivat vuoria tai laivoja. Ne ovat olemassa, niihin ihmiset kiipeävät ja toiset vuorollaan lähtevät, mutta itse laitos on olemassa ja pysyy. Mitä sanottavaa Sinulla on jäädessäni ansaituille eläkepäivillesi niille työtovereillesi, jotka jatkavat ja pitävät huolta tästä kirjastosta?

Eino Eskelinen miettii kotvan. "En tiedä, onko sen tärkeämpää, kuin tehdä parhaansa siinä työssä ja sillä paikalla missä kulloinkin on."

* JYK:n sisäinen uutislehti 1983:4, s. 11-15 (osa 1).

* JYK:n sisäinen uutislehti 1984:1, s. 14-17 (osa 2).

Oili Kokkonen

TIMO HAAJANEN 1946 - 1984

*Jotta me eläisimme maan päällä,
on muutamien lakattava menestymästä,
vain harvojen.
- Timo Haajanen 1971.*

Timo Haajanen ei enää palaa. Timo työskenteli informaattikkona Liikunnan tietopalvelussa: yksinäinen kulkija, jota moni ei silloin lähestynyt, kun hän vielä oli työssä. Timo itse vaikutti aralta ja sulkeutuneelta, ei tehnyt aloitetta.

Kun liikunnan tietopalvelutehtävät ovat oma kokonaisuutensa, ei päivittäistä pakollista yhteistyövelvoitetta kirjaston henkilöstöön ollut, yhteistyötarvetta oli varmaan puolin ja toisin. Ne, jotka Timoon päin tekivät aloitteen, löysivät hauraan kuoren alta aina ajattelevan ja idearikkaan ihmisen, joka auttoi, kun apua pyysi. Näin tunsivat sekä työtoverit että asiakkaat.

Erityisesti tämän syksyn aikana, varsinkin nyt Timon takia, olen usein ajatellut työyhteisöä ihmisten yhteisönä - ovatko tehokkuus ja työtovereiden tuki, kiire ja yhteistyö, määrätietoisuus ja inhimillisyys ristiriidassa? Onko ajateltava enemmän työtä ja sen määrällisiä tuloksia kuin jokaista työntekijää, jokaista käyttäjää? Emmekö sittenkin saisi yhtä paljon tai enemmän aikaan, jos antaisimme aikaamme myös niille, jotka sitä meiltä eivät pyydä. Miksi emme ota yhteyttä toisiimme, puhu avoimesti, kun kuitenkin teemme työtä rinnakkain. Timo ei enää aikaamme tarvitse, mutta ehkä pysäyttää meitä kiireemme keskellä ajattelemaan. Ajattelemaan, että samalla, kun olemme vastuussa työstämme, olemme vastuussa työtovereistamme.

* JYK:n sisäinen uutislehti 1984:4, s. 2.

*****

Kirjastossa on toiminut Liikunnan tietopalvelun (LIKES). Timo Haajanen tietopalvelun informaattikkona 19xx-1984.

Tuulikki Rantala

MINÄ JA RUNO - ELÄMÄNFILOSOFIAA

Aikoinaan oli vaikeaa nimetä mielikirja. Parhaan runon valinta on vielä hankalampaa; toiset ovat universaaleja, toiset pienen ihmisen elämänkartoituksia. Niiden keskinäinen vertailu saattaa siksi jäädä sanan 'runo' tasolle. Tässä esittelen muutaman lähirunoni.

Aktiivinen lausujanurani alkoi 4 - 5 vuoden ikäisenä ja kesti runsaat 10 vuotta. Ohjelmistossa oli kaikenlaista, kalajutuista äitienpäivärunoihin ja teinipirskeiden

pakolliseen alkuohjelmistoon, ennen kuin päästiin varsinaiseen piirileikkiin. Eniten lausuin Kanteletarta. Se oli hauskaa, sujuvaa ja helposti ulkoa opittavaa säe-parin samankaltaisuuden takia.

Tuon ajan vaikuttavimmaksi runoksi kuitenkin jäi Suomea kiertävän taiteilijan esittämä Aale Tynnin Kaarisilta. Mielestäni se oli niin hieno ja kaunis, etten kuvitellutkaan itse sitä lausuvani:

*Ja Jumala sanoi: Toisille annan toiset askareet,
vaan sinulta, lapseni, tahdon, että kaarisillan teet.
Sillä kaikilla ihmisillä on ikävä päällä maan,
ja kaarisillalle tulevat he ahdistuksessaan.
Tee silta ylitse syvyyden, tee, kaarisilta tee,
joka kunniaani loistaa ja valoa säteilee.*

Kun tulin töihin tänne kirjastoon, sain ystävältäni lahjaksi Tuomas Anhavan suomentaman valikoiman vanhoja japanilaisia tankarunoja: "Kuuntelen, vieras." Kirja vaikutti minuun enemmän kuin kirjallisuustieteen luentojen Baudelaire-analyysit. Runot sopivat paremmin ajateltaviksi kuin lausuttaviksi, ne olivat kuin juhlapäivällispöytiä, joissa lukijalle oli varattu oma paikka. Siitä lähtien olen harrastanut "helmenkalastusta", aforisminomaisten runojen etsimistä. Esimerkki

*Elämä täällä
on vain kuin vedessä
kuun kuvajainen
Otat sen kämmenelle
Kummeksit: onko sitä?
(Tsurayuki)*

Muutamia vuosia sitten ohjelman valmistelija ottivat riskin - niin otin minäkin - ja pyysivät esittämään lausuntaa eräässä juhlassa. Kauan etsittyäni löysin mieleiseni runon Kaarlo Sarkian kokoelmasta:

*Älä elämää pelkää,
älä sen kauneutta kiellä.
Suo sen tupaasi tulla
tai jos liettä ei sulla,
sitä vastaan käy tiellä,
älä käännä sille selkää.
Älä haudoille elämää lymyyn kulje:
Ei kuolema sinulta oveaan sulje.
- - -
Ole vapaa, kahleeton tuulen tavoin:
On kuoleman portti aina avoin.*

Harjoitteluun meni pitkä aika - unohtamiseenkin toivottavasti.

Viime syksynä seisoessani Niagarán putouksella tuli yllättäen taas mieleeni Kaarisilta, sen sillan rakentaminen. Valtavan kohinan keskellä, tunsin ihmisen fyysisen ja psyykkisen pienuuden. Tommy Tabermann sanoo paljon runossaan

*Tulla lujaksi
pysyä pehmeänä. Siinä on haavetta
kyllyksi yhdelle elämälle.*

Vielä pikkuhelmi ihmisenä olemisesta:

*Ohjelmoi henkilökohtainen tietokoneesi siten,
että hyvin ja oikein ovat vastakohtia.
(Matti Paavilainen)*

FID:n (= Federation Internationale de la Documentation) kokouksessa Helsingissä 28.8.-1.9.1988 professori Matti Bergström puhui nykyihmisen arvoinvalidisuudesta ja totesi, että yksipuolisiksi informaatio-olennoiksi koulutettava sukupolvemme vaarantaa henkisen evoluution. Joskus todella kannattaa miettiä mitä meistä isona tulee:

*Ei ole tärkeää
kuinka vanhoja olemme
vaan miten olemme vanhoja.
(Lasse Reijomaa)*

C'est la vie - yhdestä näkökulmasta.

* *Kyläkirjaston kuvalehti 1989:2 s. 18-25.*

Irma Nummiala

AI NIIN, AIKANAAN SANOIN...

Ai niin, aikanaan sanoin, etten ainakaan kolmea asiaa tee, kolmannen olen unohtanut, kaksi muuta ovat: en liity eläkeläisyhdistykseen enkä rupea käymään päivätansseissa. Sen olen pitänyt.

**Kyläkirjaston kuvalehti 1989:1, s. 37.*

3. Kirjojen kertomaa

Eino Eskelinen

SULJETUN KAAPIN SALAISUUS

Toimitus pyysi kertomaan, miten eläkeläinen käyttää aikansa. Seuraava kirjoitus on eräs näyte siitä, mitä eläkeläinen tekee, kun hänellä on mahdollisuus itse päättää ajankäytöstään. Aihe kiinnosti aikoinaan niin paljon, että "sitten eläkkeellä ollessani tutkin tätä asiaa tarkemmin." Tämäntapaisia pieniä tutkimuksia - "tutkimus" on ehkä liian juhlallinen sana kuvaamaan näitä töitä - on silloin tällöin tullut tehdyksi. Aikaa on silti jäänyt vielä keinutuolin keinuttamiseenkin...

Marraskuun lopulla 1927 Jyväskylän tieteellinen kirjasto sai kirjeen fil. tri Eliel Lagercrantzilta. Hän tiedusteli, ottaisiko kirjasto lahjoituksena vastaan hänen tieteellisiä tutkimuksiaan, sekä painettuja että käsikirjoituksia. Lahjoituksen ehtona olisi, että kirjasto sidottaisi kirjat ja teettäisi käsikirjoituksia varten säilytyskotelot. Tieteellinen kirjasto - oikeammin kirjaston omistaja Jyväskylän yliopistoyhdistys - oli valmis tällaiseen yhteistyöhön. Näin alkanut lahjoitusten sijoittaminen Jyväskylän tieteelliseen kirjastoon johti pian nykyisin Jyväskylän yliopiston kirjastossa olevan salaperäisen arkistokaapin valmistamiseen, sen kaapin, jonka ovessa olevan laatan mukaan saa avata joulukuun 26. päivänä 2194.

Lahjoittaja

Eliel Lagercrantz oli tuohon aikaan jo tunnettu - ja kiistelty - lapin kielen tutkija. Väitöskirjansa lisäksi hän oli julkaissut useita muita tutkimuksia, jotka käsittelyavaltaan poikkesivat sen aikaisista suomen sukukielten tutkimuksista. Hänen mielenkiintonsa suuntautui lähinnä kielen kehitykseen ja siinä psykologisiin ja kansanluonteen avulla selitettäviin ilmiöihin.

Eliel Lagercrantz syntyi Muolaassa 26.12.1894. Hänen isänsä oli henkikirjoittaja Andreas Alfred Lagercrantz. Äidin, Elin Lagercrantzin, os. Holst, vaikutus Elielin kulttuuriharrastusten suuntaamiseen oli eräänä syynä siihen, että tutkimukset ovat nyt Jyväskylässä säilytettävänä.

Ellei Lagercrantz tuli ylioppilaaksi 1913 Viipurin ruotsalaisesta lyseosta ja fil. kandidaatiksi 1917 Helsingin yliopistosta. Tehtyään useita tutkimusmatkoja ja opiskeltuaan Hampurin, Budapestin ja Pariisin yliopistoissa hän väitteli tohtoriksi 1927 Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusretkensä suuntautuivat Suomen, Ruotsin ja Norjan Lappiin sekä Siperiaan. Hänestä tuli Helsingin yliopiston lapin kielen dosentti 1937 ja hän luennoi 1950-luvun lopulle saakka paitsi lapin kielestä myös suomen kielen kaukaisimmista sukukielistä, mm. jugagiiriin ja tsuksien kielistä sekä kehityspsykologian käytöstä kielitieteessä. Professorin arvonimi myönnettiin hänelle 1965. Hän kuoli Helsingissä 11.7.1973.

Hänen julkaisunsa vuosien 1919 ja 1966 välisenä aikana käsittelivät lapin kieltä, lappalaisten kansanrunoutta ja kansatiedettä sekä kehityspsykologiaa. Lisäksi hän julkaisi Lapin matkaoppaan ja matkakuvauksia.

Tuuma kokoelman lahjoittamisesta synty

Lahjoitettujen kirjojen sidottamisesta ja käsikirjoitusten säilytyskoteloiden valmistamisesta käytiin sitten kirjeenvaihtoa Lagercrantzin ja Tieteellisen kirjaston välillä. Tallennusasia sai aivan uuden ulottuvuuden, kun Eliel Lagercrantz kirjoitti 3.5.1929: "Kun terveyteni jo useamman vuoden on ollut huono ja matkat, joille mahdollisesti vielä lähdän, voivat olla kohtalokkaita, haluaisin kirjoittaa testamentin, jossa määräisin tieteellisen kokoelmani ja kenties muutakin omaisuuttani Jyväskylän yliopistoyhdistykselle. Harrastuksen Teidän yhdistystänne kohtaan johtuu kahdesta syystä. Mielestäni meidän kulttuuririennoissa liian vähän on kiinnitetty huomiota sisämaan tarpeisiin. Toiseksi äitini Elin Anna T. Holst aikoinaan kävi Jyväskylän suomalaista seminaaria ja on sieltä tuonut mukanaan sivistysherätteitä, jotka ovat vaikuttaneet minuunkin. Teoksistani minulla on hallussani muutamia kymmeniä kappaleita. Nyt minussa on herännyt sellainen tuuma, että lahjoittaisin Teille tällaisen kokoelman, joka suljettaisiin tarkkaan ja 265 vuoden jälkeen avattaisiin ja jaettaisiin kirjat silloisille suomalaisille tieteellisille kirjastoille. Tällä toimenpiteellä olisi sitä suurempi merkitys, kun kirjoistani suuri osa on ilmestynyt ulkomailla. Kirjani ovat lisäksi lähdekirjoja kielestä, joka silloin jo on hävinnyt."

Jyväskylän yliopistoyhdistyksen valtuuskunta hyväksyi tarjouksen ja ilmoittaessaan tästä Lagercrantzille samalla kehotti tätä tekemään testamenttinsa ajoissa.

Yhdistyksen sihteeri A. V. Laitakari kävi sitten kirjeenvaihtoa asian käytännöllisestä toteuttamisesta. Lagercrantzilta pyydettiin mm. tarkempia tietoja siitä, millaista säilytyskaappia hän oli tarkoittanut.

Kaappi valmistuu ohjeitten mukaan

Syksyllä 1929 tulivat ohjeet: Sopivin olisi puinen, kaappimallinen arkku, jossa olisi ovi saranoineen. Se päällystettäisiin galvanisoidulla pellillä ja lujitettaisiin rautakiskoilla sekä maalattaisiin, ovi viimeksi suljettaisiin ilmatiiviisti.

"Toivoisin siis, että säilöstä tulisi hyvä, koska sen tulisi kestää 265 vuotta. Kokoelma on tarkoitettu lahjaksi kirjastoille tulevien sukupolvien hyväksi. Olen kovin innostunut tähän asiaan, kun täten näen mahdollisuuden teosten! säilymiseksi jälkipolville - ajaksi, jolloin lapinkieli suurelta osalta jo on loppunut."

Kuukauden kuluttua saatiin lisää ohjeita: "Maali tarvitsee kuivatakseen aivan kuivaksi noin 3 kuukautta kuivassa huoneessa, ollen ovi pidettävä auki. Oven sulkulaitteiksi tulisivat laitteet munalukoille, joihin kuitenkin myöhemmin sovitettaisiin kiinnijuotettavat renkaat. Sepän olisi tehtävä laitteet sellaisiksi, että ne ovat omiaan puristamaan oven kiinni. Kun viimeiset kirjat sitten on pantu säiliöön, spaklattaisiin myös ovisaumat umpeen.

Yllä oleva esitys perustuu kokemuksiin!, mutta ollen se tehty vain ehdotuksena, koska teettäjänä on Yliopistoyhdistys."

Säilytyskaappi valmistui kevättalvella 1930, tarkemmat tiedot ajankohdasta ja valmistajasta puuttuvat. Kaapin tekijä saattaa olla Yrjö Ahonen, joka valmisti muitakin Tieteellisen kirjaston kalusteita. Yliopistoyhdistyksen talousarviossa varattiin kaapin hankkimiseen 1200 markkaa.

Helmikuussa 1930 Lagercrantz ilmoitti Laitakarille, että ensimmäinen erä kaappiin aiotusta

aineistosta on lähetetty, elokuussa hän kirjoitti Pärnusta, että nyt voidaan ryhtyä kaapin täyttämiseen. Erityisesti hän halusi varmistua siitä, että kaappi on täysin kuiva. Kaappiin sijoitettavan aineiston täytyi myös olla täysin kuivaa.

Tammikuussa 1931 Lagercrantz tiedusteli, paljonko kaappiin on jäänyt tilaa "viimeistä teostani" varten.

Tämän kaapin vaiheilla oli sitten hiljaista parikymmentä vuotta. Lagercrantz luotti niin paljon Jyväskylän tieteelliseen kirjastoon, joka tällä välin oli muuttunut Kasvatusopillisen korkeakoulun kirjastoksi, että hän lähetti kirjastolle 10.10.1939 tieteellistä arkistoaan sisältävän arkun säilytettäväksi, koska aika oli levotonta ja hän arveli arkun olevan turvassa Jyväskylässä. (Hän asui tuohon aikaan Taipalsaarella.)

Talvisodan aikana Lagercrantz oli Norjassa valmistelemassa uutta kirjaansa, joka on yhteenveto hänen siihenastisista tutkimuksistaan. Kirja ilmestyi Norjassa 1941 ja sai nimen Synopsis des Lappischen. Talvisodan jälkeen hän heti tiedusteli, oliko hänen arkkunsa säilynyt sodan melskeissä. Toukokuussa 1943 hän pyysi lähettämään arkun Helsinkiin, koska hän jatkoi tieteellisiä töitään ja tarvitsi arkussa olevaa aineistoa.

Kaapin sisältöä uusitaan

Varsinaista säilytyskaappia koskeva hiljaisuus päättyi tammikuussa 1949, jolloin Lagercrantz tiedusteli, voiko hän lähes 20 vuoden tauon jälkeen lähettää kaapissa säilytettäväksi tieteellistä kirjeenvaihtoaan ja eräitä arkistokirjoja. Kirjastonhoitaja Nils Berndtson vastasi, että kaappi on kyllä tallella, mutta avaimia ei löydy. Tähän vastasi Lagercrantz, että jos avaimia ei löydy, on kutsuttava lukkoseppä. Löytyivätkö avaimet vai uusittiinko lukot, siitä ei ole tietoa, joka tapauksessa kaapin täyttämistä jatkettiin. Lagercrantzin ohjeiden mukaisesti kaapista siirrettiin muulla tavoin säilytettäväksi mm. painettujen kirjojen käsikirjoituksia, jotta uudelle arkistoaineistolle tulisi tilaa. Viimeinen säilöönpano tapahtui 29.5.1960.

Testamenttia ei tehty

Vaikka Eliel Lagercrantz oli 1929 ilmoittanut heikon terveytensä vuoksi aikovansa tehdä testamentin, jossa hän määräisi Jyväskylän yliopistoyhdistykselle tieteellisen toimintansa tulokset - hän eli tuon jälkeen vielä 44 vuotta - ei mitään testamenttia koskaan tehty. Lähettäessään säilytettävää aineistoa hän mainitsi "lahjoitus kirjastolle" tai "säilytettäväksi", mutta mitään yleistä lahjakirjaa tai muuta asiapaperia ei ole. Ohjeiksi ja säilytyksen tarkoituksen selvittäjäksi ovat jääneet ensimmäiset kirjeet. Lagercrantz ei tietävästi koskaan käynyt Jyväskylässä kaappia katsomassa. Kaappia ei ole siirretty Kasvatusopillisen korkeakoulun / Jyväskylän yliopiston kirjastolle, joten se on edelleen Jyväskylän yliopistoyhdistyksen omaisuutta. Sisältöä ei ole luetteloitu, joten se säilyttää salaisuutensa vielä kauan.

* *Kyläkirjaston kuvalehti 1990:1, s. 20-24.*

Oili Kokkonen

KIRJOJEN KERTOMAA

Jyväskylän yliopiston kirjaston juuret tunkeutuvat monilta tärkeiltä osiltaan yksityisiin lahjoituksiin ja yksityisten kirjastojen kokoelmiin. Tämä koskee ensisijaisesti ennen vuotta 1919 ilmestynyttä kotimaista kirjallisuutta, mutta myös ulkomaisen kirjallisuuden joukossa on runsaasti yksityiskirjastoihin kuulunutta aineistoa. Vaikka kirjasto onkin saanut kokonaisena vain harvoja merkittäviä yksityiskirjastoja, huomattavien kulttuurihenkilöiden kirjastojen teokset ovat sen kokoelmissa tavallisia ja heijastavat jännittävällä tavalla suomalaista kulttuurihistoriaa viime vuosisadalta ja tämän vuosisadan alkupuolelta.

Yksityiskokoelmista julkisiin kirjastoihin siirtyneet kirjat ovat mielenkiintoisia monessa suhteessa. Ne kertovat ensinnäkin alkuperäisten omistajiensa suhteesta kirjallisuuteen: kirjan hankkiminen jo sinänsä luo kuvaa omistajastaan ja kertoo hänen mielenkiintonsa kohteista ja mahdollisesti myös hänen saamistaan kulttuurivaikutteista. Omistajan kirjoihin tekemät merkinnät kertovat vielä enemmän: ne kertovat omistajan ajatuksista ja mielipiteistä lukemastaan tekstistä ja voivat olla tärkeitä tutkimuksen lähteitä, kun ne kuvastavat lukijan suhdetta kirjan tekstiin. Kolmanneksi kirjoihin sisältyvät omistuskirjoitukset kertovat kirjailijoiden ja muiden kulttuurihenkilöiden keskinäisten suhteiden verkosta.

Lukuisista yksityishenkilöistä, joiden kirjasto tai useimmissa tapauksissa kirjaston osia on Jyväskylän yliopiston kirjastossa, voidaan mainita esimerkkinä Wolmar Styrbjörn Schildt (-Kilpinen), Paavo Cajander, Juhani Siljo, Eliel Aspelin-Haapkylä, Arvid Genetz, O.E. Tudeer, J.H. Erkko, Yrjö Hirn, Sakari Kuusi, Niilo Mäki, Helle Kannila, Lauri "Tahko" Pihkala.

Kirjojen tuntemattomat tiet

Kaikkien kirjojen kulkeutuminen Jyväskylän yliopiston kirjastoon ei ole helposti selvitettävissä, mutta esimerkiksi Wolmar Schildtin ja Paavo Cajanderin kirjastot on saatu testamenttilahjoituksina. Kirjastossa on myös Elias Lönnrotille kuuluneita kirjoja, jotka aikoinaan on lahjoitettu Jyväskylän seminaarin kirjastoon ja liitetty sen kokoelmien kanssa vuonna 1936 Kasvatusopillisen kirjaston osaksi.

Sen sijaan ei ole tiedossa, missä esimerkiksi J.W. Snellmanille ja J.H. Erkolle kuuluneet kirjat ovat siirtyneet kirjaston haltuun. Eräs mahdollisuus on, että ne sisältyivät niihin yhdeksään rautatievaunulliseen kirjoja, jotka vuonna 1911 tulivat Jyväskylän tieteellisen kirjaston kokoelman perustaksi hankitun antikvariaatti Minervan kirjavaraston oston yhteydessä.

Omistuskirjoituksia ja muita merkintöjä

Jyväskylän yliopiston kirjaston kokoelmiin, osittain kaksoiskappalekokoelmaan, kuuluvan aineiston merkintöjen selvittäminen toisi epäilemättä esille mielenkiintoisia seikkoja Suomen kulttuurihistorialliselle tutkimukselle. Kirjallisuudentutkija saattaisi olla kiinnostunut, mitä vaikutteita J.H. Erkko on saanut tuotantoonsa luettuaan vuonna 1884 Leipzigin ilmestyneen Eduard Reichin kirjan "Emancipation der Frauen, das Elend und

Ueberspannung“; tai miksi Uno Kailas on vuonna 1926 kirjoittanut lahjoittamaansa “Silmästä silmään” -kokoelmaan omistuksen “Lyyllille/ Pulkkinen/ rakkaudella“; tai mikä on ollut se “hyvin interressantti ja ihastuttava hetki“ 27.X.1926 Suomen kansallisteatterin johtajan huoneessa, jossa F.E. Sillanpää on tehnyt merkinnän Kalevalan suomentajan Jean Louis Perret’n omistamaan “Hurskaan kurjuuden“ ensipainokseen; tai mitä Arvo Turtiaisen veljelliset omistuskirjoitukset Lasse A. Salavalle kertovat näiden kahden keskinäisestä vuorovaikutuksesta:

“Lasse Salavalle, vakuuttaen, että totta on, veli, mitä sanoit: Kirjoita kymmeneen kertaan, ryyppää välillä ja kirjoita vielä kymmeneen kertaan, sitten ruvetaan puhumaan taiteesta“ (Rautakourat, 1938) tai:

“Olet lauluja tehnyt, rakastaen, kiroten. Minä lauluntekijä toinen pöytään istun kanssasi, rakastaen, kiroten“ (Palasin kotiin, 1944).

Suomalaisten kirjailijoiden läheisiä keskinäisiä suhteita kuvaavat lukuisat Juhani Siljon omistamat kirjat, joissa kirjailijatovereiden omistuskirjoitukset ovat ylen tavallisia: Casimir ja Eino Leino, Volter Kilpi, W.A. Koskenniemi, Arvi Järventaus ovat vain eräitä; esimerkkejä löytyy loputtomiin kirjaston kokoelmista.

Myös suomalaisen tieteen historian kannalta mielenkiintoisia merkintöjä sisältyy kokoelmiin kuuluviin kirjoihin. Esimerkiksi Wolmar Schildt on venykekirjaimistoaan käyttäen kirjannut omistamansa Gustaf Renvallin Suomalaisen Sana-kirjan (I-II, 1823-1826) irtolehdistä omat sanaversionsa, niiden mukana kuuluisimmat uudissanansa ’taide’ ja ’tiede’. Saman kirjan toisiin kappaleisiin on niiden entinen omistaja Paavo Cajander puolestaan tallentanut omia merkintöjään suomen kielen kehittämiseksi. Suomen kielen tutkijalle nämä merkinnät ovat osa kielihistorian tutkimusaineistoa, samoin kuin suomalaisen yhteiskuntapolitiikan tutkimusta saattaisi kiinnostaa miten Sakari Kuusi on alleviivaillut ja kommentoinut Leo ja Laura Harmajan Kansantaloustieteen oppikirjan kolmannen painoksen vuodelta 1925.

Vaikka merkintöjä ei kirjasta löydykään, historian siipien kosketus tuntuu, kun pitää käsissään J.K. Paasikiven väitöskirjaa “Lainkäytön kehittymisestä veronkanto- ja finanssikontrolliasioissa“. Väittelijä on vuonna 1901 omistanut sen Helsingin yliopiston suomen kielen lehtorille Paavo Cajanderille. Arvoituksesi jää, onko Cajander perehtynyt nuoren lakitieteilijän väitöskirjaan kielen vai sisällön kannalta, vai onko nidottu kirja jäänyt lukematta ja painoarkit avattu vasta myöhemmin.

Hajonneet yksityiskirjastot

Arkistolaitos jäsentää asiakirjat provenienssiperiaatteen, aineiston alkuperän, mukaan. Kirjastot ovat perinteisesti käsitelleet painettua aineistoa ottaen huomioon ensi sijassa kirjoihin sisältyvän tiedon, informaation. Kuitenkin myös kirjastoissa on aiheellista kiinnittää huomiota aineistojen kulkureitteihin, joita pitkin ne ovat tulleet julkisten kirjastojen kokoelmiin.

Kirjastot, joilla on hallussaan historiallisesti merkittävien henkilöiden omistuksessa olleita kokonaisia kirjastoja, ovat monessa tapauksessa säilyttäneet nämä kokonaisuudet. Tyypillistä Jyväskylän yliopiston kirjaston hallussa oleville yksityishenkilöiden kirjoille on, että kokoelmat, joihin ne alun perin ovat kuuluneet, ovat hajaantuneet eri tahoille, eri kokoelmiin, yksityisiin tai julkisiin kirjastoihin. Tällöin ei myöskään ole ollut sellaista

velvoitetta tai haastetta säilyttää niiden osia yhtenäisinä kokonaisuuksina. Jyväskylän yliopiston kirjastossa yhtenäinen yksityishenkilön kirjasto on urheiluprofessori Lauri Pihkalan kokoelma, johon kuulunut urheilukirjallisuus on kokonaisuutena Jyväskylän yliopiston kirjastossa. Valitettavasti tästäkin kokoelmasta puuttuu Tahkon omistama - ja lukema - kaunokirjallinen aineisto

Kun Jyväskylän yliopiston kirjastossa ja sen edeltäjissä - Kasvatustieteellisen korkeakoulun kirjastossa, Jyväskylän tieteellisessä kirjastossa, Jyväskylän seminaarin kirjastossa ja Jyväskylän Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjastossa - ei eri syistä ole ollut mahdollista tai mielekästä säilyttää näiden kirjastojen saamia tai hankkimia yksityisiä, usein hyvin arvokkaita teoksia, alkuperäisessä yhteydessään, niiden osat sisältyvät nyt kirjaston kokoelmiin pieninä, vaan ei kovinkaan harvinaisina kultajyvinä. Tämä asettaa sekä kirjaston käyttäjille että erityisesti henkilökunnalle tärkeän velvoitteen käsitellä kirjoja niin, että niiden kantama muukin kuin painettu informaatio, monipuolinen ja monissa tapauksissa korvaamaton kulttuurihistoriallinen perintö olisi myös tulevien aikojen tutkijoiden käytettävissä.

Kirjojen arvo ei rajoitu vain siihen, mikä niillä on oman aikansa henkisen perinnön, tiedon ja informaation kantajina. Kirjat kertovat meille myös elinkautensa muusta kulttuurista: painotuotteina ne heijastavat aikansa kirjapainotuotantoa ja -taidetta ja ovat siten myös oman aikansa tyylihistorian edustajia. Kirjojen fyysinen vaellusreitti kirjapainosta yksityiselle lukijalle ja sieltä julkisen kirjaston kokoelmiin saattaa tutkimuksellisesti olla hyvinkin arvokas. Jyväskylän yliopiston kirjaston kokoelmien syntyhistorian toisi epäilemättä esille monia mielenkiintoisia piirteitä suomalaisen tieteen, kirjallisuuden ja muun kulttuurielämän historiasta.

* *Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia ???*

* *Kirjamakasiini ???*

Varpu Mäkelä

Puuttuva kurssikirja

*Hah hah haa tyttö naurahtaa
kamalaa, kamalaa kun en kirjaa saa
joka päivä juoksen saman hyllyn luokse
silti joku ehtii ensin sieppaamaan*

*Miksi ei miksi ei kirjat koskaan riitä
Teidän syy, teidän syy
etten valmiiks saa*

(i hah haa...)

4. Kirjaston arkea...

Aira Lehtinen

RAKKAUDENTUNNUSTUS KIRJASTOLLE

Kun 34 vuotta sitten astelin yliopiston päärakennuksen sivusiiven ovesta sisään, en aavistanut, millainen maailma minulle silloin avautui. Vasta vuosien myötä olen ymmärtänyt, mitä kirjasto on tuonut elämäni. Millainen on ollut se ympäristö, jossa olen työskennellyt.

Aallon nimi teki silloisesta kirjastosta kuuluisan. Kesäkaudet vaelsi nuorten arkkitehti-opiskelijoiden joukko kaulat kenossa Aallon lukusalia ihastelemaan. Ei kenenkään päähän pälkähtänyt kysyä, miten sinne laskeuduttiin pyörätuolilla, oliko kätevää kuskata kirjoja ylätasanteille. Entä olivatko työ- ja virkistystilat asianmukaiset, lainaustoimisto kyllin tilava ja varastotilat riittävät. Emme mekään epäkohtia paljon ajatelleet, paitsi sateella, jolloin kannoimme parikymmentä muovipaperikoria kattoikkunoiden vuotokohtien alle. Oli niin paljon kaikenlaista touhua ripeästi kasvavassa laitoksessa.

Kun sitten alettiin suunnitella tätä kirjastorakennusta, pääsimme kaikki esittämään toivomuksiamme, ja niinpä tästä tuli tällainen paratiisi. Me yhdessä arkkitehti Sipisen kanssa olimme pätevämpiä suunnittelijoita kuin Aalto konsanaan. Saimme avarat, korkeat aulat, valoisat luettelohallit, viihtyisät lukusalit, asianmukaiset työhuoneet, tutkijatilat ja ryhmätyöhuoneet. Oli varastokerrokset ja väestönsuojat puhumattakaan virkistystiloista. Valittavana oli portaat tai hissit, miten vain mieli kulkea, kaiken keskellä elämää poriseva kahvio viherkasvien viidakossa, ja joka puolella hyllyjä: puuhyllyjä, peltihyllyjä, liukuhyllyjä. Kun laskeutuu tämän talon varastoihin, joutuu lopullisesti kirjojen valtaan. K2:n loppumattomat kirjarivit lumoavat ihmisen. Menneisyyden tuoksu lehahtaa vastaan.

Ihanat kirjat

Kun jo vanhassa kirjastossa eksyin 8c:n (Suomennettu kaunokirjallisuus vuoteen 1954) aarreaittaan, menetin todellisuudentajuni. Olin hetkessä palannut menneeseen lapsuusaikaan, johon kirjat kuuluivat olennaisena osana. Minulle luettiin paljon, ja yhtäkkiä kaikki se entinen oli ympärilläni: kuvakirjat joiden henkilöt olivat jo painuneet unohduksiin, haltijattaret huntuiineen, lapset seikkailuineen, Beskowin mustikkapojat ja puolukkatytöt koreineen, Aladdinin taikalampun henki ja lentävät matot olivat läsnä.

Vaeltaessani osastosta toiseen kohtasin tutut ja tuntemattomat romaanit, runokirjat ja kiehtovat muistelmat, laulu- ja keittokirjat, taidekirjat... Aloin vähitellen oivaltaa, mitkä rikkaudet olivat ulottuvillani. Yli 30 vuotta olen saanut työskennellä näiden kirjojen keskellä, saanut napata hyllystä minkä tahansa kiinnostavan teoksen, voinut viran puolesta seurata kotimaisen ja ulkomaisen kirjallisuuden ilmestymistä, lukea kirja-arvosteluja, seurata kirjallisuudesta käytyjä väittelyjä, arvioida mitkä ilmestyneistä teoksista kiinnostaisivat ja hyödyttäisivät yliopiston piirissä puurtavaa väkeä. Kertakaikkisen innostava, valloittava ja vaikea tehtävä.

Tyhjentäessäni työpöytäni ylälaatikkoa panen erityisen huolellisesti talteen valtavan pitkän listan kirjoista, joita vuosien varrella olen merkinnyt muistiin. Ei tarvitse eläkevuosina pelätä menettävänsä näiden teosten tavoittamaa maailmaa, jos entiset Fennican lainaussäännöt vielä ensi vuoden alusta ovat voimassa.

Persoonalliset asiakkaat

Mitä sitten menetän. Kosketuksen asiakkaisiin, lähinnä opettaja- ja tutkijakuntaan. On ollut kiinnostavaa seurata, mitä missäkin laitoksessa tapahtuu, mitä alueita kehitetään.

Entä nuo opettajat, mikä persoonallisuuksien kirjo! Oveeni koputetaan ja huoneeseeni astuu äärimmäisen kohtelias Sherlock Holmes -tyyppiseen vaatetukseen verhoutunut herrasmies esittäytyen uudeksi professoriksi. Hän tulee omasta aloitteestaan keskustelemaan yliopiston piirissä noudatettavasta hankintapolitiikasta ja kutsuu laitokselleen. Harvinainen ilmestys! Tai sisään touhuttaa ulkomaalainen tuntiopettaja kinalossaan kolme valokuva-albumia, jotka esittävät hänen sukuaan. Vietämme tunnin muistojen parissa ja ymmärrän hänen suomenkielestään kolmannen osan. Poistuessaan hän jättää jälkeensä tiheän hajuvesipilven. Olen karhunnut eräältä apulaisprofessorilta kymmeniä teoksia. Hän ilmestyy eteeni matkalaukkuineen ja attaseasalkkuineen ja räväyttää ne auki. Hän on mahdottoman hyvän-tuulinen, vaikka häneltä on kulunut kaksi päivää kolutessaan ison laitoksensa kaikkien työhuoneitten hyllyt, joista hän on löytänyt n. 30 meiltä lainaamaansa teosta. Hyväntuulisuuteen on syynä se, että hän samassa ratsiassa on tavoittanut parikymmentä omaa teostaan, jotka vuosia ovat olleet teillä tietymättömillä.

Ja vielä yksi sydämellinen, energinen naistutkija, joka on palannut Englannista tutkimusmatkalta. Hän ryntää kertomaan miten mahtavan hieno kirjasto tämä on. Näin palvelualltista ja osaavaa henkilökuntaa ei ole missään muualla, ja kirjavalikoima ainakin hänen alallaan päihittää monen ulkomaisen vastaavan. Ja systeemit ovat joka tavalla joustavat. Ei turhaa byrokratiaa. Ja kuka muistaa kirjastonhoitajan toiveasiakkaan 60-luvulta: Kalevi Koukkusen kaunokirjoituskäsialoineen.

Ikävä näitä henkilöitä tulee, tätä henkilögalleriaa laidasta laitaan.

Rakkaat työtoverit

Mutta mikä varsinaisesti luo kirjaston hengen: henkilökunta. Ja miten minun käy ilman työtovereita, ilman tätä mahtavaa joukkoa, jonka kanssa on puskettu arjen paineissa. Te olette minun mielestäni ainutlaatuisia. Vuosien myötä moni on tullut läheiseksi. Aina ei ole pohdittu pelkästään työasioita, on keskusteltu myös elämän mukanaan tuomista kysymyksistä.

Hankintaosasto on minun sydämeni osasto. Olen kokenut sen ihmiset kuin perheenjäseninä. Olen tuntenut että minulla on ollut vahva tuki takanani. On toimittu yhteistuumin. Yhdessä on otettu vastaan haasteet, koettu ilot ja pettymykset.

Työn ilot ja haasteet

Olen varmasti tehnyt paljon virheitä mutta toivon että ne on unohdettu. Joku toinen olisi tehnyt työni paljon paremmin. Kohtalo kuitenkin osoitti minulle tämän osan ja olen kokenut sen arvokkaana lahjana.

Kirjastotyö on haastavaa, vaativaa ja myös palkitsevaa. Jokaisen työntekijän osuus on välttämätön ja tärkeä. Mutta tämän hetken työelämä on aika ankaraa. Vaatimukset ovat

kovat: olisi oltava pätevä, tarkka ja tehokas, nopea, kestävä ja oppimiskykyinen. Koko ajan puhutaan tuloksellisuudesta.

Helposti voi mielen vallata riittämättömyyden tunne. Silloin on hyvä kerrata mielessään muutamia inhimillisiä perusoikeuksia, joista Martti Lindqvist meitä muistuttaa:

- Sinulla on oikeus epäonnistumiseen, väsymiseen ja lepoon. Sinulla on oikeus tulla hoivatuksi vaikeina hetkinä. - Sinulla on oikeus elää sellaisena kuin olet ja olla hyvä itsellesi.
- Sinulla on oikeus hyväksytyksi tulemiseen ja lämpimiin ihmissuhteisiin. - Sinulla on oikeus hyvään omaantuntoon ja terveeseen itsekunnioitukseen. Sinulla on oikeus saada anteeksi ja löytää sovinto toisten ihmisten kanssa.

Meillä oli hankinnan töissä puolen vuoden ajan Linnea. Hän oli hiljainen ja sisukas työntekijä, joka olemuksellaan ja elämänsenteellaan opetti muille monia tärkeitä asioita. Lähtiessään hän toivotti minulle hyviä eläkepäiviä ja jätti pöydälleni kortin, jossa oli seuraava ajatus: Jokainen ihminen on opettajamme ja jokainen vaikeus on uusi mahdollisuus ihmiseksi kasvamisen tiellä.

Olen elämälle kiitollinen tästä työpaikasta. Tämän alan valitseminen oli hetken oivallus. Yhä valitsisin samoin. Teidän ansiotanne on, että noin 7000 aamuna sain iloiten tulla töihin. Siitä ja kaikesta tämäniltaisesta kiitan teitä sydämestäni. Enkä lakkaa käymästä täällä.

* *Kirjamakasiini 1996*; 1 s. 35-38.

*****

Kirjoitus on Jyväskylän yliopiston kirjaston hankintatoimiston päällikön Aira Lehtisen puhe eläkkeellelähdön juhlassa joulukuussa 1995.

Irma Nummiala

MUISTELEN ... LUETTELOINTIHISTORIIKKI

Saavuttaessaan ns. kypsän iän ihmisellä on sangen usein taipumus ryhtyä muistelemaan menneitä, liittyytä tämä sitten arkiseen aherrukseen tai muihin sotaisiin muistoihin. Taipumus ilmeisesti pahenee eli näitä muistoja ryhdytään panemaan myös paperille viimeistään eläkeiän koittaessa - eräällä henkilöllä tähän kuitenkin on 53 kuukautta ja rapiat. Muistelemistaipumuksen alalajina esiintyy kaikenlaisten historiikkien laatiminen. Tämänhän voimme havaita vaikka Fennican "kertomusten" ja pikkukirjasten mittaamattomissa hyllyviidakoissa.

Tämä kepeänsävyinen aloitus sallittaneen, jos seuraavassa yritetään pysytellä tiukemmin asialinjalla.

Seuraava muistelo on tarkoitettu jonkinlaiseksi luettelointihistoriikiksi kirjastossamme vv. 1966-77, siis runsaan kymmenen vuoden ajalta. - Seuraavan kymmenvuotiskauden historiikista arvattavasti tulee huomattavasti toisenlainen, laatijastakaan ei näillä näkymin

liene vielä tietoa...

Tämä katsaus menneeseen olkoon myös omistettu entisen virkaveljemme Jussi Kiilusen työlle. Hän ei ennättänyt omaa historiikkiaan laatia, vaikka uurastikin kirjaston luetteloijana yli kolme vuosikymmentä, jona aikana koettiin varmaan todelliset "muutoksen vuosikymmenet".

Uutta tekniikkaa

Palatkaamme kuitenkin kuusikymmenluvun puoliväliin, tarkemmin joulukuuhun 1965. Tällöin kirjasto sai vuokralle ensimmäisen Xerox-kopiomaatin eli kserokopiointilaitteen, jonka otti hellään huomaansa silloinen vahtimestarimme Aimo Karhu - saakoon myös hän sijansa muistamisessamme. Koneen soveltamista luettelokorttien kopiointiin yllyttiin heti vakavasti pohtimaan. Vanhat työmenetelmät kuten ulkomaisen osaston kirjojen erilaiset laput ja liput sekä luettelolehdet vaativat kukin erilaisen ja yksittäisen kirjoittamisen, mikä tietenkin oli sangen hidasta. Kirjasto ryhtyi vuonna 1965 myös huolehtimaan laitoskirjastojen luetteloinnista. Ensimmäinen kohde oli kielten laitosten yhteisen lukusalin kirjat. Näistä tehtiin luettelokortit, "vanhanmallisia" luetteloita ei kukaan enää ajatellutkaan. Mutta koska kirjastoon päätettiin perustaa myös laitosten keskuskortisto ja laitoksille haluttiin sekä aakkosellinen että alan mukainen luettelo, tarvittiin kortteja useina kappaleina. Ne kaikki naputeltiin yksitellen koneella.

Jo aikaisemmin oli useissa kirjastoissa monistettu kortteja eri tavoin, mutta tulokset eivät aina olleet kovinkaan rohkaisevia. Tavallisimmin käytettiin kortin kokoista vahasta, josta sitten pienellä painokoneella pyöritettiin tarvittava määrä painoväriä enemmän tai vähemmän tuhrimia kortteja. Kserokopiointi oli kuitenkin täysin uusi ns. kuivakopiointimenetelmä, jossa jauhomainen väri kiinnittyy lämmön ja valon avulla paperille ja kopio pysyy, kun työ tehdään oikein. - Tekniikan selostamisessa sallittaneen maallikon suurpiirteisyyttä - Kesällä 1965 Leena Väisänen näki Tieteellisen kirjastoseuran opintomatalla Ruotsissa pienikokoisella kserokoneella kopioitavan kartonkiarkeille, jotka oli jaettu korttikokoon ja perforoitu, niin että kortit voitiin repäisemällä irrottaa toisistaan. Allekirjoittanut taas oli vuosia aikaisemmin ollut tekemisissä offsetmenetelmällä monistettujen korttikartonkien kanssa, jotka leikkurilla leikattiin korteiksi. Näissä molemmissa etuna oli, että luettelointi voitiin tehdä arkille, eikä siis jokaista korttia erikseen viety koneeseen ja taas otettu pois. Pienehkön kortin pujottaminen ja kohdentaminen kirjoituskoneessa vaatii tavallisesti useita työvaiheita.

Asiaa pohdittiin ja kai viisaita päätäkin lyötiin yhteen. Saimme vuoden 1966 alussa luvan jonkinlaisen kokeilun aloittamiseen. Tammi-helmikuussa - kovalla pakkasella - lähdimme henki huuruten kirjapaino Erkaan Yliopistonkadun perimmäiseen päähän tutkimaan erilaisia kartonkeja ja neuvottelemaan niiden leikkaamisesta kserokopioarkin kokoisiksi. Olimme havainneet, että arkille mahtui 10 normaalikorttia. Ei ollut aikaisempaa tietoa kulkisiko kartonki paperia paksumpana ollenkaan kopiokoneessa ja miten siihen väri tarttuisi. Leikkuutettiin kuitenkin sopivaksi katsottuja kartonkeja ja kokeiltiin, Karhu varmaan yötä myöten uusien kikkojen keksimiseen upoten.

Todellista knowhowta! Ja syntyi kelvollistakin jälkeä, vaikka välillä teksti irtosi, joskus taas kartonki jäi koneeseen ja kärehti, joskus leikkuri ei tehnyt kunnon kortteja. Tällaiset lastentaudit eivät tänä päivänäkään ole tuntemattomia oikullisten koneiden tehdessä ihmispoloisille kiusaa.

Kansioista korteille

Kun ensimmäinen todellinen korttikartonki sitten asetettiin koneeseen ja monistettiin, sanoi kuulemma joku tällä juhlallisella hetkellä, että nyt tehdään historiaa.

Jussi Kiilusen tarkasti pidetystä tilastovihosta näkyy, että maaliskuussa 1966 kirjoitettiin ensimmäinen korttikartonki ulkomaisesta kirjallisuudesta, ts. luettelointi ensimmäiset 10 teosta uudella tavalla. Huhtikuun tilastoon on merkitty viisi kartonkia, vuoden loppuun mennessä niitä oli 68, yhteensä siis 680 nid. Vaatimaton alku selittyy sillä, että vanha luettelo katkaistiin painovuoteen 1965. Uuteen luetteloon päätettiin ottaa vain vuodesta 1966 alkaen ilmestyvät teokset. Teosten luokittaminen jäi vuoden 1967 puolelle, koska luokitusjärjestelmän valinta mietitytti pitkään. Lopuksi päätettiin valita UDK-järjestelmä ja tämänmukaisen kortiston tekeminen uusista kirjoista aloitettiin.

LKK:lla (laitoskirjastokeskus) ei ollut vanhan luettelon painolastia eikä varsinaista luokitusongelmaakaan rasitteena, joten se pääsi muuttamaan koko luettelointinsa välittömästi. Olikin tarpeen nopeuttaa työmenetelmiä, sillä laitokset kasvoivat kuin "sienet sateella", ja kirjahankinta lisääntyi kautta linjan. Samalla vauhdilla ei tietenkään lisääntynyt henkilökunta. Erilliseksi siirtynyt kurssikirjayksikkö tuli mukaan vuonna 1967, kotimainen osasto seuraavana vuonna.

Ystävämme Jussi Kiilunen otti aluksi melko varautuneesti vastaan uuden luettelointimenetelmän ja kortistot. Tilanne selveni, kun saimme tietää hänen luulleen, että entinen paikkalipusto jää pois ja tilalle tulee vain alanmukainen luettelo. Muutoin hän oli valmis hyväksymään uuden menetelmän entistä vaivattomampana ja nopeampana. Jussi ehti vielä pitkään kirjoittaa kartonkeja, viimeinen päiväys ja tilastojen yhteenlasku on tehty 31.1.1970.

Monistamisen edut

Monistusmenetelmässä on monia hyviä puolia, tietysti huonojakin. Paras asia lienee, että sama teksti kirjoitetaan vain yhden kerran ja että kopiot ovat virheettömiä. Hyvä luetteloija-konekirjoittaja selviää kartongille kirjoittamisessa suhteellisen nopeasti, ellei joudu tarkistamaan ja täydentämään bibliografisia tietoja. Etukäteen sangen normaalilta näyttävä luettelointikohde voi yllättäen sisältää joukon konnankoukkuja. Myös yhdistelmä luetteloija & konekirjoittaja, jossa edellinen laatii luettelointimallin eli tipsin ja jälkimmäinen kirjoittaa sen puhtaaksi, on sangen tehokas. Luetteloijan tulee tietysti olla kouluttu; "unelmakonekirjoittaja" taas selviää erittäin vähäisten tipsien avulla hankalistakin kirjoitettavista. Nämä yhdessä eivät kuitenkaan suoriudu kahta kertaa suuremmasta urakasta kuin luetteloija yksin. Kirjoitustyö on vain osa työprosessia, lisäksi tulee kaikki muu kirjan lainauskuntoon saattaminen: kartonkien tarkistus, signumien merkintä, kappalemäärien laskeminen ja monistus, alleiviivaus, korttien järjestäminen sekä niiden paikoilleen pano, johon kuuluu luetteloijan työajasta viikossa n. viisi tuntia.

"Wo es gearbeitet wird, wird auch Fehler gemacht"

Virheitäkään ei tietysti voida välttää, joten virheen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa havaitseminen tietää työn säästöä. "Wo es gearbeitet wird, wird auch Fehler gemacht", muistan kuulleen ylikirjastonhoitajan joskus lohdullisesti lausantaneen.

Hyvin samoina aikoina kuin Jyväskylässä oli Tampereen yliopiston kirjastossa tehty vastaavia kokeiluja ja tietävästi aloitettu uusi monistusmenetelmä luetteloinnissa. Kummassa ehdittiin ensin, ei valitettavasti ole tiedossa. Ehkä joku voisi valaista asiaa?

Edellä olevan muistiin merkitsemisellä olen halunnut tallentaa eräitä lähes häpyneitä muistikuvia niitä varten, jotka olivat osallisena työn eri vaiheissa sekä myöhemmin taloon tulleille selvennykseksi siitä, miksi on monia luetteloita ja miksi ne ovat juuri tällaisia. Jos muisti ei kaikissa kohdin ole ollut pettämätön, voi muuta tietävä siitä kertoa. Lisätiedot ja selvennykset kirjataan kiitollisena.

* JYK:n sisäinen uutislehti 1977:9 s. 7-11.

Toini Alhainen

LUETTELOT ONLINE-KÄYTTÖÖN?

Vapaakappalekokoelman luettelo 1978- on ollut jo pari vuotta online-käytössä. Luettelo on osa KATI-tietokantaa, joka sisältää myös aikakauslehtiartikkeleita. Tietokanta on Valtion tietokonekeskuksessa, Espoossa

Pääkirjaston yleiskokoelma, joka sisältää ulkomaisen kirjallisuuden, kurssikirjat sekä jonkin verran kotimaista kirjallisuutta, ja erilliskirjastojen kokoelmat on luetteloitu tietokonetekniikalla vuodesta 1980 lähtien. Luettelointi on tapahtunut offline-periaatteella tieteellisten kirjastojen atk-yksikön projektina. Luettelo on filmikorttimuotoinen ja sisältää tällä hetkellä n. 10500 viitettä, vuosikartunta alle 10000 viitettä.

Yleiskokoelman ja laitoskokoelmien online-luetteloita ruvettiin suunnittelemaan keväällä 1982 Jyväskylän yliopiston laskentakeskuksen kanssa. Online-luetteloita suunniteltaessa oli päätettävä mm. siitä mitä tietoja luettelon tuli sisältää, mitkä tiedot pitäisi olla haettavissa, mitä tulostusformaatteja tarvittiin. Kokeiluversioon tallennettiin n. 8000 kirjan tiedot, ja luetteloita on testattu kesän ja syksyn aikana.

Aiheenmukaiseen hakuun käytetään UDK-luokkia tai niiden yhdistelmiä. Lisäksi on mahdollista hakea yksittäisillä otsaketermeillä. Haku on mahdollista myös esim. sarja- ja julkaisijatiedoista. Hakujärjestelmä sallii and/or/not -logiikan sekä hakusanan katkaisun, mikä on välttämätöntä ainakin haettaessa suomenkielisillä sanoilla. Aiheenmukaiseen hakuun liittyy myös mahdollisuus signumien eli paikkamerkkien hakuun. Haku voidaan siis kohdentaa esim. tietyn laitospääkirjaston kokoelmaan tai yksinomaan pääkirjastoon. Henkilönimet, kieli, julkaisumaa, julkaisuvuosi, julkaisutyyppi ja ISBN-numero ovat myös haettavissa. Haku voidaan tarvittaessa kohdistaa haluttuun kenttään, esim. tekijään, yhteisötekijään, julkaisijaan, julkaisuvuoteen.

Online-luettelon kehittäelytyö on vielä kesken. Vaikka kaikki halutut toiminnot eivät ole vielä käytettävissä, luettelosta on saatu keskeneräisenäkin suhteellisen myönteisiä kokemuksia, joten suunnittelutyötä jatketaan. Toteuduttuaan luettelo nopeuttaa luettelointitietojen käyttöön saantia sekä mahdollistaa luettelon online-käytön myös Jyväskylän yliopiston laitoksilla ja ehkä yliopiston ulkopuolellakin.

* Jyväskylän yliopiston kirjaston uutisia 1982:2, s. 12-13.

Vesa Niinikangas

PUHE KIRJASTON AAMUPIKKUJOULUSSA 18.12.1990

Kerran, 1970-luvulla, matkalla Kuopioon, kuulin autoradiosta Pekka Tiilikaisen haastattelun. Se kuului johonkin ”Legenda jo eläessään” -sarjaan. Pekka sanoi, että hänellä on ollut elämässään vain yksi periaate: hän ei koskaan kuuntele kuunnelmia. Hänen mielestään ne ovat teeskentelyä, vain reportaasit ja selostukset ovat aitoa radioilmaisua. Haastattelija ei ollut Paavo Noponen. Tämä oli ilmeisesti ainoa asia, jota Noponen ei mestarissaan ihailnut. Paavo Noponen oli nimittäin tehnyt gradunsa kuunnelman estetiikasta joskus 1950-luvun alussa.

Minulla oli vielä 1970-luvulla kaksi periaatetta. Naulasin ne vuosikymmenen puolivälin aikoihin Ilokiven pöydänkulmaan. Siinä ne ilmeisesti lepattaisivat vieläkin, jollei ravintolan kalustusta olisi pantu uusiksi. Minun periaatteeni koskivat tilastoja ja tietotekniikkaa. Todistajien kuullen sanoin, etten koskaan ryhtyisi tekemisiin tilastojen eikä automaattisen tietojenkäsittelyn kanssa. Jouduin syömään periaatteeni 1980-luvun alkupuolella, kun Keski-Suomen tietokeskus -projektissa etsin Keski-Suomea koskevia tilastotietoja ALTIKA-tietokannasta. Teesieni häviöön vaikutti ilmeisesti myös se, että Ilokivi muutti ylioppilastalon yläkerrasta alakertaan. Uudessa paikassa kukaan ei tiennyt niistä mitään.

Mitäpä periaatteista, jos ne joutuvat ristiriitaan ajan vaatimusten kanssa: parempi voittakoon. Ehkäpä Tiilikainenkin salaa nautti Tuntemattoman sotilaan kuunnelmasovituksesta.

Tänään Jyväskylän yliopiston kirjasto on kellariaan myöten täynnä tietotekniikkaa. Incoterm-vanhus on jo museossa, mikrot ovat lähes jokaisen työpöydällä, VTLS:kin starttaa lähiaikoina. Kirjasto on nyt melkoinen atk-keskus: vain laskentakeskuksessa lienee enemmän laitteita. Ilma on kireänä - sähköstä. Kirjasto on rajussa muutoksessa, jossa punnitaan perinteet ja ajan vaatimukset, asiakkaiden toiveet ja meidän mahdollisuutemme. Joudumme ratkaisemaan, mitkä periaattemme kestävät muutoksen ja mitkä viemme riemusaatossa kirjaston museoon - vanhojen hyvien aikojen muistoksi.

Uusi aika on tuonut uudet pelit - paluuta korttipelien aikaan ei ole. Itse asiassa tietotekniikan avulla kirjastosta voi tulla todellinen yliopiston tietohuoltokeskus, kuten Maria Forsman on sanonut Tampereen yliopiston kirjaston 65-vuotisjuhlista. Tämä ei tietysti tapahdu itsestään, ei siksi että meillä on päätteitä, mikroja ja - VTLS. Se ei toteudu myöskään valtioneuvoston päätöksellä eikä rehtorin tai yliopiston hallituksen määräyksellä. Se tapahtuu vain, jos me itse niin haluamme. Jos meillä on yksikin hyvä syy tehdä niin. Jos motivaatiota ei ole, voimme pitää kiinni periaatteistamme, huonoistakin. Sekin on parempi kuin ajalehtia tiedon merellä ilman peräsintä. Se takaisi meille rauhallisen tulevaisuuden, ja voisimme keskittyä korttipeliin ilman pelkoakaan asiakkaista.

Mikä meitä voisi motivoida? Rahako kenties? En usko rahan voimaan tässä asiassa. Se veisi meidät oravanpyörään, sillä rahaa ei ole koskaan riittävästi.

Mitäpä muita palkitsemisen keinoja olisi? Maine? Kunnia? Hyviä sinänsä, mutta niiden saavuttamiseen voi mennä liiaksi aikaa.

Mitä voi maksuttomasta palvelusta saada vaivansa palkaksi? Riittäisikö yksinkertainen kiitos, hymyn kanssa tai ilman, hätäisesti vetäisty -tti tai liioitellen venytetty kiiiiiitosh, tattis, tänks. Kissakin elää kiitoksella, miksei sitten kirjasto. Tämä talo kehrää jo nyt kymmenien mikrojen avulla, miten se sitten hyrisisikään kun vähän silitetään.

Kukapa kirjastoa kiittäisi? Rouva Hämeenlinnasta, joka etsii runoa tervehdykseen 90-vuotiaalle tädilleen. Opiskelija, joka saa meiltä gradunsa ainekset -usein ohjauksenkin. Tutkija, jonka työtä lyhennämme kuukausilla muutamilla napinpainalluksilla. Rehtori, joka myhäillen toteaa kuinka viisaasti ja tehokkaasti osaamme tehtävämme hoitaa. Valtioneuvosto, eduskunta ja presidenttikin, jotka palkitsevat suuremmilla määrärahoilla yliopiston ja joka puolestaan kiittää meitä. Ja lopulta kiitämme toinen toisiamme, hyvin tehdystä työstä, monta kertaa päivässä.

* Kyläkirjaston kuvalehti 1990:2 s. 37-38.

Oili Kokkonen

TIEDONHANKINTATAITOJEN UUSIA HAASTEITA

Muotisana kirjastojen tulevaisuudenkuvin on "virtuaalikirjasto". Periaatteessahan sillä tarkoitetaan sähköisessä muodossa olevia kirjasto- ja tietopalveluja, jotka "ovat mutta eivät kuitenkaan ole", ts. palveluja, joita voidaan käyttää tietoverkkojen kautta. Vaikka todellisuus on vielä tällä hetkellä kaukana todellisesta virtuaalikirjastosta, sitä kohti näymme väistämättä kulkevan.

Tieto verkossa kirjastot verkkoon

Jo nyt kirjastoluetteloiden odotetaan olevan käytettävissä verkkojen kautta, CD-romeista suuri määrä on verkossa käytettävissä esim. oman yliopistomme tietoverkkoon liitetyiltä työasemilta. Samalla www:n tai Gopherin nopeat ja yksinkertaiset yhteydet lisäävät verkkojen käyttöä ja Internetin palvelutarjontaa kasvaa päivittäin, kahdentuu vuosittain.

Jyväskylän yliopistossakin Internetin käyttö kasvaa lähiaikoina varmaan huimasti: yliopiston atk-keskus on aloittanut kaikkien uusien opiskelijoiden atk-koulutuksen. Verkkopalvelut tulevat sitä kautta opiskelijoiden ulottuviin jo opiskelun alkuvaiheessa eikä "information illiteracy" ole ongelma tälle sukupolville niin kuin se aiemmille on ollut ja taitaa monelle vieläkin olla.

Järjestystä kaaokseen?

Atk-keskuksen opettaman "teknisen lukutaidon" lisäksi on tärkeätä huolehtia, että kirjasto- ja tietopalvelujen asiakkailta on valmiudet liikkua tietoverkoissa mielekkäästi ja seuloa niistä opiskelun, opetuksen ja tutkimuksen kannalta hyödyllistä informaatiota. Väitetään, että Internet on informaation kaaos sekä tiedon järjestyksen että tiedon tason suhteen. Internet onkin **todellinen** kaaos, jos käyttäjillä ei ole välineitä liikkua kaaoksessa.

Periaatteellisella tasolla, suhteessa tiedon rakenteisiin ja tasoon, Internet ei paljonkaan itse asiassa eroa maailmanlaajuisesta julkaisutoiminnasta. Samoin kuin julkaisutoiminta kokonaisuutena tuottaa päiväperhosia tai suoranaista roskaa arvokkaan aineiston rinnalla,

samalla tavalla, tosin ehkä suuremmassa määrin, myös Internetin tarjoaman informaation arvo vaihtelee laidasta laitaan. Kirjastossa on saatavilla tiedonlähteitä, ja se opastaa niiden käyttöön periaatteessa riippumatta siitä, hankitaanko tieto perinteisistä tai virtuaalimuodossa olevista lähteistä. Kirjaston rooliin kuuluu auttaa tiedon alkuseulonassa ja välittämisessä, käyttäjä arvioi tiedon lopullisen hyödyllisyyden. Kirjasto voi jäädä sivustakatsojaksi, kun tieto yhä tavallisemmin on käytettävissä sähköisessä muodossa tietoverkkojen kautta.

Painettujen julkaisujen hallintaan kirjasto- ja informaatiopalveluilla on vuosisatoja vanhat välineet, jotka useimmat käyttäjät tuntevat ainakin omalta alaltaan ja joiden käyttöä kirjaston käyttäjäkoulutus on aktivoinut. Vastaavia välineitä on olemassa ja kehitetään koko ajan myös Internetin hallintaan. Itse asiassa siellä on jo nyt hakemistoja ja hakemistojen hakemistoja, yleisiä ja alakohtaisia, jotka monessa suhteessa muistuttavat kirjaluettelaita, bibliografioita tai bibliografioiden bibliografioita. Niiden avulla on mahdollista seuloa hyödyllistä tietoa. Keskeinen ero Internetin tarjoaman ja julkaisuina saatavan informaation välillä on kuitenkin se, että kun julkaistu tieto on tavoitettavissa pitkään juuri kirjastojen kautta - vapaakappalekirjastoissa "ikuisesti" - tiedon tarjonta Internetissä muuttuu jatkuvasti. Se, mitä verkoissa oli saatavilla eilen, voi olla tänään täysin kadonnut. Uusia palveluja syntyy koko ajan, ja se mikä aiemmin oli ilmaista, voikin nyt olla käytettävissä vain maksusta. Tyypillistä on, että palvelua tai tietoa tarjotaan ensin maksutta, ja jos sille löytyy markkinat, sille tulee myös hinta. Internet-tiedon hyödyntäminen vaatii käyttäjältä paljon aktiivisempaa, kriittisempää suhtautumista tiedon hankintaan ja evaluointiin kuin perinteisen julkaisukulttuurin aikana.

Internetin käyttäjiä

Verkoissa tarjolla oleva tieto asettaa uusia haasteita myös kirjaston antamalle tiedonhankintataitojen opetukselle. Kun koulutuksessa yleensäkin siirrytään yhä enemmän tiedon jakamisesta, siirtämisestä opettajalta oppilaalle, opettamaan sitä, miten tietoa voi hankkia, itse asiassa opettamaan tiedonhankintataitoja, samoin myös kirjaston tiedonhankintataitojen koulutus voi antaa vain viitteitä siitä mikä eri tilanteissa olisi järkevä tapa navigoida tietoverkoissa ja mitä välineitä tähän tarkoitukseen on olemassa. Riippuen siitä, millaisesta käyttäjästä - määrätietoisesta verkkojen hyödyntäjästä, satunnaisesta seikkailijasta vai verkkopalvelujen vierastajasta - on kysymys.

Aktiivinen Internet-palvelujen käyttäjä oppii yleensä varmaan omat väylänsä alansa tiedonlähteille. Vartunut tutkija ei yleensä katso tarvitsevansa kirjastopalveluja muulloin kuin etsiessään syystä tai toisesta tietoa oman erikoisalansa ulkopuolelta. Samasta syystä tämä käyttäjä ei normaalitilanteissa varmaan käänny Internet-käytössään informaation puoleen. Hän on maailmalla liikkeessaan saattanut itselleen uutena asiana kuulla sähköisistä tietopalveluista. Samat palvelut ovat olleet hänen ulottuvillaan omassakin yliopistossa jo vuosia. Tieto niistä ei ole mennyt perille, koska läheltä tuleva informaatio näyttää olevan vaikeammin omaksuttavissa kuin tieto, joka poimitaan esim. oman alan kansainvälisissä kokouksissa.

On ehkä tilanteita, joissa vartuneenkin tutkijan olisi hyvä tuntea niitä mekanismeja uusien mahdollisten tiedonlähteiden tavoittamiseksi. Kun verkoissa käytettävissä oleva informaatio muuttuu tavattoman nopeasti, saattaisi informaationkin apu olla hyödyllinen. Spesialistille voi olla vaikeaa kääntyä "teknisen tiedonvälittäjän" puoleen. Informaatikko koetaan, ja usein varmaan onkin, maallikko, "teknikko", jolla ei ole annettavaa asiantuntijalle. Nämä lienevät syitä, miksi kirjasto ei voinekaan puhua tiedonhankintataitojen koulutuksesta tälle ryhmälle. Voidaan vain pohtia, miten tieto saatavilla olevista palveluista menisi parhaiten

perille.

Suuri osa Internetin käyttäjistä - puhutaan 100 miljoonasta - liikkuneet tietoverkoissa sattumanvaraisesti. Näihin käyttäjiin kuuluvat erilaisiin ryhmiin kuuluvat keskustelijat, listojen tilaajat ja vastaavat käyttäjät, joita voisi yhteisellä nimellä kutsua tietoverkkojen seikkailijoiksi. Kirjaston käyttäjinä heitä voi verrata asiakkaisiin, jotka tulevat kirjastoon tietämättä mitä haeskelevat, selailevat hyllyillä olevaa aineistoa, katselevat aikakauslehtiä, lukevat otsikon tai jutun sieltä täältä, vilkaisevat uutuushyllyä. Etsitään jotain - ideoita, ehkä tietoakin - kuitenkin aika lailla päämäärättä mutta harvoin täysin tuloksetta - englannin kielessä tästä käytetään verbiä browsing, saksassa Schnupfern, mikähän olisi haeskelua kuvaavampi sana suomen kielessä: hamuilu, nuuhkiminen. Tietoverkoissa hamuilijat ovat useimmiten nuoria, tavallisesti miehiä, joille atk on harrastus, ammattikin. Tähän ryhmään liittyy varmaan melkoinen joukko niitä uusia opiskelijoita, joille atk-keskuksen koulutus antaa perusvalmiudet tietoverkkojen käyttöön.

Tiedonhankintataitojen koulutuksen näkökulmasta ei tällaista ryhmää ole ongelmaton. Mitä tottuneempi ja innokkaampi käyttäjä on, sitä vaikeampi hänelle on neuvoa keinoja, joiden avulla Internetissä voi liikkua päämäärättömän haeskelun sijasta hyödyllistä informaatiota systemaattisesti etsien. Toisaalta, heidän kanssaan kirjaston tiedonhankintakouluttajan on myös antoisaa työskennellä. Molemmilla voi parhaimmillaan olla toisilleen opetettavaa: kirjasto voi osoittaa käytettävissä olevien hakuohjelmien ja järjestelmien käyttöä, ja näiltä käyttäjiltä kouluttaja voi saada vihjeitä sekä uusista tiedonlähteistä että näppäristä tavoista puikkelehtia verkoissa. Täältä tulevat myös todella määrätietoiset verkkopalvelujen hyödyntäjät - vaikka he todennäköisesti edelleen jatkavat hamuiluaan Internetin rehevillä laitumilla. Toiveita, on että jatkokoulutusohjelmissa opiskelevien joukossa on näitä käyttäjiä: silloin on toiveita eri alojen asiantuntijoiden ja tiedonvälityksen asiantuntijoiden välisen dialogin vahvistumisesta. Tähän ryhmään kuuluu myös yhä suurempi joukko uusia opiskelijapolvia. Jos koulutusta voidaan tehdä tiiviissä yhteistyössä ainelaitosten kanssa, uutta tietoa sähköisten tiedonlähteiden saatavuudesta varmaan leviää myös varttuneiden tutkijoiden ja opettajakunnan pariin.

Kolmas ryhmä, verkkopalveluja - ja tavallisesti myös atk:ta yleensä - vieroksuvat käyttäjät, ovat sitä varttuneempaa ikäpolvea, usein humanistisesti suuntautuneita, mahdollisesti naispuolisia käyttäjiä, joille koneet vieläkin voivat olla kauhistus. Heissä on varmaan yhä yleisemmin niitä, jotka häpeävät tai ihan pelkäävätkin tällaisen uuden lukutaidottomuuden paljastumista nykyisessä tietoyhteiskunnassa. Jos tämä käyttäjä sattuu olemaan mies, ongelma on hänelle vieläkin suurempi. Kirjastossa he turvautuvat kirjastonhoitajan apuun, opettelevat ehkä käyttämään atk-luetteloita juuri niin paljon, että he selviävät kirjoja koskevien tietojen löytymisestä. Tiedonhaku voi perustua oman alan hyvään tuntemukseen, perinteisten hakuteosten tai bibliografioiden käyttöön, jopa CD-rom-hakuihin - tai sitten vanhaan hyvään sattumanvaraisuuteen - arvosteluihin tai mainoksiin uusissa aikakauslehdissä, aiempien julkaisujen tai gradujen kirjallisuusluetteloiden selailuun - ellei oma opettaja tai hyvä kollega ole sitten kertonut tärkeistä ja mielenkiintoisista julkaisuista. He ovat niitä ihan tyypillisimpiä käyttäjiä, joita kirjasto on tottunut palvelemaan, joita se vieläkin mielellään edelleen palvelee. Juuri heille kirjasto mielellään opettaisi uuden teknologian hyödyntämistä.

Internet-oppia kirjastossa?

Monelle kynnys Internet-koulutukseen voi olla korkea. Kirjaston antamaan koulutukseen kynnys saattaa toisaalta olla alempi kuin kynnys koulutukseen, jota atk-keskuksen

asiantuntijat antavat. Kouluttajat kirjastossa ovat useimmiten humanistitaustaisia naispuolisia kirjastonhoitajia ja informaattikkoja, usein juuri sellaisia uuden teknologian hyödyntäjiä, jotka ovat oppineet käyttämään ohjelmistoja, laitteita ja verkkoja tietämättä kovinkaan paljon siitä, mitä tekniikkaa ja ohjelmointia niiden takana on. Kun lisäksi kirjaston antaman koulutuksen painopiste on tekniikan sijasta informaation tietosisällöissä, voi kirjaston Internet-koulutus madaltaa kynnystä uuteen teknologiaan. Jos kirjasto voi rohkaista tällaista opiskelijaa, opettajaa ja tutkijaa sähköisten tietopalvelujen hyödyntäjäksi, on se onnistunut tavoitteissaan.

Kun tiedonhankintataitojen koulutus vahvistaa palveluiden itsenäiskäyttöä, se ei merkitse, että kirjasto näin haluaa vähentää asiakkaitaan. Se ei myöskään pelkää tulevansa syrjäytetyksi, kun sähköinen tieto vähitellen korvaa perinteisiä julkaisumuotoja. Siellä missä sähköisten tietopalvelujen hyödyntäminen on kauan ollut yleistä, ovat myös perinteiset tiedonlähteet säilyneet, asiakkaat käyttävät sähköisiä palveluja sekä kirjastossa että etäpalveluna. Kun Internet kaikkien verkkojen verkkona on jatkuvasti komplisoitunut, ovat juuri kirjastonhoitajat toimineet aktiivisesti siinä olevan tiedon systematisoimiseksi. On siis luonnollista, että kirjastonhoitajat myös aktiivisesti haluavat ohjata sen järkevää hyödyntämistä.

Kirjaston henkilökunnalle tämä on merkinnyt ihan uudenlaisia haasteita, uutta kouluttautumista. Näyttää, että motivaatiota ja henkisiä resursseja tähän riittää. Ulkoisten resurssien löytyminen tuntuu joskus ihmeeltä, toivottavasti uusista haasteista kuitenkin selvittää.

* *Kirjamakasiini ???*

"ELÄKELÄISILLE TUNTITÖITÄ?"

Marjatta Kosken ja Katri Astalan haastattelu

Marjatta Kosken ja Katri Astalan aherrus Jyväskylän yliopiston kirjastolla on loppusuoralla, ja eläkepäivät lähestyvät. Marjatalalla on kirjastovuosia takana reilut 27 ja Katrilla 19. Minkälainen kirjasto oli Marjatan ja Katrin mielestä eilen, millainen tänään ja miltä se näyttää tulevaisuudessa?

Marjatta:

Marjatta Koski tuli yliopiston kirjastoon töihin loppukesällä 1967. Samana syksynä siirrettiin silloisesta vanhasta kirjastosta kurssikirjat tilaustauden vuoksi vuokratiloihin Cygnaeuksenkadulle. Tästä uudesta kurssikirjaosastosta tuli Marjatan ensimmäinen työpiste kirjastolla.

"Nopea ja raju kehitys joskus pelottavaakin"

"Minulle oli kerrottu, että yliopiston kirjastolla on paljon tekemättömiä töitä ja ystäväni olivat sitä mieltä, että kirjastotyö olisi minulle sopivaa. Niinpä rohkaisin mieleni ja tulin työpaikkahaastatteluun. Myönteisen haastattelun perusteella sanoin itseni irti silloisesta työpaikastani kirjakaupassa ja aloitin työt täällä. Cygnaeuksenkadun jälkeen hoitelin kielten

kirjastoa ja sieltä päädyin lopullisesti tänne vastavalmistuneeseen kirjastorakennukseen vuonna 1974. Siitä lähtien olen toiminut kolmannessa kerroksessa Mäen ja Ahlmanin lukusalien valvojana ja kokoelmien hoitajana", Marjatta kertoo.

Työ on lähes kolmenkymmenen vuoden aikana muuttunut valtavasti. Henkilökunnalta vaaditaan uudenlaista asennoitumista ja jatkuvaa koulutusta.

"Mielestäni nopea ja raju kehitys on ollut joskus pelottavaakin. Ennen atk:n tuloa meillä oli jonkin aikaa käytössä myös filmikortit, jotka jo aiheuttivat ihmetystä monille luetteloihin ja kortistoihin tottuneille. Kun sitten Herra ATK astui taloon jäädäkseen, oli se valtava muutos ja aiheutti ainakin tällaiselle vanhan kaartin työntekijälle pelonsekaisia tunteita. Hie- man arkaillen yritin ensin piiloutua toisten selän taakse", tunnustaa Marjatta.

"Ennakkoluuloistani huolimatta olen mielestäni sopeutunut hyvin ja oppinut käyttämään uusia koneita. Enkä koskaan ole hävennyt pyytää meidän 'tietokoneguruiltamme' apua, kun pääteruutu näyttää jotain muuta kuin pitäisi. Voisimme kuitenkin huokaista, että luettelot ja kortistot olivat aina toimintavalmiina. Sähkökatkoskaan ei liiemmin olisi haitannut - onhan hyvät taskulamput!

Kirjasto on ollut Marjatalle mieluinen työpaikka. Hänen mukaansa tähän työhön ei koskaan rutinoidu, sillä jokainen päivä on erilainen.

"Antoisinta minusta on näiden vuosien aikana ollut ehdottomasti asiakaspalvelu. Opiskelijat ovat kivoja ja fiksuja - poikkeukset antavat lisämaustetta. Tosin lama on tuonut viime vuosina työhön hieman ikäviäkin sävyjä. Supistusten ansiosta myllyä yritetään pyörittää eteenpäin vähällä vakinaisella henkilökunnalla - väsyminen alkaa jo tuntua ja näkyä. Lomat ja vapaapäivät ovat todella tarpeen."

Tärkeinä ongelmina Marjatta näkee toisiinsa sidoksissa olevat työvoiman ja rahan puutteen. "Henkilökuntaa on liian vähän, jotta aika ja resurssit riittäisivät edes kaiken tarpeellisen tekemiseen. Yhden ihmisen harteille kasataan monen ihmisen työt ja välillä tuntuu, että on 'paimen, piika ja emäntä samoissa trikoissa'. Lama kouraisee syvältä."

"Eläkkeelle jääminen tuntuu tällä hetkellä siltä kuin jäisi paikoilleen seisomaan. Tarmoa riittäisi vielä vaikka mihin ja siksi eläkepäivät ovat ehkä etukäteen ajatellen tyhjänoloisia. Työkavereille olen valitellut tästä asiasta varmaankin kyllästymiseen asti. He ovat lohduttaneet minua, että 'menet kuule vaan sinne ja sinne, teet sitten sitä ja tätä, kaikilla muillakin eläkeläisillä on aina niin kiire, et sinä paikoillesi jää'. Hyvä lääke tähän voisi olla jatkossa tuntitöiden saaminen kirjastosta."

"Voisinhan minä tietysti kovan itsekurin jälkeen ryhtyä enemmän ulkoilemaan. Maastot ja mahdollisuudet ovat täällä tosi hyvät. Pitäisikö ihan talven tullen ostaa mahakelkka? Mahakin on jo valmiina", Marjatta nauraa.

Joulukuusta lähtien Marjatalle jää entistä enemmän aikaa myös lukuharrastukselle. Kirjojen suhteen hän kertoo olevansa kohtalaisen kaikkiruokainen, vaikka joitakin suosikkejakin löytyy.

"Mieluiten luen muistelmia ja elämäkertoja. Hyvin kirjoitetut dekkaritkin maistuvat aina välillä. Hyllystäni löytynee myös lahjaksi saatuja, joita en ole edes muistanut tai ennättänyt lukea. Niidenkin aika tulee nyt. Ja tietysti nyt tulee myös lastenlasten aika. Hehän tuovat rikkautta arjen harmauteen, kuten klassinen sanonta kuuluu."

"Tämä yliopiston kirjasto on työpaikkana ollut antoisa ja hyvä. Voisiko sanoa, että työ- vuodet täällä ovat eräässä mielessä olleet minun 'korkeakouluni'? Millaisen huikaisevan kirjaviisauden keskellä olenkaan saanut työskennellä. Rakkaat työtoverit, kaiholla täältä lähden."

Katri:

"Kirjojen siirtely on kirjastossa ikuista"

Katri Astala tuli Jyväskylän yliopiston pääkirjastoon töihin elokuussa 1975. Hän ei ollut mukana kirjaston suuressa muutossa uuteen rakennukseen, vaan aloitti työt uutuuttaan hohtavissa tiloissa.

"Silloin alussa auttelin lainaus 1:ssä, päästin Wartiaisen Helenan ovipäivystyksestä tärkeämpiin töihin ja jouduin Mustosen Riitan kanssa kurssikirjasiirtoihin. Talo oli ollut vasta vuoden käytössä ja minä vasta vähän yli kuukauden töissä ja kirjoja siirreltiin jo hyllystä toiseen. Yksi asia kirjastossa onkin ikuista: kirjojen siirrot", Katri miettii.

Melkein kahdenkymmenen kirjastovuotensa aikana Katri on työskennellyt lainauksen lisäksi mm. lukusaleissa, kaukopalvelussa, haussa ja aikakauslehdissä.

"Aikakauslehdistä on jäänyt mieleen Sikkalan neuvo siitä, kuinka pienellä ja terävällä lyijykynällä saa siistiä pientä jälkeä", Katri muistelee.

Jossain vaiheessa Katrille tarjottiin Wartiaisen Helenan paikkaa eräänlaisena sihteerinä, mutta hän tunsi viihtyvänsä paremmin asiakkaiden lähellä kuin johdon vieressä. Katrin mielestä luottamusmiehenä toimiminen olisi ollut vaikeaa, jos hän olisi ottanut paikan vastaan. Myös lainaustoimiston vuorojärjestelijän töitä Katrille on tarjottu.

"Lainaustoimiston esimiehille vuorojärjestelijän homma lienee talon raskaimpia. Siihen on vuosien aikana tullut virkeitä naisia ja siitä on päässyt pois melko väsyneitä työntekijöitä. Ei ihme, etten ole halunnut sitä tehtävää itselleni."

Katrin mukaan kirjasto on vuosien aikana muuttunut tilavasta ahtaaksi, rauhallisesta melumyllyksi ja käsikäyttöisestä atk:n avulla toimivaksi.

"Kun olin odottanut toistakymmentä vuotta atk:n tuloa, niin olen kyllä iloinnut sen käyttömahdollisuuksista. Siitäkin huolimatta, ettei VTLS olekaan paras mahdollinen ohjelma. Kaukolainaus ei ole edes ohjelmana kunnolla käytössä eikä lukusalilainojakaan voi siihen viedä. Ohjelmassa on puutteita ja onpa virheitäkin, mutta parempi tämä kuin huonompi ohjelma tai ei mitään."

Tiedonsaannin helpottuminen on myös huomattava muutos. Katri toivookin, että tiedon käyttö ja hankinta pysyisivät hinnoiltaan kohtuullisina eivätkä taloudelliset resurssit tulisi esteeksi.

"Mitä pidemmälle verkostojen kautta tapahtuva tiedonhaku ja tiedostojen kehittäminen viedään sen parempi. Kannatan kaiken teknisen ja sähköisen hyväksikäyttöä niin pitkälle kuin taloudelliset resurssit riittävät."

Kirjaston sähköistyminen vaatii paljon myös henkilökunnalta ja asiakkailta. Tärkeänä Katri pitää käyttäjien kouluttamista.

"Siinä ei ole mitään järkeä, että vain henkilökunta osaisi ja saisi käyttää tiedostoja. En ole koskaan pitänyt sellaisesta kirjastosta, jossa pelottavan näköinen 'kirjastotäti' istuu pöytänsä ääressä ja pitää kaiken tiedon takanaan."

Negatiivista tämän päivän kirjastossa on Katrin mielestä meluisuus ja tilojen ahtaus.

"Ensimmäisen kerroksen melun hyväksymistä ihmettelen jatkuvasti. Siihen tilaan pitäisi lisätä vaikka korkeita kirjahyllyjä, kun sitä lasiseinääkään ei saatu. Toinen asia, johon puuttuisin, on 2. kerroksen lehtienlukutila. Se on aivan vajaakäytössä ja mielestäni siihen voisi järjestää muutaman ryhmätyöpöydän."

Eläkkeelle Katri lähtee tulevaisuuteen luottavalla mielellä.

"Haikeita hetkiä tulee ja monia työkavereistani varmasti kaipaen, mutta pääsenhän minä asiakkaana kirjastoon koska tahansa. Mäkelän Varpun viheltelyä Kl:ssä olen tosin kaivannut jo nyt."

"Työkavereille haluaisin sanoa, että yrittäkää jaksaa ja pyytäkää ihmeessä alakerran pylväisiin narutaidetta, että äänet edes vähän pehmenisivät. Yrittäkää saada asiakkaille lisää päätteitä ja hankkikaa se aikaisemmin puhuttu aulaemäntä päätteenkäyttäjiä opastamaan, ette te itse kuitenkaan ehdi. Ja käykää välillä katsomassa *Kaukametsää* ja C. Enckelin työtä, ettette unohtaisi, että kirjasto on muutakin kuin melua ja kiirettä. Muistakaa: Te olette olleet kivoja työkavereita."

Eläkepäivänsä Katri aloittaa joulukuussa palapelillä. Kaksi viiden tuhannen palan puzzlea on jo odottamassa.

"Toisen palapeleistä sain viime äitienpäiväksi ja nimitin sen heti 'eläkkeelle jäämisen palapeliksi'. Työnteko ei tule häiritsemään sen rakentamista, eikä öistä valvomista sen tai hyvän kirjan parissa tarvitse keskeyttää, jotta ehtisi nukkua ennen työhönmenoa."

Katrin mielestä on turha suunnitella tulevia päiviä kovin tarkkaan. Harvoin kuitenkaan käy ihan niin kuin luulee.

"Kotiasusta tulee yleisin vaatekertani ja ruokakaupassa käynnistä päivän pakkoreissu tai kohokohta. Pari kuukautta näin ja sitten voin kiinnostua taas ulkornaailmasta."

Palapelien ohella Katrin tuleviin eläkepäiviin kuuluvat suomalaisten postimerkkien keräily ja mielenkiintoiset kirjat.

"Kirjat ovat aina merkinneet minulle paljon, mm. tiedonhankintaa, ajanvietettä, silmäniloa ja rahanmenoa. Tällä hetkellä minua kiinnostaa aika. Eläkkeelle päästyäni etsin varmaan esseitä, joissa käsitellään aikaa sekä filosofien ja fyysikkojen käsityksiä ja teorioita siitä."

* *Kirjamakasiini 1994:2 s. 43-46.*

Varpu Mäkelä

Eläkkeelle lähtijän laulu

*Kun mä lähden, vanhan mikroni sä saat
kun mä lähden, vanhan mikroni sä saat
Se ei enää musta tykkää
tyhmää kirjoitusta lykkää
kun mä lähden vanhan mikroni sä saat*

*Kun mä lähden sotkukasani sä saat
kun mä lähden sotkukasani sä saat
siellä seisoo kerran kuussa rullakoita oven suussa
kun mä lähden, niistä osasi sä saat*

*Kun mä lähden vaatekomeroni saat
kun mä lähden vaatekomeroni saat*

*siell on vanhaa kenkää monta, kulunutta paritonta
kun mä lähden vaatekomeroni saat.*

*Kun mä lähden kahvikuppini sä saat
kun mä lähden kahvikuppini sä saat
poroista saat ennustella mitä tulevaisuudella
sinun varallesi varattuna on.*

*Kun mä lähden tämä talo kaadu ei
kun mä lähden tämä talo kaadu ei
Vaikka ensin siltä näyttää
kohta toiset paikan täyttää
Paras huudahdella onkin HEIPÄ HEI.*

(Testamentti)

Katri Astala

NÄIN JÄLKEENPÄIN

Meitä on moneksi. Ja moni meistä oli lakossa huhtikuun puolen välin nurkilta toukokuun puoleen väliin. Jonakin heikkona hetkenäni lupasin muistella lakon aikaisia tuntemuksia, vaikka aika pehmentää menneistä kokemuksista ikävät puolet ja luo hohtonsa parhaisiin muistoihin.

Jo reilusti ennen lakon alkua oli selvää, että TVK:n veeälläläiset jäävät taistelemaan yksin edes vähän parempien elinehtojen saamiseksi. Helsingissä tuulee aina, alkutalvesta varmaan oli pakkastakin. SAK:n ja AKAVA:n johdon päitä taisi palella. Olisipa näiden järjestöjen virkakenttäväki halunnut, huomannut tai huomannut ajoissa pyytää lakko-oikeutta. Olisimme ehkä me kaikki virkalaiset - virkamiehet ja virkanaiset - saaneet saatuakin paremman leivän.

Joka tapauksessa lakko alkoi. Kaikki olivat rohkeita niin kirjaston ovien sisä- kuin ulkopuolellakin. Ja kirjoja häipyi. Kohta alkavana elokuunakaan en tiedä, missä osa kurssikirjoistakin on. Taloon jääneellä työvoimalla niistä on varmasti ollut mahdollista pitää lukua. Ja kirjastossa lakon aikanakin tehtiin töitä.

Ulkopuolella paleltiin. Kylmä viima puhalsi varsinkin puistonpuoleisella ovella. Silti laulettiin. Oltiin yhtä mieltä ja päättäväisiä. Välistä tuntui, että meistä tehdään järjestö- ja puoluepolitiikan uhreja. Mutta ei ihan pahasti käynyt. Saatiin sentään kaikille jotakin. Lakossa olleetkin alkavat päästä voiton puolelle, kunhan tässä nyt pari vuotta jaksetaan odotella taloudellisen tasapainon saavuttamista. Loppuvathan ne lakon aikaiset lainatkin joskus.

Käväisin telkussakin neljän ja puolen minuutin ajan. Ohjelmaan joutuminen kesti kauemmin. VL:n Keski-Suomen piiristä soitettiin ja tiedusteltiin hienotunteisesti ja kaarrellen, kunnes tajusin mistä oli kysymys. Vastaukseni muuttuivat selkeiksi. Ei ollut varakasta miestä rinnalla, olen ollut monta vuotta yksinhuoltajana, joudun ottamaan lainaa

selvitäkseni lakkoajasta ja taivaan tuuliin häipyivät edessä olevan kesän kaksi opiskeluvuotta palkattomalla lomalla. Perhoset koikkelehtivat mahassa vasta sinä maanantaina, kun Eila Tiaisen ohjelma tuli ruudusta. Sitä rikkoo sopivaisuussääntöjäkin, kun nyky-yhteiskunnassa ei olekaan naapuriensa paremmin toimeentuleva.

Ennen lakon alkua kävin kovan pohdinnan itseni kanssa. En millään suostu tekemään sellaista, mikä sotii tuntoani vastaan. Lakkoon en mene, jos en itse sitä hyväksy. Mutta lakossa olin muitten kanssa, ihan omasta vapaasta tahdostani. Joku tolkku kai pitäisi siinä olla, miten valtio meitä kirjastolaisia liian vähällä työvoimalla ja kovin pienellä toimeentulolla repii ja raastaa. Paljonko tästä itse hyödyin? Taloudellisesti kai vähänlaisesti, mutta ne tulevat sukupolvet ja ne menneet sukupolvet, joita ilman naiset ja miehetkin olisivat joutuneet jäämään nykyistäkin vähempään. Osattomia kakun jaossa taitaisimme olla.

Päästiin Helsinkiinkin, järjestö rahoitti. Kun ei ollut valtion kyyti, ei jouduttu linnaan vaan melkein naapurikortteliin. Väinämöisen kentältä, lapsuuteni luistinradoilta, marssimme monilukuisina ja päättäväisinä, kunnallispuolen työntekijöiden vahvistamina Suurtorille. Siellä olivat hyvät puheet ja kovat huudot. "Vennamolle akanoita, kun ei tunne numeroita", ja Vennamon näköinen mies kurkisteli ja kuulosteli huoneensa akkunasta Suurtorin laidalta, mitä oikein on tapahtumassa.

Neljästä erikoisesti kiitän: Riittaa, Hannelea ja Maritaa voimavarojen riittämisestä - he kantoivat suurimmat paineet. Kirjastoon töihin jääneitten työkavereitten henkisestä tuesta ja väsymättömästä murkinan kannosta - onkohan minusta lakon ajalta yhtään kuvaa, jossa ei olisi pulla suussani tai ainakin sinne menossa. Opiskelijoitten ymmärtämyksestä. Moni heistä jätti kirjaston oven avaamatta, vaikka sisälle olisi päässyt. Useistahan heistäkin tulee aikanaan virkailijoita. Ja neljänneksi: lakkolaisten hyvästä yhteishengestä, satoi sitten tai paistoi.

Pantaiskos muuten nyyttikestit uusiksi? Esko osaa keittää hyvää mehua karviaisista. Uusi marjasatokin on kypsymässä, ties miten hyviä piirakoita nytkin toisitte.

* JYK:in sisäinen uutislehti 1986:1, s. 7-9.

Leena Hähkiöniemi

TERVEHDYS AALLON SALISTA

Aallon lukusali Jyväskylän yliopiston päärakennuksen siivessä on se ihana, kaunis, viehättävä, silmää hivelevä Aallon sali, jonka niin monet ihmiset läheltä ja kaukaakin haluavat nähdä, kokea ja kuvata. Se on myös viihtyisä paikka, jossa monet opiskelijat puurtavat läksyjensä parissa päivittäin. Siellä myös allekirjoittanut ahertaa asiakkaita kirjastoasioissa palvellen ja siinä sivussa koko salia hoidellen.

Aallon lukusali on tällä hetkellä laitosryhmäkirjasto. Viestintätieteiden laitoksen siirtyessä uusiin tiloihin ensi keväänä Aallon salista tulee OKL:n laitoskirjasto. Salissa on 52 lukupaikkaa, jotka ovat todella ahkerassa käytössä. Salin hämyisyys ja tunnelmallisuus

lisäävät toki viihtyisyyttä, vaikka ainakin heikkonäköisemmät kärsivät huonosta valaistuksesta. Pimeyden lisäksi toisena peikkona vaanii kylmyys ja veto talvella, älytön kuumuus kesällä. Aallon salin kattoa komistavat nimittäin hienot, isot ikkunat, jotka kaikessa likaisuudessaankin päästävät yhtä hyvin kylmät viimat ja tuiskut kuin paahtavat auringon säteetkin sisälle. Kaikkeen kuitenkin tottuu. Tiedetäänhän, että työskentely viileässä ja raikkaassa ilmastossa on terveellistä. Kuumuuden yllättäessä voi ottaa vähän rennommin ja vähentää vaatetusta.

Aallon lukusali sijaitsee tavallaan montussa. Joka puolella salia olevat rappuset raskauttavat ja hankaloittavat työskentelyä. Puhelimen soidessa työkopissa juuri silloin, kun on kiivennyt perimmäiselle ja ylimmälle hyllytasanteelle ei todella tiedä, lähtisikö lentoon vai miten parhaiten selviäisi rappusista. Kirjakärrijä ei voi käyttää apuna, vaan kaikki palautukset on kannettava sylissä toisen ja kolmannen tasanteen hyllyille.

Aallon salissa asiakkaat lukevat päivittäin useitakin tunteja, mutta sieltä saa kirjallisuutta myös lainaksi. Laina-aika on yksi kuukausi, aikakauslehdillä kaksi viikkoa. Lisäksi lainataan kurssikirjojen lukusalikappaleita yöksi ja viikonlopuksi. Ahaa, se onkin siis kirjasto eikä mikään lukusali.

Miten kirjallisuutta löytyy Aallon salista? Viestintätieteiden laitoksen kirjat sijaitsevat omassa osastossaan aakkosjärjestyksessä. OKL:n kirjat on merkitty luetteloihin tunnuksella ALS. Erikseen ovat oppikirjakokoelma ja yleiskokoelma Oman kokoelmansa muodostavat sarjat.

Aallon salissa käyvät asioimassa sekä opiskelijat että henkilökunta. Asiakkaat ovat yleensä mukavia ja ystävällisiä. Vilskettä ja vipinää riittää jokaiselle työpäivälle. Tilastojen mukaan kävijöitä oli viime vuonna 11 700. Lainatilastot vaihtelevat päivittäin muutamasta kymmenestä sataan viiteenkymmeneen. Tämän vuoden lainatilasto kipuaa yli 10 000. Viime vuonna lainoja tuli yhteensä 8712.

Työskentely Aallon salissa on mukavaa ja vapaata. Työn monipuolisuus ja vastuullisuus tekevät siitä myös mielekkään ja haastavan. Tosin työtä on liian paljon yhdelle ihmiselle. Aikaa ei riitä suunnittelulle ja kehittelylle. Työ tulee tehtyä joskus turhan rutiinimaisesti. Työpäivä päättyy kuitenkin joka päivä. Ajan puutteen vuoksi onkin ajateltava vain rauhallisesti, että pannaanpa työt tärkeysjärjestykseen ja tehdään se, mikä ehditään ja jaksetaan.

Vaikka Aallon salissa onkin miellyttävä työskennellä, pitkänä miinuksena kaikelle on erillään olo omasta työyhteisöstä. Kahden laitoksen välissä työskentely tuntuu toisinaan äärettömän raskaalta. Sinne jonnekin unohdetuksi tulemisen tunnetta on lisännyt aivan olematon tiedonkulku. Narisemiset ja toistuvat muistuttamiset hiukan ovat parantaneet tilannetta. Kyllä monasti kuuluu toteamus, että näinhän se aina on, ettei tieto kulje. Pimeyden suossa kulkevalle vanhentunut tieto kuuluu niihin pahemman laatuisiin myrkkyyihin, joita silloin tällöin joutuu nielemään. Mutta ehkä näin yhteistoimintalain aikakaudella tällaisetkin miinukset häviävät, ja hyvät sekä valoisat puolet lisääntyvät. On totta, että yhdessä yrittäen ja toisiamme ymmärtäen ja tukien kaikki sujuu paremmin.

Aallon sali on kaiken kaikkiaan näkemisen ja kokemisen arvoinen paikka. Jos et vielä ole käynyt siellä, tule tutustumaan.

Tällaisia mietteitä vilisi aivoissani eräänä hämyisenä marraskuisena iltana vuonna 1989.

* *Kyläkirjaston kuvalehti 1990:1, s. 25-27.*

Viola Manninen

LIIKUNNAN LUKUSALISTA

Legendaarista Tahko Pihkalaa pyydettiin eräällä Amerikan matkalla puhumaan näytteeksi hieman suomea ja Tahko lasketteli sananvaihtoa heinäpellolla: Kokoo, koko koko. Koko kokoko? Koko koko" (Tahko Pihkala/Kauko Kare. Porvoo, 1975, s. 253). Jospa minäkin yrittäisin koota kokoon jonkinlaisen kokonaisuuden Liikunnan lukusalista.

Jyväskylän yliopiston kirjaston johtosäännön 2 §:ssä sanotaan: "Kirjaston muodostavat pääkirjasto ja erilliskirjastot. Eri aloilla voi olla joko tiedekuntakirjasto tai laitosryhmä-, laitos-, tieteenalakohtaisia kirjastoja." Liikunnan lukusali kuuluneen joukkoon tiedekuntakirjastot.

Miltei tasan 17 vuotta sitten Liikuntatieteellisen tiedekunnan laitosrakennuksen valmistuttua keräsi silloisen LKK:n (= Laitoskirjastokeskus) osastonjohtaja, FM Leena Väisänen avustajineen liikunnan eri laitoksilta kirjat lukusaliin, luokitteli ja luetteloi ne, ja tiedekunnan kirjastotoimikunta laati järjestyssäännöt. Hyllymetrejä kertyi noin 140 ja hyvää kartuntavaraa riitti.

Liikunnan lukusalin pinta-ala on noin 150 m², lukupaikkoja 35, aukioloaika ma - pe klo 10 - 16. Kirjoja annetaan ainoastaan yö- ja viikonloppulainoiksi lukuun ottamatta oman talon henkilökuntaa, jolla on mahdollisuus pitkäaikaislainoihin. Arvattavasti joskus käy kuten pankinjohtaja Toropaiselle, joka oli lähettäjänä pitäjän juoksukilpailussa. Hän palautti juoksijat vilppilähdön vuoksi ja sanoi: "Kaikki muut takaisin, vain Virtanen saa mennä, se on meidän pankkimme asiakas". Errare humanum est!

Kirjojen luokitus perustuu UDK:hon, mistä on otettu matala jako. Esim. osasto DK 1/2 sisältää filosofisen, psykologisen ja uskonnollisen kirjallisuuden kun taas liikunnan erityisalueen luokittelussa esiintyy pidempiä lukusarjoja esim. DK 796.0 = liikunta yleensä, DK 796.5/.7 = retkeily, suunnistus, pyöräily jne. Hyllyjako on osoittautunut onnistuneeksi, vaikka tosin silloin, kun viidennen vuosikurssin opiskelija kysyy, että mikä se osasto DK 796.0 on, miettii, onko olemassakaan systemaattista hakujärjestelmää, mikä menisi perille.

Tiedekunta saa vuosittain kirjamäärärahan, mikä jaetaan laitosten kesken ja tällä määrärahalla hankitaan niin kirjoja kuin kausijulkaisuja. Viime vuosien kartunta kirjojen osalta on ollut 600 - 700 nidettä/vuosi. Esim. vuodeksi 1988 tilattiin 150 kausijulkaisua, lisäksi n. 30 maksutta saapuvaa..

Tilat ovat käyneet jo vuosia sitten riittämättömiksi huolimatta 120 uudesta hyllymetristä ja pienestä varastotilasta. Uuden laboratoriorakennuksen valmistuttua Hippokselle ryhdytään tätä taloa saneeraamaan, missä yhteydessä lukusalin pitäisi saada kaksi viereistä seminaarihuonetta lisätilaksi, jolloin kirjastosta muodostuisi ns. mediateekki. Kenties siinä

vaiheessa voitaisiin poistaa suurin osa ennen vuotta 1980 painetusta kirjallisuudesta, niin että käytössä olisivat vain atk-luetteloon sisältyvät.

Paitsi kirjoja ja lehtiä meillä on miltei täydellinen kokoelma tiedekunnassa tehtyjä opinnäytetöitä sekä terveystieteiden laitoksen AV-materiaalia, kuten dioja, ääni- ja videokasetteja sekä monisteita kalvoineen.

Lukusalin käyttäjät ovat suurimmalta osalta oman tiedekunnan opiskelijoita ja henkilökuntaa, mutta atk:n myötä myös ulkopuoliset ovat löytäneet meille. Vuosien ja koulutusohjelmien vaihtuessa on käyttäjän muotokuva jossakin määrin myös muuttunut. Joskus 70-luvun puolella, jolloin suuri osa opiskelijoista suoritti alemman (liikuntakasvatuksen kandidaatti) tutkinnon, yölainoja annettiin jopa 11 000/vuosi, lähteitä cl- ja pro gradu -töihin etsittiin vanhoista opinnäytetöistä ja työskentely kirjastossa tahtoi muuttua seurusteluksi. Tänä päivänä etsitään tietoa pääteen ja bibliografioiden avulla, lainaluvut ovat asettuneet 7 000 - 8 000 vuositasolle, ja täpötäydessä kirjastossa seurustelukin on vähentynyt.

Tiedekunnan opiskelijoilla on käytössä oma adjektiivi, mikä on ”pallohukkainen”. Jonakin päivänä tuntuu, että näitä ”pallohukkaisempia” on liikkeellä runsaasti, mutta kun mieliala on nuorekkaan reipas ja positiivinen, se tarttuu ja jo illalla kotona unohtuvat "itsekseni kävelevät kirjat" ja seinän läpi kuuluva kahvion hälinä. Hyvä on hiihtäjän hiihdellä...

* Kyläkirjaston kuvalehti 1989:1, s. 38-40.

Varpu Mäkelä

Ovipäivystys

*Joskus oli ovellamme päivystys niin tarkka
teki oikein mieli ottaa jokaiselta markka
joka kassia näyttänyt ei
vaikka kuitit ja kirjamme vei.*

*Nythän meillä kassakoneet kilisee kilkkaa
Xeroxit ne rätisee ja mikron valot vilkkaa.
Talo täynnänsä on väkeä, hyörinää
hiljaisuus mennyttä elämää.*

(Rovaniemen markkinoilla)

Yleisönpalveluosaston viisu

*Oomme yleisön palvelusta.
Tämä työ on niin tärkeää.
Tässä tarvitaan hymyhuulta
ja tietenkin järkeä.
Meitä onkin monta naista
ja muutama mukava mies,*

*ja lopun elämäämme tässä
pysymme kukaties.*

*Tää on suuri ja hankala joukko
kai Inkerin paimentaa,
kun joka ikinen päivä
jonkun tuuraajan etsiä saa.
Yks lähtee lääkärille,
joku menee naimisiin,
eikä yleisön palvelusta saa tinkiä
- eikös niin.*

*Ne on meidän ystäviämme
nuo kirjaston käyttäjät.
Joka syksy he innoissansa
tämän talomme täyttävät.
Heill' on kysymys katseessansa
ja pyyntö huulillaan
kun me kortiston salaisuuksiin
heitä varmoina opetetaan.*

*Meill on kaikenlaista hauskaa,
mitä monet arvaa ei.
Tänä aamuna TV näytti,
mihin Pistola saappaansa vei.
Ja me koitamme lohdutella
tuota tyttöä itkevää,
joka suree, että kirjaa ennen tenttiä
ei edes nää.*

(Kuubalainen serenadi.)

JYK:n sisäinen uutislehti 1978:5.

Uutinen

Kirjastoomme on päätetty hankkia jälleen rotanloukkuja eli hiirennakkeja (ei ole nimittäin päästy vielä yksimielisyyteen siitä, olivatko Kaijan näkemät tappelupukarit putkinotkossa hiiriä vai rottia). Metsästysinto on valtava ja tuloksia odotetaan. Perimätieto (EE) kertoo, että edellisen metsästyskauden ensimmäinen saalis oli peräti konemestari.

*JYK:n sisäinen uutislehti 1969:9, s. 8.

5. ... ja juhlaa

Eeva-Maija Tammekann

KUULUISIN VIERAS

Kirjaston avaamisen jälkeisinä parina vuonna siihen kävi tutustumassa suuri määrä Jyväskylän yhdistyksiä, kirjastoväkeä eri puolilta Suomea ja myös ulkomaisia vieraita. Merkittävin heistä oli Englannin kuningatar Elizabeth Suomen vierailunsa aikana vuonna 1975.

Helmikuussa 1975 tuli Suomen ulkoasiainministeriön herroja kirjastoon, heidän mukanaan kuningattaren yksityissihteeriksi esitelty mies, joka vilkaistuaan ympärilleen ala-hallissa sanoi: "Tänne kuningatar tulee". Vierailua edeltävinä kuukausina minulle tuli UM:stä erilaisia käyttäytymisohjeita, jotka pikemminkin hämmensivät kuin auttoivat. Teimme tarkat suunnitelmat siitä, mihin henkilökunta sijoittuu, kuka avustaa ketäkin. Eräistä päinvastaisista ehdotuksista huolimatta rehtori päätti, että minä esittelen kirjaston.

Etikettiä ja turvamiehiä

Kaksi suojelupoliisin miestä vietti kirjastossa edellisen yön, ja vierailupäivänä ovella oli poliisi, joka päästi sisään vain kutsukortin saaneet - joku henkilökunnasta vitsaili, että niin pitäisi olla jatkuvasti. Vierailupäivä oli toukokuun lopulla, lämmin, mutta pilvinen. Sain vasta hetken ennen kuningattaren saapumista tietää poliisin radiopuhelimen kautta, että hän ei tulisi edellisestä kohteesta, Liikunnan rakennuksesta, kävellen puiston läpi, vaan autolla Seminaarinkadulle. Tervehdin häntä kadulla ja tein parhaani mukaan hoviniiausken runsaan jyväskyläläisten joukon seurattessa sitä Lounaispuiston kulmassa. Olin aika jännittynyt, koska englantia ei ollut vahvin kieleni; kuningattarelle ei kuitenkaan sopinut puhua ranskaakaan, vaikka hän tietävästi osaakin sitä. Hän oli yllättävän pienikokoinen, tuskin minua pitempi, ja hyvin vahvasti meikattu.

Esittely kuningattarelle

Olin valmistanut etukäteen kirjaston esittelyn, mutta sitä ei juuri tarvittu, koska kuningatar esitti koko ajan kysymyksiä. Kun myöhemmin samana kesänä IFLA:n kokouksessa kerroin eräälle britille tavanneeni heidän kuningattarensa, hän kysyi muka huolestuneena, oliko kuningatar osannut esittää "oikeita kysymyksiä", sellaisia, joita kirjastossa kuuluu esittää. Ei, hän ei kysynyt esim. kirjojen määrää, ei sitä, kuinka monella kielellä julkaistuja kirjoja kirjastossa oli, ei myöskään kävijäin määriä - jollaisia kysymyksiä eräät suomalaiset vipit harrastavat. Hän esiintyi pikemminkin kuin opiskelijan äiti, kyseli opiskelijain saamista palveluista jne. Kertoessani, että olimme menossa lukusaliin, minne oli kutsuttu Jyväskylässä asuvia brittejä, hän ihmetteli, miten paljon hänen nuoria maanmiehiään näytti asuvan Suomessa, hän oli tavannut heitä jo Helsingissä suurlähettilään vastaanotolla. En raaskinut sanoa todellista syytä, avioliittoja suomalaistyttöjen kanssa.

Palattuamme lukusalista kuningatar pysähtyi pienoismallin äärelle, joka esitti uusinta osaa kampuksesta. Ihailin häntä, kun hän heti tajusi, missä kirjastorakennus sijaisi. Kun hän ei löytänyt siitä Liikunnan rakennusta, minun piti selittää, ettei rakennusta ollut siellä. Yritin kuumeisesti etsiä muististani pienoismallia tarkoittavaa sanaa; kuningatar auttoi minua "It

is'nt on it"!

Vasta jälkepäin näin valokuvista, miten suuri joukko ihmisiä vierailuun osallistui; minä keskityin vain kuningattareen. En muista, kättelinkö edes prinssi Philipiä, josta vararehtori Kalevi Heinilä huolehti, tai presidentti Kekkosta, jonka seurassa kulki rehtori Louhivaara. Loppupäätelmäni oli kuitenkin sama mihin olin monasti aikaisemminkin tullut: vieraita, jotka olivat edustamisen ammattilaisia, esimerkiksi diplomaatteja, ei tarvinnut pelätä, ei siis myöskään kuningattaria.

Ei vain kuningatar?

Tässä yhteydessä on mainittava, että kirjaston vahtimestari Pauli Sunila kertomansa mukaan näytti kirjastoa sen ollessa suljettuna Jyväskylässä inkognito vierailleelle herrasmiehelle, jonka hän oli tunnistanut Ruotsin nykyiseksi kuninkaaksi!*

* Kirjoitettu huhtikuussa 2000 tätä julkaisua varten.

Leena Väisänen

KIRJE JYKKILÄISILLE. Muisteluksia menneiltä vuosilta

Tulin töihin Jyväskylän yliopiston kirjastoon, kun nuorimmaiseni oli 3- ja vanhimmaiseni 13-vuotias. Kaksosilla Sinillä ja Mutilla oli edessä Norssiin pyrkiminen. Muistan miten Sini kysyi minulta: "Äiti, jos ei pyrkisi oppikouluun, saisko sitä olla vaan täällä kotona." Vastasin tietysti, ettei ihminen milloinkaan saa sillä lailla olla vaan. Mutta olin väärässä! Saanhan minä nykyisin olla vaan. Uskomaton tunne!

Miten nopeasti aika on kulunutkaan siitä syksyisestä aamusta 1962, jolloin polvet lievästi tutisten seisoin vanhan kirjaston ala-aulassa ja odotin! Kohtasin ensimmäisenä Alvar Aallon hengen ja ihailin kirjaston ja koko päärakennuksen tasapainoista kauneutta. Siitä syttyi ikuinen rakkaus Alvariin. Sitten näin Saarijärven Pirkon, joka oli juuri palannut pirteänä kesälomilta. Arvelin viihtyvänä tässä ilmapiirissä, mutta pelkäsin samalla jatkoa. Minusta tuntui uhkarohkealta lähes nelikymppisenä viiden lapsen äitinä vanha fil.kand.-paperi taskussa pyrkiä aivan uudelle alalle. Mahdankohan edes oppia enää mitään, kun olen ollut 15 vuotta "vain kotona". Koska minut kuitenkin oli hyväksytty harjoittelijaksi - kiitos Eeva-Maijan ennakkoluulottomuuden -, päätin yrittää parhaani. Jos en pärjää, menetän vain hiukan aikaa, ajattelin. Heittäydyin siis elon virran vietäväksi ja jouduin mukaan siihen mahtavaan vuokseen, joka milloin kuohuvana milloin tynempänä kuljetti eteenpäin yliopistoa ja sen kirjastoa.

Näiden viimeisten vuosikymmenten aikana JYK on kasvanut pienestä ja rauhallisesta seminaarikirjastosta, jossa oli vain yksi akateemista loppututkintoa vaativa virka, suureksi yliopiston kirjastoksi. Nidosmäärähän ylittää lähivuosina miljoonan rajan. Olin onnellinen siitä, että minut hyväksyttiin kirjastolaisten joukkoon, ja olen yhä vieläkin.

Lehtemme toimitus pyysi minua muistelemaan. Mutta mitä minä muistelisin!

1912 perustettu Jyväskylän tieteellisenä kirjastona
1919 vapaakappaleoikeus suomalaisiin painotuotteisiin
1937 Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun kirjastoksi
1966 Jyväskylän yliopiston kirjastoksi...

Tehän tiedätte! Jokainen on selostanut tämän lukemattomia kertoja lukemattomille ihmisille.

Muistan kyllä miten korkeakoulusta tuli yliopisto. Muistan siitä sen, ettei meille kirjastolaisille tarjottu edes kahvikupposta juhlan kunniaksi. Ei meitä muistettu, vaikka muuten silloin oli mielestäni kulttuuriystävällisempi henki yliopistossa kuin nykyisin. Useimmat silloisesta opettajakunnasta olivat ylpeitä ainutlaatuisesta kirjastostaan, mutta nykyisin tuntuu siltä kuin kirjastoa pidettäisiin jonkinlaisena toisten laitosten kanssa kilpailevana laitoksena. Sitähän se ei ole. Se on todella, tämä meidän JYKkimme, ainutlaatuinen. Paitsi vanha ja suuri, se on kuin yliopiston sydän, josta tieto kulkee verisuonia pitkin koko kehoon. Sydämen pitää olla hyvässä kunnossa. Valitettavasti vain joskus tuntuu, että... no olkoon! Ehkäpä koko tunne on harhaa vain - alemmuuskompleksi tai jotain sellaista.

Selailin läpi vanhoja sisäisiä lehtiämme. Meni pitkälle iltapäivään, unohdin syödäkin välillä, sillä niin olivat mielenkiintoisia. Samalla kuitenkin totesin, että kaikki on jo muisteltu. Viime aikoina on niin moni meiltä jäänyt eläkkeelle, ettei minulle jää enää mitään kertomista.

H. M. Englannin Kuningatar!

Numero 76/1 sisältää maaherra Artturi Jämsenin kiitoksen Eeva-Maijalle kuningatar Elisabethin vierailun järjestelyistä. A propos! Se oli jotakin, kun Elisabeth ja Philip kävivät meillä kylässä! Tiedote 21.5.1976 antaa tarkkoja ohjeita henkilökunnalle tämän erikoislaatuisen vierailun johdosta. Sitä ei tietämäni mukaan kukaan mukana olleista ole tarkemmin muistellut, vaikka varmasti kaikki muistavat sen. Minä kerron nyt jotakin epävirallista.

Kirjaston henkilökunta sai rehtorin ja hallintojohtajan allekirjoittaman numeroidun lupakortin, jossa luki, että tämän todistuksen haltija (nimi) on oikeutettu oleskelemaan yliopiston kirjastorakennuksessa H. M. Englannin Kuningattaren vierailun aikana 28. päivänä toukokuuta 1976. Siis ihan rehtorin luvalla sai oleskella työpaikallaan koko päivän! Tapausta edelsi pari kolme kenraaliharjoitusta - missä kukin seisoo, miten seisoo vai seisooko, mitä pitää, voi ja saa sanoa jne. Edellisen yön oikeat salapoliisit - VAU - viettivät kirjastossa. Piti valvoa, ettei vain missään hyllyjen välissä piileksinyt terroristeja. Ei piileksinyt.

Se hohdokas päivä

Se oli hohdokas päivä kaikille ja muutamille ihan erikoisesti. Eeva-Maija oli hienolla ompelijalla teettänyt leningin vain tätä tilaisuutta varten. Hänen oli myöskin opeteltava hoviniiaus ja englannin kieltä, jota hän ei omasta mielestään osannut tarpeeksi hyvin. Mutta Elisabethille ei saanutkaan puhua mitään, sai vain vastata kysymyksiin. Kävellessä oli mentävä koko ajan "kylkimyyryä" mahapuoli kuningattaren päin. Kirjaston eteen oli levitetty punainen matto, jolle ei saanut astua kukaan muu kuin kuningatar. Rehtori joutui

koppaamaan ylikirjastonhoitajankin matolta syrjään juuri mustien autojen kaartaessa kirjaston pihaan pääoven eteen.

Niius ja kaikki muukin meni loppujen lopuksi hienosti ja kuningatar oli kuninkaallinen. Hän veti roolinsa hyvin ja oli kauniimpi luonnossa kuin kuvissa. Hannele sai kansallispukuisena Suomi-neitona ojentaa kynän Elisabethille, kun hän kirjoitti nimensä vieraskirjaan. Kerttulilla oli Ervin Kertun upea kansallispuku ja hän oli ala-aulassa seistessään niin upean näköinen itsekin, että Urkki - se vanha leijona - poikkesi kulkueesta ja käveli suoraan Kerttulin eteen. Kansallispukuun kuului kaulakoru, jossa riippui mm. pieni puukko. Urkki tarttui siihen ja kysyi, että ketä varten tämä on. Minut pantiin Irman kanssa seisomaan toisen kerroksen lukusalissa englannin hyllyjen lähetyville. Meidän piti toisaalta olla valmiita vastaamaan, jos kuningatar tai joku muu kysyisi jotakin, toisaalta isoina tyttöinä estää sanomalehtimiehiä tuppautumasta liian lähelle Elisabethia. Kukaan ei onneksi kysynyt mitään, eikä lehtimiehiä ollut juuri nimeksikään. Olivat kuulemma Tehdaspuun retkeilyn ja Haukanmaalla tarjotun kevyen kenttälounaan jälkeen niin "väsyneitä", etteivät jaksaneet tulla kirjastoon ollenkaan.

Myös Markkasen Raija sai kokea oman tähtihetkensä. Elisabethin keskustellessa opiskelijoiden kanssa Philip käytti tilaisuutta hyväkseen ja harppoi Raijan eteen salin takaosaan, jonne oli sijoitettu joitakin englannin laitoksen opettajia - varmuuden vuoksi. Opiskelijoista oli jo suurin osa lähtenyt kesälomalle. "Taidatte istua täällä oikein näyteikkunassa" Philip kysyi. Raija neuvoi hänet "oikeiden" opiskelijoiden luokse, jotka istuivat salissa keskemällä. Prinssipuoliso tunsi ilmeisen hyvin nämä pakolliset kuviot. Kaikkihan oli lavastettu, eikä kirjastoon saanut kukaan tulla ilman lupalappua ja poliisien tarkkaa syyniä.

Oli siinä päivässä meillä maalaistytöillä ja -pojilla ihmettelemistä.

Muistatkeko?

Mutta kyllä kirjasto on ylipäänsäkin työpaikka, jossa tapahtuu.

Muistatkeko, kun vanhan kirjaston lukusalissa ja kellarissa oli hiiriä ja Karhu (ent. vahtimestarinne) laittoi hiirenloukun? Saaliiksi saatiin konemestari.

Muistatkeko "ovanligt söta flickor"? Jyväskyläläiset olivat ensimmäisellä Turun matkallaan Eeva-Maijan johdolla ja ÅAB:n virkailijat olivat ihmetelleet moista kaunotarjoukkoa ja kysyneet, että valitaanko Jyväskylässä kirjastoon ulkonäön perusteella. Allekirjoittaneella ei ollut iloa olla mukana sillä kertaa, mutta muistini mukaan siellä oli ainakin Anneli, Asta, PiS, Hyvösen Ulla ym.

Muistatkeko valehtelijoiden klubin?

Muistatkeko miten Moskovan matkalla idän pikajunassa "liikuttunut" Pjotr hiippaili hytteihimme keskellä yötä? Pjotr on Pekka, jolla on ripuli, sanoi aikoinaan Tahko Pihkala.

Muistatkeko miten Eki-rosvo (ei Kaistisen Eki) lähti kirjastosta kuin rasvattu salama, kun Eeva-Maija sanoi pari valittua sanaa ja polkaisi kerran 35 numeron jalallaan? Tätä rosvojoukkiota oli yritetty miesvoimin ajaa ulos kirjastosta, mutta turhaan.

Muistatkeko *Karvaskuolon Kurjaston* ja ne muut lempinimet, joilla postia on tullut ja joita on muistiin merkkailnut Reton Lovinio - Hétor Lonieco - Ritya Lomiio - R. Lomimio?

Minä muistelen kiittolisena Teitä kaikkia, vanhoja ja nuoria, entisiä ja nykyisiä. Ojennan Teille lemmikkejä lämmöllä ja teen kunniaksenne kauniin jooga-asanan, nousevan auringon tervehdyksen..

* *JYK:n sisäinen uutislehti 1986:1, s. 1-6.*

MOSKOVA - PLACE

Se alkoi sunnuntaiamuna. Lähdimme kahdella yksityisautolla Jyväskylästä. Suurkiitokset kahdelle gentlemanniautoilijalle, Erkki Lehtiselle ja Aapo Riihimäelle, jotka vapaa-aikaansa säästämättä kyyditsivät meidät Lahteen. Ilma oli kuin morsian, tunnelma korkealla, ja alkujännitys laukesi, kun suoritimme onnistuneen nousun oikeaan vaunuun idän pikajunassa. Venäläiset makuuvaunut ovat siistejä ja uudenaikaisia, ja ne jakaantuvat useaan neljä makuupaikkaa käsittävään osastoon. 47 naista, kolme miestä, niinpä kaksi meistä joutui jakamaan yöpaikkansa kahden tamperelaisen kanssa, toinen tunnettu herra kirjastonjohtaja. Tilanne oli häkellyttävä, vaikka tiesimmekin etukäteen, ettei venäläisissä junissa eroteta miehiä ja naisia eri osastoihin. Olihan petikaverimme sentään suomalainen mies, ajattelimme. Voisihan käydä niinkin, että ...

Junaseikkailu

Matka meni mukavasti tsaijua juoden, vaikka rajalinjan näkeminen vähän sykähdyttikin entisen lotan sydäntä. Viipurissa syötiin illallinen, ja Leningradista lähdettyä kiivettiin vuoteisiin. Uteliaisuus pani kurkistelemaan verhojen raosta maisemia, joista ei kyllä pimeyden vuoksi näkynyt juuri mitään. Tamperelaiset nukkuivat kaikessa rauhassa. Kunnes... ovi aukeni, ja edessämme heilui miehenhahmo pikkuhousuisillaan. Me naiset olimme heti hereillä, mutta kavaljeerimme nukkui niin sikeästi, ettei herännyt edes siihen, kun hieman "liikuttunut" vieraamme istahti hänen sänkyynsä jalkopäähän. "Niet, niet", yritin änkyttää epätoivoisesti osoittaen hänelle ovea. Hän käsitti asian väärin, sulki oven ja istui sänkyyni jalkojeni päälle. Sain ennennäkemättömän taidon puhua kielillä käsiä ja jalkoja apuna käyttäen. Lopulta lähti jatkaen matkaansa seuraavaan osastoon. Siellä nukkuivat pahaa aavistamatta toiset Jyväskylän tytöt, KR sai vieraan sänkyynsä. Yritettyään turhaan selittää englanniksi, saksaksi ja ranskaksi, että tämä oli vikapaikassa, KR sytytti valon, otti esiin sanakirjan ja sanoi kaverille suorat sanat venäjän kielellä. Se auttoi. On tytöllä tosi rautaiset hermot.

Viileään ja sateiseen Moskovaan saavuttiin aamulla yhdeksän aikoihin hieman nuhrisina ja väsähtäneinä. Tunnelma oli laimeahko, eikä sitä piristänyt tieto siitä, että joudumme majoittumaan eri hotelleihin, nimittäin Bukarestiin ja Rossiinaan. Molemmat olivat siistejä, mutta edellinen pieni ja jännittävä "tsehovilainen" jälkimmäinen maailman suurin ja korkeatasoisempi. Rankan lounaan jälkeen lähdettiin busseilla Moskovan valtionyliopiston tieteelliseen kirjastoon. Mieleenpainuvien muistojen sieltä on häikäisevä näköala yli Moskovan mahdollittoman suuren M. V. Lomonosovin nimelle omistetun yliopiston rakennuksen ylimmästä kerroksesta. Kirjaston esittely oli sekava, emmekä nähneet muuta kuin yhden pienen lukusalin. Muutamat onnettomat seurueemme jäsenet joutuivat lisäksi viettämään

tuskallisia hetkiä hississä, joka pysähtyi pilvenpiirtäjän lukuisten kerrosten väliin. "Moskow by night" taisi useimmilta jäädä maanantai-iltana näkemättä. Summa summarum ensimmäisestä päivästä: "Kun venäläinen nainen paistaa blinejä, ensimmäinen epäonnistuu aina".

Lenin-kirjasto

Tiistaiamuna antiikkinen bussi kuljetti joukkomme Lenin-kirjastoon. Niskat kenossa ihastelimme kattoreunuksen kuvapatsaita, ja astelimme leveitä marmoriportaita upeaan pylväshalliin, johon oli sijoitettu 27 milj. nidettä käsittävän kirjakokoelman luettelot. Kävijöitä on päivittäin n. 8000, ja heitä palvelee 2500 virkailijaa. Nidemäärän kasvu kuului olevan 1 milj. vuodessa. Kirjastorakennus oli valmistunut 1960. Tiloja näytettiin auliisti: valtavia lukusaleja, virkailijatiloja, mikrofiliomiosasto ja harvinaiskirjojen osasto, jossa esittely tapahtui slaavilaisella innolla ja antaumuksella. Näimme upeasti kuvitettuja inkunaabeleita, Napoleonin unohtaman sotalaulukirjan, Krylovin tarut 2 x 3 cm.-n kokoisena laitoksena yms. Ammattiliiton paikalliskomitean edustaja antoi seikkaperäisen selostuksen eri komissioitten toiminnasta. Jäi siinä ihmettelemään mitä meikäläisen yksityiselämästä jäisi jäljelle sen jälkeen kun tuotantokomissio olisi tutkinut työsaavutuksia ja työkuria, eläkekommisio laskenut vuosia, kulttuurikomissio järjestänyt sivistysrientoja, työnsuojelukomissio turvannut työolosuhteita, vakuutuskomissio vakuuttanut, asuntokomissio jakanut asuinsijoja, lastenasiainkomissio valvonut jälkipolvea. Eikä oikein uskaltanut ajatella, miten monien komissioitten silmissä tulisi kunnostautua, ennen kuin voisi saada "mainion kirjastovirkailijan" arvomaininnan.

Ahdettuamme itseemme hotelli Metropolin ruokasalissa sämpylöitä, borštškeittoa, kuorrutettuja pihvejä, teetä ja tuulihattuja, jaksoimme janota yhä, tietenkin henkistä virkistystä. Tretjakovin Galleria tarjosi ainutlaatuisen tilaisuuden tutustua venäläiseen kuvataiteeseen lähes tuhannen vuoden ajalta. Kuljimme puolijuoksua kymmenien huoneiden läpi. Venäjän tieteen suurten mestarien, kuten Repinin, Serovin, Vrubelin, Levitanin ja Surikovin työt vilahtelivat silmien ohi. Nuokkuvien vartijatätien uskollinen silmälläpito seurasi huoneesta toiseen. Vannoimme mielessämme tulevamme joskus uudelleen runsaammalla ajalla varustettuina.

Haastateltuamme illalla ravintolassa viinin ja hedelmien ääressä reipaspuheista tulkkia Marinaa siirryimme puolenyön aikaan Leninin mausoleumin äärelle. Ovella seisovat vartijat liikkumattomiksi jäähmettyneinä. Kremlin kellon lyödessä keskiyön tunteja vartijat jättivät paikkansa uusille tulokkaille ja painelivat puunukkemarssia muurien sisäpuolelle. Olo tuntui epätodelliselta tornien punaisten tähtien välkkyessä mustaa yötaivasta vasten.

Tieteellisteknistä informaatiota ja Kalinkaa

Keskiviikkona suunnistimme kohti Tieteellisteknillisen informaation keskuskirjastoa. Se sijaitsee ahtaan kadun varrella - ilmansuunnasta ei ole tietoa - ei uskonut niin suureksi kirjastoksi päältäpäin. Aluksi ahtauduimme pikkiriikkiseen - johtajan? - huoneeseen, jossa punapartainen herra - kumppanit muistelevat naisten huokailten ja lumoutuneina tuijotelleen tätä rotevaa hidalgoa - selosti yleensä kirjastoa. Tulkki-Rudolfilla oli melkoisia vaikeuksia kääntää osin abstraktisfilosofista selostusta nykysuomeksi. Seuraavia faktoja kuitenkin erottui: 1958 perustettu kirjasto toimii informaatiokeskuksena, teknillisen käännöskirjallisuuden keskuksena, alan erikoiskirjastojen tieteellisenä, metodisena ja bibliografisena keskuksena; koordinoi siis tieteellisteknillisen kirjallisuuden. Kirjastossa on 6,5 milj. painotuotetta, sinne tulee 4 000 ulkomaista aikakauslehteä ynnä se saa vapaakappaleina venäläisen tieteellisen kirjallisuuden. 12 tietokonetta käyttää MARC 1 ja 2

systemejä. Keskus palvelee 7 500 laitosta ja 75 000 lukijaa, jotka saavat 6 milj. lainaa vuodessa. Virkailijoita on 1 000 (=tuhat). Kirjastolle on rakenteilla uusi rakennus, jotta 1/2 miljoonan painotuotteen vuosivauhdilla kasvava laitos pystyisi kunnolla toimimaan vastedeskin.

Toinen herra - edellisen vastakohta - puhui pyynnöstä vielä NL:n kirjastokoulutuksesta: 1930 on perustettu ensimmäinen kirjastokorkeakoulu, ja ennen sotaa oli lisäksi jo 20 kirjasto-opistoa. 1964 ne muuttuivat kulttuurikorkeakouluiksi, joitten lisäksi muissa yliopistoissa voi olla vielä kirjastotiedekuntia. Viimeisenä opiskeluvuonna erikoistutaan kirjastoalan eri haaroja varten. Vuodessa valmistuu n. 11 000 "päästökästä", joista maan 300 000:lla kirjastolla on kova kilpailu.

Varsinaiselta kirjastokierrokselta PiS ei muista muuta kuin suuren kortistohuoneen, jossa oli kaikkensorttisia luetteloja aikakauslehtiartikkelien tarkkuudella, ja kemian lehtien ja bibliografioiden lukusalin ynnä pari vanhaa Xerox-konetta, jotka olivat ottaneet 12 milj. kopiota edellisenä vuonna.

Itäpäivällä jykyläiset lintsasivat jostain kirjastosta ja menivät Puskin-museoon. Siellä on valtavat kokoelmat länsimaista taidetta maittain ja tyylikausittain, oli taideteosten tekstikin jopa ymmärrettävillä kirjaimilla ja kielellä. Sitten illalla oli Kolonnyi-salissa, joka sijaitsee entisestä aatelisklubin talosta kunnostetussa rakennuksessa, Pjatnitski-kuoron konsertti. Ei olisi osannut ennustaa, että niin tavallisen näköisessä talossa olisi niin säihkyvän upea sali - kultaa, purppuraa, valkoista. Ja kuoro - 28 miestä ja naista ynnä 24 tanssijaa ja 18-henkinen orkesteri - kaikilla yhtenäen vaihtuvat häikäisevän kauniit puvut - lauloi, soitti ja tanssi kuin... kuin vain slaavilainen voi. Oli Kalinkaa ja Troikkaa ja Amurin aaltoja ja kaikenlaisia kansantansseja. Ja yleisöä salin täydeltä, kaikenrotuisia ja -näköisiä. Edessämme istui mm. kaksi, ilmeisesti amerikkalaista, n. 70-vuotiasta mummua hippikiharat hartioilla hulmuten ja koko ajan purukumia jauhaen. - Me taputettiin niin että kämmeniä kuumotti, eikä lakata muistelemasta miten fantastisen hieno ilta se oli.

Kirjastossa ja muitakin seikkailuja metropolissa

Torstaina "virallisessa" ohjelmassa oli käynti Ulkomaisen kirjallisuuden kirjastossa. Kirjasto oli näkemistämme moskovalaisista kirjastoista uudenaikaisin. Audiovisuaaliset laitteet näyttivät ainakin asiantuntemattomasta erinomaisilta. Yleisönpalvelu oli ilmeisen joustavaa, esim. varastotilaukset toimitettiin n. 1/2 tunnissa. Mutta toisaalta kirjastossa ei ainakaan, kun me olimme siellä, näyttänyt olevan erityisen vilkasta. Kirjaston erikoisuudesta, antifasistisesta osastosta, oltiin ilmeisen ylpeitä. Osasto sisälsi pääasiassa kansallissosialismia ja fasismia vastaan taistelleiden vastarintaliikkeiden toimintaa käsitteleviä teoksia ja brosyyrejä.

Itäpäivällä poikkesimme virallisesta ohjelmasta ja menimme Historiallisen kirjaston sijasta kansantaiteen näyttelyyn entiseen ratsastusmaneesiin. Esillä oli värikästä käsityötaidetta lähes kaikista Neuvostoliiton osavaltioista. Leninin 100-vuotissyntymäpäivä näkyi täälläkin - lähinnä ryijyissä - kuten melkein kaikkialla muuallakin- missä liikuimme.

Käynti Gumissa, Moskovan suurimmassa tavaratalossa, oli elämys. Oli pakko jakautua kahden hengen ryhmiin, sillä tungos oli valtava. Tavaratalossa kiinnittivät huomiota pitkät jonot, joita muodostui lähinnä vaatetusliikkeiden edustoille.

Yritimme kruunata iltamme käymällä katsomassa Tšaikovskin elämää käsittelevän elokuvan Moskovan suurimmassa 3000-paikkaisessa elokuvateatterissa. Puhuttuamme muutamien henkilöiden kanssa - lähinnä käsin - onnistuimme löytämään oikean metroaseman 72 tarjolla olevan joukosta. Kaijan ja PiS:n hyvän suunnistustaidon ansiosta osuimme oikeaan vaunuun, ja osasimme jopa jäädä oikealla asemalla pois. Jälleen kyselimme muutamilta henkilöiltä, ja noin puolen kilometrin kävelyn jälkeen löysimme elokuvateatterinkin. Tultuamme paikalle ihmiset menivät sisään lippu kädessään, mutta lipunmyyntiä emme nähneet missään. Kun se vihdoinkin löytyi kulman takaa, emme saaneet enää lippuja. Mustan pörssin kauppa kukoisti kaiken aikaa ympärillämme, mutta me emme tajunneet systeemiä. Ja vaikka kauppa oli vilkasta, me jäimme ilman lippua. Kaikki muut halukkaat, joista suurin osa oli tullut meidän jälkeemme, saivat liput. Mutta tämäkin näytelmä oli kiinnostavaa katseltavaa.

Kansantalouden saavutuksia, informaatiotyötä ja balettia

Perjantaina kävimme aamupäivällä Neuvostoliiton kansantalouden saavutusten näyttelyssä, jossa on runsaasti paviljonkeja, esim. jokaisella neuvostotasavallalla omansa sekä erikoisalojen osastoja, esim. avaruuden valloittamisen paviljonki ja kulttuuripaviljonki, joissa kummassakin kävimme. Avaruuden valloittamisen paviljongissa luonnollisen kokoisine malleineen Neuvostoliiton tekokuista ja avaruusaluksista on varmaan asiantuntijalle hyvin antoisa, ja maallikollekin paljon mielenkiintoisempi kuin mitänsanomaton kulttuuripaviljonki.

Itäpäivällä ohjelmassa oli käynti luonnontieteellisen ja teknisen informaatiopalvelun instituutissa eli VINITissa (Vsesojuznyi Institut Nauchnoj I Technicheskoj Informacij). Laitos otti vastaan vain 15 hengen ryhmän, joten kustakin kirjastosta vain yksi henkilö voi osallistua. JYK:sta tämä oli KR.

VINITI perustettiin v. 1952 ja sen päätehtävänä on maailman luonnontieteellisteknisen kirjallisuuden seuraaminen, arviointi ja referointi. Instituutti julkaisee aikakauslehteä "Referativnyj Zurnal", joka ilmestyy 25 pääsarjana ja yli satana alasarjana. Vuodessa R. Z:ssa ilmestyy n. miljoona referaattia. Instituutin esittelijän tri Rudzero Giljarevskijn mukaan se on maailman ainoa universaalinen aikakauslehti, joka seuraa lääke-, maatalous- ja rakennustiedettä sekä kaikkia varsinaisia luonnontieteitä aputieteineen. R. Z:n artikkeleista on alkuaan 30 % venäjän- ja 30 % englanninkielisiä, 8 % saksan-, 5 % ranskan- ja 3 % japaninkielisiä. Materiaalia tulee 100 maasta 70:llä eri kielellä. Julkaisulla on n. 260 000 tilaajaa, näistä n. kolmannes Neuvostoliiton ulkopuolelta. Jotta alkuperäisen artikkelin ja referaatin välinen aika – 4-6 kuukautta - pienenesi, instituutti on alkanut julkaista ns. signaali-informaatiokirjoja. Nämä Ekspress Informacija-sarjat, 69 alalta, tehdään tietokoneella. VINITissa käytetään ns. toisen sukupolven tietokoneita (Minsk 22), jotka eivät vielä tarjoa mahdollisuuksia koko järjestelmän automatisointiin, siten esim. R. Z:n tekijä- ja asiasanaluettelot laaditaan mekaanisesti siirtämällä valmiiksi painettu teksti reikäkortteille. Laitoksen palveluksessa on 2 500 päätoimista informaattikkoa sekä n. 25 000 osapäivätoimista tutkijaa. Ilmestyvien artikkeleiden lukumäärä lisääntyy vuosittain, niinpä referoitavien artikkeleiden määrää joudutaan jatkuvasti karsimaan.

Illalla näimme Bolsoi-teatterissa Gizelle-baletin, loistoesitys, loppuun asti hiottu ja viimeistelty, yleisö heitteli kukkia näyttämölle.

Lenin itse ja muutakin historiaa

Lauantai oli Kremlin ja muiden kulttuurinähtävyyksien päivä. Aamulla jonotimme

Punaisella torilla Leninin mausoleumiin. Lenin muistutti Lumikkia pylväsvuoteessa miliisivartion keskellä. Kommentit vaihtelivat. Toiset olivat järkyttyneitä, toiset laskivat vähemmän onnistunutta pilaa. PiS ei halunnut nähdä kuolleita eikä Kaija Leniniä ilman Stalinia. Kävimme ohimennen myös Otto Ville Kuusisen ja muiden "muuriin" haudattujen muistolaatoilla. Tarkkaan ennalta sovittuna aikana olimme valmiit hiihtelemään huopatossuissa pitkin Kremlin Varushuoneen parketteja. Iivana Julman perustamassa aarremuseossa Varushuoneessa eli Asekamarissa Venäjän historia kuvittuu ainutlaatuisella tavalla. Oli häkellyttävä määrä kruununkalleuksia pienen pienistä lasisista taide-esineistä valtaistuimiin, vaatteisiin ja vaunuihin. Oli sotasaaliita ja myötäjäisiä, kosio- ja häälahjoja ja muilta tuliaisista, ja oivallinen tilaisuus nähdä tyylikausien vaihtelu astioissa ja puvuissa. Asiantunteva opas kertoi hovin intrigeistä ja valtataisteluista, joita valtaistuinten salaluukut värikkäästi havainnollistivat...

* Kirjaston sisäinen uutislehti 1970:6 s. 6-11.

Ritva Loimio

JA ME NOSTIMME MALJAKOITA

Hyvät haltijat saattelivat meidät matkaan Karjalaan ja Petroskoihin: aurinko paistoi ja luonto pukeutui alkukesän vehreyteen. Pitkän tullissa seisomisen olemme jo unohtaneet. Huonot tiet ja automme rikkoutuminen voidaan ohittaa maininnalla, että onneksi kuljettajamme Taisto oli paitsi seuramies myös autonkorjaaja. Teimme kierroksen Sortavalassa. Kävimme entisessä Jääskeläisen huvilassa ja poikkesimme kahville, nopeimmat ehtivät jopa uimaan Laatokassa, joka oli maineensa veroinen, uljas ja lähes rannaton.

Matka perille vei koko päivän, vasta keskiyöllä pääsimme perille hotelliin, joka ei varsinaisesti ollut aikaisemmin palvellut ulkomaisia turisteja ja jossa oppaamme Raiza Moshnikova oli odotellut meidän saapumistamme monta tuntia. Pienten "järkytysten" jälkeen pääsimme yöpuulle.

Täysipainoinen ohjelma

Petroskoilaiset kollegamme olivat laatineet meille todella täysipainoisen ohjelman ruokailuineen kaupungin parhaissa ravintoloissa ja järjestäneet matkan Kizin saarelle. Tutustumiskohteemme olivat Karjalan Tiedeakatemian kirjasto - jossa vanha ystävämme Elviira Tervo työskentelee, Petroskoin yliopiston kirjasto sekä Karjalan Kansallinen kirjasto, joka toimi vierailun päävastuussa. Kävimme myös Kansallisten kulttuurien keskuksessa, jossa tunnettu karjalankielen esitaistelija Pekka Zaikov kertoi kielitilanteesta ja kansallisten vähemmistöjen asemasta.

Illalla kuuntelimme Kizi-yhtyeen musisointia kansallisilla soittimilla ja ihailimme laulajatyttöjen koreita pukuja Kansantaidekeskuksessa. Tämän suuren pyöröhirsirakennuksen toiseen osaan oli katettu juhlapöytä. Tunnelma kohosi kohoamistaan vilkkaan keskustelun ja vuorolaulun merkeissä. Raiza on musiikinopettaja ja valloittava per-

soona, eivätkä toisetkaan sikäläiset kollegamme hänestä jälkeen jääneet. Kun lopulta lähdimme, suuntasimme yöuinnille Äänisen hiekkarannalle.

Päivä kuin unelma

Lauantai oli omistettu Petroskoin kaupungin nähtävyyksille ja etenkin Kizin saaren ihmeellisille puukirkoille. Kantosiipialus kiidatti meidät saarelle kimaltelevan Äänisen ylitse. Päivä oli kuin unelma. Koululaisten kesäloman alun kunniaksi saarella oli paljon värikäsasuisia nuoria pelimanneja ja tanhuryhmiä palaamassa omasta tapahtumastaan. Saarella on säilynyt vanhan kansanomaisen puurakennustavan helmiä kukkean luonnon keskellä.

Tuskin kerkisimme hotellissa piipahtaa, kun olimme jo menossa kaupungin vanhimmassa säilyneessä rakennuksessa olevaan Petrovski-kellariravintolaan, jossa isäntänämme oli Karjalan tasavallan varakulttuuriministeri. Nostimme "maljakoita" toinen toisensa jälkeen pienten puheiden säestyksellä. Isänniltämme ja emänniltämme se sujui kuin leikki, meillä suomalaisilla oli vähän vaikeampaa keksiä hauskaa sanottavaa. Enna tulkitsi puheet kielestä toiseen ja viehättävä "maljakko" on hänen suustaan. Paljastimme "maljakon" maljaksi, mutta pyysimme Ennaa nostamaan "maljakoita" meidän seurassamme edelleen.

Välillä kävimme tanssimassa, ja ilta loppui kävelyretkeen Äänisen rannan satamassa. Laiturissa oli upea tummapurjeinen vanha purjealus ja rannalla juhlapukuisia koululaisia - tosi siistejä meidän koululaisiimme verrattuna - ja olihan se Otto Ville Kuusisenkin patsas pystyssä hallintorakennuksen edustalla.

Meistä äidillisesti huolehtinut Ralza Moshnikova ja hänen miniänsä Enna saattelivat meidät kotimatalle sunnuntaiamuna. Vaikka vierailumme oli kestänyt vain reilut 50 tuntia, tuntui että olimme tutustuneet moneen tosi sympaattiseen henkilöön. Lämpimät muistot elävät, ja uskonpa, että tulevan vierailun aikana nostetaan jälleen ystävyiden "maljakoita". Kolmen viikon kuluttua saimme karjalaiset kollegat vastavierailulle Jyväskylään.

* Lehdykkä 1996:23 s. 6-7.

Varpu Mäkelä

RETKILAULUT

På Svenska

*Vi tror på nästa sommaren
då kan vi se solen igen
Resan för oss var väldigt fin
(men kanske var den sista min)
Vi tycker ju om böckerna
det känns oss just i fötterna
vi har ju lärt nu ditt och datt
och sett så många dyra skatt.*

Yli aaltojen

*Retkelle kirjastolaiset reippaasti käy
huolta ei näy
laivamme aaltoja halkoo
kiitäen seikkailemaan
Kirjastoja paljon lie maailmalla
kaks kerrallaan meilläkin on listalla.
Kuluneet on kengän pohjat
ideoita päää tulvillaan.
Retkelle taas ensi vuonna
yhdessä lähdemme KAI.*

(Peukaloisen retket)

6. LOPUKSI

Varpu Mäkelä

Slut på den saken

*Hyvät ystäväni, väki kirjaston
Nytpä edessään se vaikea hetki on
minun täytyy teidät jättää
hauska osa elämästä
on nyt takana - te tiedättekin sen.*

*Matka kerallanne oli hyvää aikaa
Miten paljon täällä oppia mä sainkaan
Nyt on mulla hyvä mieli
usein yhteinen ol kieli
Miten paljon täällä oppia mä sainkaan.*

*Tunnen kirjaa monta kilometriä
sitä uusinta ja vanhaa niin pölyistä
Löysin kauniin kukkakortin
esitteen niin monen sortin minä katsoin,
kädessäni kääntelin.*

*Kaikki toivomme: se vanha kirja pysyy
sadan vuoden päästä vielä sitä kysyy,
joku, joka maksais hinnan
jos sais Waltarin tai Linnan
Meidän iloksemme vanha kirja pysyy.*

(Vanha salakuljettaja)